

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE DENETİMİ BİLİM DALI

ADLİ MUHASEBE MESLEĞİ VE
TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

FAHRETTİN PALA

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

İSTANBUL- 2011

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetimi (Tezli) Yüksek Lisans programı öğrencisi **Fahrettin PALA**'nın "ADLI MUHASEBE MESLEĞİ VE TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİLİĞİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 01.12.2011 tarih ve 2011/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oybirliği / oyeokluğu** ile Yüksek Lisans Tezi olarak **kabul** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 30.12.2011

1) Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan Özerdoğan

2) Jüri Üyesi

Prof. Dr. Gülşen Utkan

3) Jüri Üyesi

Doç. Dr. Mustafa Ersoy

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖZET

İşletmelerde ve hayatın hemen her alanında, çeşitli kişi ve kurumlarca yapılan muhasebe vb. hilelerinin ve bunların neden olduğu ekonomik kaybın büyük boyutlara ulaşması, ticari ve ekonomik anlaşmazlıklar, mali tablo kullanıcılarını yanıltmaya yönelik uygulamaların artması; muhasebenin kapsamını genişleterek, “Adli Muhasebe” olarak anılan mesleğin doğmasına neden olmuştur.

ABD başta olmak üzere, gelişmiş batılı ülkelerde yaygın uygulama alanı bulan, ülkemizde henüz yasal zemine oturtulmamış ve tam anlamıyla uygulama alanı bulamamış olan Adli Muhasebecilik mesleğinin kapsamı, özellikleri, adli muhasebecinin nitelikleri, adli muhasebe mesleğinin benzer mesleklerden farkları, adli muhasebeci eğitimi, Türkiye’de uygulanabilirliği, hukuk sistemimizdeki yeri, sigorta kapsamına alınması yönündeki öneriler ve konun daha iyi anlaşılabilmesi açısından grafikler ve tablolar yardımıyla adli muhasebe denetimi (Hile Denetçiliği) hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir.

Anahtar kelimeler; Adli Muhasebe, Adli Muhasebecilik Mesleği ve bu mesleğin Türkiye’de ki durumu.

I
ABSTRACT

Accountancy etc. frauds that done by various person and associations on enterprises and all the fields of life and economical loss that reached great dimensions caused by them, commercial and economical disagreements, increased practices of misleading the users of financial table, by broadening range of accountancy caused to rise of profession that called “Judicial Accountancy”.

This field is practised, as a leading country in USA and other developed western countries but in our country it is not become a law yet and not practised. However there is given detailed information about the range of Judicial Accountancy profession, features, attributes of judicial accountant, differences of judicial accountancy from similar professions, education of judicial accountant, practicability in Turkey, place of it in our law system, suggestions about taking it to insurance coverage and charts to make this topic more easy to understand and judicial accountancy inspection (Fraud Inspection) by the help of tables.

Key words: Judicial Accountancy, Judicial Accountancy profession and the situation of this profession in Turkey.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET (Türkçe).....	I
ÖZET (İngilizce).....	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
TABLO LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİL LİSTESİ.....	IX
TEŞEKKÜR.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBE

1.1.Adli Muhasebenin Tanımı.....	3
1.2.Adli Muhasebe Mesleğinin Tarihsel Gelişimi	5
1.3.Adli Muhasebe ve Türkiye Gelişimi	6
1.4.Adli Muhasebe Mesleğinin Kapsamı	6
1.4.1.Dava Destek Danışmanlığı	7
1.4.1.1.Dava Destek Danışmanlığının Sağladığı Yararlar	9
1.4.2.Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik	10
1.4.2.1.İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileler	11
1.4.2.2.İşletme Tepe Yönetimi Tarafından Yapılan Hileler	11
1.4.2.3.Hile Denetiminde Denetim Teknikleri.....	12
1.4.2.4.Hile Denetçiliğinin Temel Unsurları	17
1.4.2.5.Hile Denetçisinin Bilmesi ve Yapması Gerekenler.....	19
1.4.3.Uzman Şahitlik	20
1.5.Adli Muhasebe Mesleğini Gerektiren Nedenler	22
1.6.Adli Muhasebe Mesleğinin Uygulama Alanları	23
1.6.1.Ortaklık ve Hissedar Davaları.....	23
1.6.2.Şahsi Yaralanma İddiaları/Motorlu taşıt Kazaları	24
1.6.3.İşin Durması/Sigortadan İstenebilecek Diğer Tazminat Talepleri.....	24
1.6.4.İşletme/İşgören Hile soruşturmaları.....	25

1.6.4.İşletme/İşgören Hile soruşturmaları	25
1.6.5.Boşanmalarla İlgili Mali Anlaşmazlıklar	25
1.6.6.İşletmelerin Mali Kayıplarına İlişkin Davalar	25
1.6.7.Mesleki İhmal	25
1.6.8. Arabuluculuk ve Tahkim	26
1.7.Adli Muhasebe İşleminin Aşamaları.....	26
1.7.1. Müşteri ile Buluşma	26
1.7.2. Çatışmanın Tespiti	26
1.7.3. Öncül (Başlangıç) Araştırması	26
1.7.4. Bir Eylem Planı Hazırlanması	26
1.7.5.Doğru Kanıtların Elde Edilmesi.....	27
1.7.6.Analiz.....	27
1.7.7.Raporun Hazırlanması	27
1.8.Adli Muhasebenin Amacı.	27

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ

2.1. Adli Muhasebeci	28
2.2.Adli Muhasebecilerin Sahip Olduğu Temel Özellikler.....	29
2.3.Adli Muhasebecilerin Yapısında Barındırması Gereken Özellikle.....	29
2.3.1.Merak(Meraklı Olmak)	30
2.3.2.Israrcılık (Dirençli Olmak).....	30
2.3.3.Yaratıcılık.....	30
2.3.4.Sezgi.....	30
2.3.5.Hüner.....	30
2.4. Adli Muhasebeciye İhtiyaç Duyabilecek Taraflar	30
2.5. Adli Muhasebeciler Nasıl Çalışır	31
2.6. Adli Muhasebecilerin Yapması Gerekenler	31
2.6.1.Finansal Konuların Belirlenmesi.....	31
2.6.2.Araştırmacı Teknikleri Bilgisi.....	31
2.6.3.Kanıt Bilgisi	32
2.6.4.Mali Bilgilerin Yorumlanması	32
2.6.5.Bulguların Sunulması.....	32

2.7.Adli Muhasebecilerin Sağladığı Yararlar.....	32
2.7.1.Tarafsızlık ve İnanıdırıcı Özellik	32
2.7.2. Bilirkişi Raporu ve Endüstri Bilgisi.....	33
2.7.3.İşgücünün Verimli Kullanılması	33
2.7.4. Denetim Verimin Artması.....	33
2.8.Adli Muhasebecilik ve Diğer Mesleklerle Karşılaştırılması.....	33
2.8.1.Adli Müşavirin Dış Denetçiden Farkları.....	34
2.8.2.Adli Müşavirin İç Denetçiden Farkları	35
2.8.2.1.İç Denetim	35
2.8.2.2.İç Kontrol Sistemi.....	41
2.8.3.Adli Müşavirin Geleneksel Muhasebeciden Farkları.....	45
2.8.4.Adli Müşavirin Bilirkişiden Farkları.....	46
2.8.5.Adli Müşavirin Bağımsız Denetçiden Farkları	47
2.8.5.1.Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşların Bağımsız Denetimi48	
2.8.5.2- Denetimden Doğan Sorumluluk.....	48
2.8.5.3- Kurumca Yapılacak İncelemeler.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBE EĞİTİMİ VE MESLEK MENSUBU OLMA

3.1.Nitelikler	51
3.2.Adli Muhasebe Sınavı ve Sertifikasyonu.....	51
3.2.1. Araştırmacılık.....	52
3.2.2. Yasal Unsurlar.....	52
3.2.3. Finansal İşlemler	52
3.2.4. Suç Bilimi	52
3.3.Meslek Mensubu Olma	53
3.3.1.İş Ahlakı	53
3.3.2.Profesyonellik	54
3.3.3. Gayret.....	54
3.3.4.Yasa Dışı Hareket	54
3.3.5.Ahlak Dışı Hareket.....	55
3.3.6. Dürüstlük.....	55

3.3.7. Mesleki Yeti.....	55
3.3.8. Tanıklık	55
3.3.9. Mahkeme Emri.....	52
3.3.10. Gizli Bilgiler	56
3.3.11. Tam Bildiri.....	56
3.3.12. Mesleki Gelişim	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBE MESLEĞİNİN TÜRKİYE’DE

UYGULANABİLİRLİĞİ

4.1. Türkiye’de Adli Muhasebecilik Eğitimi ve Sertifikasyonu	63
4.2. Adli Muhasebe Mesleğinin Hukuk Sistemimizdeki Yeri	64
4.2.1. Adli Muhasebe Mesleğinin Türk Ticaret Kanundaki Yeri	65
4.2.2. Adli Muhasebe Mesleğinin Borçlar Kanundaki Yeri	65
4.2.3. Adli Muhasebe Mesleği ve TCK. Arasındaki İlişki.....	66
4.2.4. Adli Muhasebe Mesleği ve İİK. Arasındaki İlişki	67
4.3. Türkiye’de Konuya İlişkin Verilmiş Benzer Yargı Kararları	69
4.3.1. Yargıtay Kararları	69
4.3.2. Danıştay Kararları	72
4.3.3. Sayıştay Kararları.....	74
4.4. Adli Muhasebeciler Tarafından Tespit Edilen Zararların Sigorta Kapsamına Alınıp Alınmaması İle İlgili Öneri	75

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

EKLER	79
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ	109

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
ACFE	:Association of Certified Fraud Examination-Diplomalı Hile Araştırmacıları Kuruluşu(ABD)
ACFEİ	:American College of Forensic Examiners International
ACFS	:Association of Certified Fraud Specialists
ADR	:Alternative Dispute Resolution
AICPA	:American Institute of Certified Public Accountants-Amerikan Muhasebeciler Birliği
BÜSEM	:Bahçeşehir Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi
CFE	:Certified Fraud Examiner-Hile İncelemecisi (ABD)
COSO	:Committee of Sponsoring Organizations
COCO	:Canadian Institute of Chartered Accountants
CPA	:Certified Public Accountant-Muhasebeci/Malî Müşavir (ABD)
FAQ	:Fraud Assesment Questioning
FBI	:Federal Bureau of Investigation(Federal araştırma Bürosu)
FRC	:Fraud Research Corporation (Dolandırıcılık Araştırma Şirketi)
IIA	:The Institute of Internal Auditors-İç Denetçiler Kurumu (ABD)
INTOSAI	:International Organisation of Supreme Audit Institutions
IRS	:Internal Revenue Service
İİK	:İcra İflas Kanunu
İSMMM	:İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
NACVA	:National Association Of Certified Valuation Analysts
SEC	:Securities and Exchange Commission- Menkûl Kıymetler ve Ticaret Komisyonu (ABD)
SGK	:Sosyal Güvenlik Kurumu
SMMM	:Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TÜRMOB	:Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

TABLO LİSTESİ

**Sayfa
No**

TABLO-1.4.2.1: Suiistimal Risklerinin Belirlenmesinde 50 Kırmızı Bayrak	79
TABLO-1.4.2.2: Departmanlar Düzeyinde Hile Oranları ve Tutarlar	94
TABLO-1.4.2.3: Amerika Birleşik Devletlerindeki 913 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	97
TABLO-1.4.2.4: Asya Kıtasındaki 272 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	98
TABLO-1.4.2.5: Avrupa Kıtasındaki 146 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	99
TABLO-1.4.2.6: Afrika Kıtasındaki 105 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	100
TABLO-1.4.2.7: Kanada'da ki 89 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	101
TABLO-1.4.2.8: Orta / Güney Amerika ve Karayipler' de ki 66 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi.....	102
TABLO-1.4.2.9: Okyanus Kıtasındaki 38 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi...	103

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
ŞEKİL-1.4.2.1: Hilenin yol açtığı maddi zararın tutarsal dağılımı.....	82
ŞEKİL-1.4.2.2: Hile türüne göre maddi kayıplar.....	83
ŞEKİL-1.4.2.3: Organizasyonun büyüklüğüne göre suiistimler	84
ŞEKİL-1.4.2.4: Organizasyonun büyüklüğüne göre vaka başına ortalama maddi kayıp	84
ŞEKİL-1.4.2.5: İşletme türüne göre hile olma sıklığı ve hilenin yol açtığı maddi kayıp	85
ŞEKİL-1.4.2.6: İşletme türüne göre vaka başına ortalama maddi hasar.....	85
ŞEKİL-1.4.2.7: Sektöre göre hilenin olma sıklığı	86
ŞEKİL-1.4.2.8: Sektöre göre vaka başına maddi kayıp tutarlar	87
ŞEKİL-1.4.2.9: Çalışanın Kurumdaki Pozisyonuna göre hile oranları	88
ŞEKİL-1.4.2.10: Çalışanların pozisyonları itibariyle hile vakası başına yol açtıkları maddi zarar tutarları	88
ŞEKİL-1.4.2.11: Çalışanın yaş durumuna göre hile oranları.....	89
ŞEKİL-1.4.2.12: Çalışanın yaş grubuna göre yol açtığı vaka başı ortalama maddi zarar tutarları	90
ŞEKİL-1.4.2.13: Kurumdaki çalışma sürelerine göre hile oranları	91

ŞEKİL-1.4.2.14: Çalışma süresi ile hile başına ortalama maddi zarar arasındaki oransal dağılım	92
ŞEKİL-1.4.2.15: Eğitim düzeyine göre hile oranları	92
ŞEKİL-1.4.2.16: Eğitim düzeyine göre hile başına ortalama maddi zarar oranları..	93
ŞEKİL-1.4.2.17: Departmanlar düzeyinde suiistimaller ve hile oranları	95
ŞEKİL-1.4.2.18: Departman düzeyinde hile başına maddi kayıp tutarları.....	96

TEŐEKKÖR

Çalıőmamın başından itibaren bilgi birikimini ve ilgisini eksik etmeyerek bana destek olan değerli tez danıőmanım Yrd.Doç.Dr.Ali İhsan ÖZEROĞLU'na sonsuz teőekkÖrlerimi sunarım.

Tez çalıőmam aőamasında benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli büyüğüm meslektaőım sayın İbrahim TEKİN'e sonsuz teőekkÖrlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince bana gösterdikleri sabır, destek, ilgi ve sonsuz sevgilerinden dolayı aileme tüm kalbimle teőekkÖr ederim.

GİRİŞ

Bu çalışmamızın amacı, son yıllarda işletmelerde ve hayatın hemen her alanında artan hile olayları nedeniyle muhasebe ve denetim mesleğinde yeni bir alan olan Adli Muhasebe (Hile Denetçiliği) mesleği ve bu mesleğin Türkiye’de uygulanabilirliği üzerinde durmak ve ilgililere aktarabilmektir.

ACFE (Association of Certified Fraud Examination)’nin 2010 Küresel Dolandırıcılık Araştırması raporunda, farklı kıtalarda ve bölgelerde olmak üzere Türkiye’nin de içinde bulunduğu 106 ülkede yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda, bildirilen 1843 dolandırıcılık olayından 1822 tanesinde maddi kayıpların olduğu tespit edilmiştir. Bu maddi kayıplar sonucu kuruluşlar yıllık gelirlerinin ortalama % 5 ‘ni dolandırıcılık suçu sonucu kaybettikleri tahmin edilmektedir. Bu oran, kuruluşların yıllık gelirlerine uygulandığı zaman ortalama 160.000 dolar maddi kaybının olduğu tahmin edilmektedir. Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda en sık mağdur endüstriler, bankacılık / finans hizmetleri, üretim ve devlet / kamu yönetimi sektörlerinin olduğu da ortaya çıkmıştır.

Yapılan tüm bu çalışmalar gösteriyor ki işletmelerde ve hayatın hemen her alanında, çeşitli kişi ve kurumlarca yapılan muhasebe vb. hilelerinin ve bunların neden olduğu ekonomik kaybın büyük boyutlara ulaşması, muhasebenin kapsamını genişleterek, “Adli Muhasebe” (Hile Denetçiliği) olarak anılan, bu mesleğin doğmasına neden olmuştur.

Bu doğrultuda, tez çalışmamızın birinci bölümünde; adli muhasebenin tanımı, tarihsel gelişimi, Türkiye gelişimi, mesleğin kapsamı, mesleği gerektiren nedenler, mesleğin uygulama alanları, adli muhasebe işleminin aşamaları üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

İkinci bölümünde; adli muhasebeci, adli muhasebecilerin sahip olduğu temel özellikler, adli muhasebecilerin yapısında barındırması gereken özellikler, adli muhasebecilerin yapması gerekenler, adli muhasebecilere ihtiyaç duyabilecek taraflar, adli muhasebecilerin sağladığı yararlar ve diğer mesleklerle karşılaştırılması üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Üçüncü bölümünde; adli muhasebe eğitimi ve meslek mensubu olma üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Dördüncü bölümünde ise; adli muhasebe mesleğinin Türkiye’de uygulanabilirliği konusu üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Yine bu bölümde Türkiye’de konu ile ilgili verilmiş yargı kararlarından birkaç örnek, Adli Muhasebe mesleğinin Türk hukuk sistemindeki yeri, Adli Muhasebe mesleği sonucu tespit edilen zararların sigorta kapsamına alınıp alınamayacağı ve hasımsız iflas davası ile Adli Muhasebe Mesleği arasındaki ilişki üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Beşinci ve son bölümde ise; Adli Muhasebe Mesleğinin Türkiye’de uygulanabilirliği ile ilgili önerilerde bulunulmuş, konun daha iyi anlaşılabilmesi için ACFE tarafından düzenlen 2010 Küresel Dolandırıcılık Araştırması raporundan alınan bilgiler ve grafikler ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

1.ADLİ MUHASEBE

1.1.Adli Muhasebenin Tanımı

Muhasebe mesleğinde oldukça yeni olmasına karşın, diğer mesleklerde, bir adli uzman rolü belli bir süreden beri yerini bulmuştur. Webster's Sözlüğünde adli mahkemeye ait terimi "yargı mahkemelerine veya toplumsal tartışma ve münazaralara ait olan, buralarda kullanılan veya bunlara uygun" şekilde ve adli tıp terimi ise "tıbbi olayların hukuki sorunlarla ilişkisi ve uygulanması ile ilgilenen bir bilim dalı" olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, adli muhasebe mesleğinde mahkemeye ait terimi, finans olaylarının hukuki sorunlarla olan ilişkisi ve uygulaması ile ilgilenmektedir. Adli muhasebe kanıtı, ceza veya hukuk mahkemesi olsun olmasın bir mahkemeye yöneliktir. Ayrıca, mahkemeye yönelmesi ile, adli muhasebecilerin ulaşmak zorunda oldukları işin kalitesi, konu dava konusu olacaksa kamu incelemesine tabidir^[1]

Kısaca, Adli muhasebe; muhasebe, denetim, hukuk, sayısal yöntemler, finans, bilgisayar teknolojileri gibi alanlarda bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektiren ve adli alanda kanıt olarak nitelendirilebilecek bilgi ve belgeleri toplayıp, bunları analiz etme ve değerlendirmeyi kapsayan bir disiplindir.^[2] Adli muhasebe dilimize "Forensic Accountant" dan çevrilmiş olup kavram mahkemeye ait olaylara ilişkin olarak kullanılmaktadır.^[3] Bir başka tanımlama ile adli muhasebe, mevcut deliller kapsamında finansal konulardaki yeteneklerin ve araştırmacılık mantığının çözülmemiş sorunlara uygulanmasıdır^[4]

Adli muhasebe alanında, evraklar ve rakamlar detaylarıyla denetlenir. Bu olağandan çok daha fazlasını hile denetimini ve kontrolünü içine alır. Birçok adli muhasebeci sanığa karşı tartışma yaratmak için esas olguları çözüp, mahkemede davacıya arka çıkmak amacıyla tutulurlar. Adli muhasebe için belirlemeye gidilecek olunursa; hem adli tıbbın hem de muhasebenin tarifleri incelenebilir. Adli tıp; yasal sorun olgularının uygulanışı ve bağlantılarıyla ilgilenen bir tür bilimdir.

---

¹ Gülaçtı, M.: "Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi" *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004) .s.55

² Cole, N.:a.g.m., s. 7.

³ Cole, N.a.g.m., s. 5.

⁴ Kaya, U.: "Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliği", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1 (2005), s. 53.

Muhasebe ise bir tür kayıt, mali muamelelerin özeti, tahlili, onaylanması ve sonuçların rapor haline getirilmesiyle oluşan bir sistemdir. İki tanımın da birleşimi, adli muhasebeyi; kayıt, iş ve mali muamelelerin özeti için kullanılan bağıntı ve uygulama sistemini ele alan muhasebe yönetimi olarak belirler^[5]

Adli muhasebe mesleğinin üç katı bulunmaktadır. En geniş olan en alttaki kat, güçlü bir muhasebe geçmişini temsil eder. Daha ufak boyuttaki orta kat, denetim, risk değerlendirme ve kontrolü ile hilenin tespit edilmesi alanlarında edinilen derin bilginin karşılığıdır. En küçük boyuttaki en üst kat ise yasal ortamın basit bir şekilde bilinmesi ve anlaşılmasını temsil eder. Genelde bir adli muhasebeci hilenin tespiti ve dava desteğini bir arada sürdürme bilme becerisine sahiptir.^[6]

Adli muhasebe mesleğini yapanlar diğer bilindik muhasebecilere oranla farklılık taşırlar. Adli muhasebeciler sadece rakamlarla değil, bu rakamların ötesinde nelerin bulunduğuyla da ilgilenen tecrübeli birer iş bitirici olmalıdırlar. Bahsedeceğimiz bu beş unsur adli muhasebenin uygulanması için gerekli olan unsurlardır.

- a) Mahkemede uygulanabilmesi
- b) Özel ve uzmanlık bilgisini kullanabilmesi
- c) Özel ve uzmanlık bilgisini yasal uyuşmazlıklara karşı uygulayabilmesi
- d) Avukatlara yardım sağlamak amacıyla uzmanlık kanısının yorumlanması
- e) Yasalarla ilgili bilgi sahibi olunması^[7]

Adli muhasebeciler, mali tablo denetçilerinden de çok farklı bir kafa yapısına sahiptirler. Bir mali tablo denetçisi örneğin, “işlemin belge kanıtı burada” derken, öte yanda adli muhasebeci de, “belge kanıtı burada ancak bu belgenin orijinal olup olmadığına ve kanıtlaması amaçlanan işlemi gerçekten kanıtlayıp kanıtlamadığına da bir bakalım” demektedir. İç denetim açısından bir mali tablo denetçisi “işte, denetimin zayıf olduğu birkaç husus şunlardır, ancak kabul edilebilecek konumdadırlar” der ve sonrada nelerin düzeltilmesi gerektiğini tavsiye ederler. Bir adli muhasebeci ise “işte, denetimin zayıf olduğu birkaç husus şunlardır, bunların

---

⁵ Will, Eric Krell, “Forensic Accounting Go Mainstream”, *Business Finance*, Vol.39, October (2002)

⁶ Crumbley, L.: “The Growing Field Of Forensic Accounting”, *New Accountand*, (2000/2001) School Year,s.18,(01.07.2011)

⁷ Durkin, R, “Defining the Practice of Forensic Accounting”, <http://www.cpa2biz.com/ResourceCenter/Business>, (17.07.2011)

düzeltilmesini tavsiye edelim, ancak bir de bu hususlar kötüye kullanılmış mı, onu da bir kontrol edelim” der.^[8]

1.2.Adli Muhasebe Mesleğinin Tarihsel Gelişimi:

Adli muhasebenin geçmişine baktığımızda, 1898’de "**Kanıt nasıl elde edilir ve sunulur?**" adlı makaleyle başlayan, 1920’de ünlü gangster Al Copone'nun bir araştırmacı muhasebeci (IRS) tarafından yakalanması ve 1940'larda 600 muhasebecinin FBI'da "Özel Ajan Muhasebeci" olarak çalışmaya başlamasıyla devam ettiğini görmekteyiz. 1946’da Maurice E. Pelaubet’in *Forensic Accounting; Its Place in Today's Economy* adlı kitabı ve bunu takip eden 1982 de basılmış olan *Forensic Accounting; Accountant as an Expert Witness* adlı kitabını takip eden 1986 basımı "*Araştırmacı Muhasebeci*" kitabıyla adını daha çok duyurmaya başlamıştır.

2000’li yıllardaki büyük şirket skandalları, SOX SAS 99 gibi tüm bu gelişmeler Adli Muhasebe Mesleği’ne gereksinimi artırmıştır. Dünya’da kısa isimleri ACFEİ, ACFE, ACFS, NACVA ve Institute of Business Appraisers adlı kuruluşlarca Adli Muhasebe ve Hile Denetçisi Uzmanları yetiştirilmeye başlanmış ve sertifikasyonla akredite edilmiştir.^[9]

Adli muhasebe mesleğinin yakın geçmişinde yer alan önemli olaylar, bu mesleğin gelişmesine önemli katkıda bulunmuşlardır^[10]

- a) Dava açma desteği teriminin adli muhasebe mesleğine eklenmesi
- b) Diplomalı Hile Araştırmacıları Kuruluşu, Ulusal Adli Muhasebeciler Derneği ve Ulusal Dava Açma Destek Hizmetleri Birliğinin Kurulması
- c) Treadway ve MacDonald Komisyon raporları
- d) AICPA (Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü) tarafından SAS No 53, Denetçinin Hataları ve Düzensizlikleri İzleme Sorumluluğu raporunun yayınlanması

---

⁸ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004).s.57

⁹ Toraman, B.: “İSMMM Akademi Ders Notları”, SMMM-Adli Muhasebe Uzmanı, (2009)

¹⁰ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004).s.59

- e) IIA (Dahili Denetçiler Enstitüsü) tarafından 3 nolu “Hilenin caydırılması, İzlenmesi, Araştırılması ve Raporlanması” başlıklı İç denetim standartları raporunun yayınlanması
- f) Brigham Young Üniversitesi ve Nebraska Üniversitesi bünyesinde hile denetimi hakkında üniversite düzeyinde derslerin konması,
- g) Hile denetiminin tam bir bölüm halinde ele alındığı ilk denetleme metninin yayınlanması
- h) Mali Direktörler ve Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü tarafından hile izleme politikalarının kabul edilmesi
- i) Dış denetçilerin hile izleme ve suç teşkil eden fiilleri denetleme kurulları ve SEC’e (Kamu şirketleri) rapor etme konularında yükümlü tutulmalarının önerildiği ABD davası
- j) Federal hüküm verme kılavuzları vs.

1.3.Adli Muhasebe ve Türkiye Gelişimi

Adli Muhasebe alanı ile ilgili olarak 2000’li yıllarda 3-4 civarında makale, yüksek lisans ve doktora tezleri, yüksek lisans düzeyinde bazı programlar ve dersler, bazı denetim şirketlerinde ve özel kurumlarda uygulamalar yapılmaktaydı. Toplumda bireylerin ve kurumların artan oranda mahkemelere başvurmaya başlaması, ticari işlemlerin giderek karmaşık hale gelmesi ve bunun neticesinde bireylerin ve kurumların devlet ilişkilerinde giderek artan sorun yaşamaları nedeni ile; İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası tarafından kurulan İSMMM Akademi 2009 yılında “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık Programı” faaliyete geçerek Adli Muhasebe Uzmanları yetiştirilmeğe başlanmış ve akredite çalışmaları devam etmektedir. ABD ‘de ilk olarak ortaya çıkmış ve önemli bir meslek olarak gelişimine devam eden ‘**Forensic Accounting**’ orijinal ismi ile bizde ‘**Mahkemeye Ait**’, ‘**Adli Davalarda Bir Standart Olarak Kabul Edilme**’ şeklinde adlandırılmış olup, ‘ **Adli Tıp**’ örneğinde olduğu gibi ‘**Adli Muhasebe**’, uygulayan açısından ‘**Adli Muhasebeci**’ olarak karşımıza çıkmaktadır.^[11]

---

¹¹ Bozkurt, N.: “İşletmelerin Kara Deliği Hile-Çalışan Hileleri” *Alfa Yayınları*, Nisan (2009)

1.4.Adli Muhasebe Mesleğinin Kapsamı

Çeşitli nedenlerin etkisiyle zorunlu olarak ortaya çıkan bu meslek muhasebe uygulamalarının yapısını değiştirmiştir. Standart olarak kayıtlarda yer alan sayıların ön yüzü ile uğraşan muhasebeciler, bu meslek ile birlikte sayıların arkada kalan dünyasına bakmaya ve sorgulamaya başlamışlardır. Bu meslek aracılığı ile muhasebe bilgisi ve hünere yasal sorunlar yönünde ağırlıklı olarak uygulanmaya başlamıştır. Günümüzün karmaşık ekonomik yapısında bu uygulama kaçınılmaz bir duruma gelmiştir. Adli Muhasebe mesleğinin uygulama kapsamını üç ana bölüme ayırmak ve açıklamalar getirmek mümkündür^[12]

- a) Dava destek danışmanlığı,
- b) Uzman şahitlik,
- c) Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik.

1.4.1.Dava Destek Danışmanlığı

Dava desteği, bir adli dava öncesinde veya dava esnasında ilgili avukata sağlanan muhasebe desteğidir. Daha çok ekonomik kayıplarla ilgilidir. Örneğin; bir sözleşme ihlalinin sonucunda ortaya çıkan mali kaybı hesaplamak tipik bir dava desteğidir^[13]

Dava desteği ilk olarak anlaşmaların fes edilmesiyle sonuçlanan ekonomik kayıp ve zararların hesaplanmalarını içeren, konular üzerinde duran hukuki bir yardımdır. Ayrıca değer biçme, gelir iyileşmeleri, kalkınma ve mali analiz gibi bir çok konuyla da ilgilenir. Dava desteği; borç davaları sigorta talepleri, telif hakkı, hisse sahibi anlaşmazlıkları ve mal talebi gibi bir çok hukuksal sorunlarda avukatlarla birlikte çalışır^[14]

Adli muhasebecilerin bu açıdan avukatlara yardımcı olabilecekleri konular iki temel noktada toplanmaktadır.^[15]

---

¹² Bozkurt,N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, (2000a),Ekim,

¹³ Pazarçeviren Selim, Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005).s.1-19

¹⁴ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004).s.81

¹⁵ Crumbley, L: “Forensic Accountants Appearing in the Literature”, *New Accountant*, Glen Head, Apr., Vol. 10, Is. 7, (1995).s. 23-25.

- a) Gerekli verilerin ortaya konulması
- b) Toplanan verilerin analiz edilmesi

a) Gerekli Verilerin Ortaya Konulması: Gerekli verilerin ortaya konulması sürecinde, avukatların bir yasal işlemde gereksinim duyacakları verilerin ilgili, yeterli ve doğru olarak saptanması ve sunulması faaliyeti yer almaktadır.

b) Toplanan Verilerin Analiz Edilmesi: Analiz etme sürecinde ise, mahkemeye sunulacak mali nitelikteki verilerin değerlendirilmesi ve avukatların bu bulguları yorumlamasına yardım etme amacı yer almaktadır.^[16]

Genel olarak bir adli muhasebecinin sağlayacağı dava desteği şu konuları kapsar.^[17]

- 1) Bir iddiayı tekzip etmek veya desteklemek için gerekli dokümanları temin etmek,
- 2) Eksik noktaları belirlemek ve durumun öncül bir değerlendirmesini yapmak için dokümanları incelemek,
- 3) Finansal durumun anlaşılmasını ve sorulacak ek soruların bildirimini kolaylaştıracak olan bulguların incelenmesi sürecine katılmak,
- 4) Karşı taraftaki bilirkişinin zarar (tazminat) talebi raporunu incelemek ve mevcut durumun eksik veya iyi yönleri hakkındaki raporları gözden geçirmek,
- 5) Davanın sonuca bağlanılmasına (feragata) yönelik görüşme ve tartışmalara yardımcı olmak,
- 6) Karşı tarafın tanığını dinlemek için duruşmaya katılmak ve “bir tarafın tanığının diğer tarafın avukatı tarafından sorguya çekilmesi” işlemine yardım etmek.

Yine Adli muhasebecilerin dava destek danışmanlığının alanına çok çeşitli konular girmektedir.

---

¹⁶ www.forensic-accounting-information.com/forensic-accounting-careers.htm, (2005), (01.07.2011)

¹⁷ Pazarçeviren Selim Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (2005). s.1-19

Bunların bazılarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;^[18]

- 1) Her türlü yolsuzluk davaları,
- 2) İşletme değerlemeleri,
- 3) Hasar ve zarar tahminleri,
- 4) Sigorta anlaşmazlıkları,
- 5) Anlaşmalardan doğan sorunlar,
- 6) Patent, hak ve markalarla ilgili doğan sorunlar,
- 7) İşletmelerle ilgili ayrılma veya birleşme davaları,
- 8) İflas davaları,
- 9) Boşanmalarla ilgili mali anlaşmazlıklar,
- 10) İşletmeler arası sorunlar.

1.4.1.1.Dava Destek Danışmanlığının Sağladığı Yararlar

Dava destek danışmanlığının bir çok yararı bulunmaktadır. Bunlar;^[19]

- 1) Herhangi bir iddianın desteklenmesi yada reddedilmesi için gereken bilginin toplanmasını ve güvenliğini sağlama,
- 2) Durumun ilk değerlendirmesini yapma, kayıp ve yeniden kazanç konularını tanımlamak için konuyla ilgili bilgilerin tekrar gözden geçirilmesi,
- 3) Mali kanıtlarla ilgili konuya bağımlı soruların açık ve kesin ifadeyi de kapsayan, keşif ve incelemesine destek olma,
- 4) İfadenin tekrar gözden geçirilmesi için inceleme ve araştırma durumunda hazır bulunma, mali konuları anlama ve avukata ek soru oluşturma konusunda destek sağlama,
- 5) Karşıdaki kişinin raporundaki zayıf, eksik ve güçlü noktaları belirleyip, inceleme,
- 6) Toplantılar ve görüşmeler konusunda yardım sağlama,
- 7) Karşı tarafın ifadelerini dinlemek için davaya katılma ve sorgu için destek sağlama,

---

¹⁸ Bozkurt,N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, (2000a),Ekim,

¹⁹ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004).s.83

1.4.2.Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik

Mesleğin bu uygulama alanında adli muhasebeci mali bilginin detaylı bir şekilde gerçekçiliğinin belge ve dokümanlar ile birlikte kim, ne, neden, ne zaman, nasıl ve niçin gibi sorular ile açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadır.

Adli muhasebeci hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik hizmeti ile şüpheleri doğrulamak veya çürütmek amacıyla suç iddialarını araştırmaktadır. Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik farklı araçların, farklı süreçlerin ve farklı davranış şekillerinin söz konusu olduğu bir adli muhasebe dalıdır. Adli muhasebeci mesleğin bu uygulama alanında hesaplarda yer alan hileleri kanıtlayıcı belgeleri ile ortaya koyma gayreti içerisinde. Adli muhasebeci yalnızca sayılar ile ilgilenmemekte sayıların arkasındaki durumlar ve olaylar ile ilgilenmektedir.

Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik adli muhasebecilerin daha yoğun bir şekilde hizmet verdikleri adli muhasebe uygulama alanıdır. Genel olarak hile denetçileri; varlıkların, yolsuzluk, rüşvet, zimmete geçirme ve hileli işlemler ile kötüye kullanımını önlemek, bilgisayar hileleri, çalışan hileleri ve stok hilelerine yönelik özel ve kamu sektöründe faaliyet gösteren kurum ve işletmelere hizmet vermektedirler.

Adli muhasebeci hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik hizmeti ile aklama suçu ile ilgili tüm belgeleri, dokümanları inceler ve olayları araştırır. Özellikle düzenleyici kurumlar, emniyet güçleri ve avukatlar bir adli muhasebeci ile anlaşarak menkul kıymet hilelerinin, vergi kaçırmaya yönelik işlemlerin, rüşvet suçunun, sigorta hilelerinin aklama suçunun tespitine yönelik araştırılmasını ve analiz edilmesini isteyebilmektedirler. Genellikle hile denetçileri işletmelerde muhasebe süreçlerine, politikalarına ve personel hareketlerine yönelik önerilerde bulunur işletme içi iç kontrol yapısının etkinliğine katkı sağlarlar. Adli muhasebeci belgeleri, finansal ve diğer verileri şüpheli bir yaklaşım ile inceler ve düzensizlikleri veya şüpheli olayları tespit eder. Şüpheli olaylara ilişkin güvenilir veriler elde etmeye çalışır. Güvenilir veriler ile yapılan analizler aklama suçunun ortaya koymak amacıyla sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesine olanak sağlamaktadır. Adli muhasebeciler ilgili kanıtların elde edilmesi ve bu kanıtların en iyi şekilde analiz edilmesinde yetkin meslek elemanlarıdır. ^[20]

---

²⁰ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009)

Son yıllarda işletme çalışanlarınca veya farklı alanlarda ve biçimlerde yapılan hileler toplumun önemli sorunlarından biri durumuna gelmiştir. Çok farklı türlerde yapılan hileler sayı ve tutar olarak giderek artmaktadır. Yapılan hilelerin nedenleri ve yapanların özellikleri önemli istatistikler olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar işletmelerin yıllık gelirlerinin %6'sını bu gibi yolsuzluklar nedeniyle kaybettiklerini göstermektedir.^[21]

Günümüz dünyasında işletme çalışanları, tepe yöneticileri ve bireyler tarafından çeşitli alanlarda ve biçimlerde hileler yapılabilmektedir.

Bu hileler;

- 1) İşletme çalışanları tarafından işletmelerine karşı yapılan hileler,
- 2) Beyaz yakalılar tarafından işlenen suçlar
- 3) İşletme tepe yöneticilerinin işletme ilgililerini yanıltmaya yönelik olarak yaptıkları mali tablo hileleri
- 4) Yatırımlarla ilgili hileler
- 5) Ticari rüşvetler ve komisyonlar
- 6) Banka işlemleri ile ilgili hileler
- 7) Elektronik fon transferleri ile ilgili hileler
- 8) Kredi kartı hileleri
- 9) Bilgisayar ve internet hileleri

1.4.2.1.İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileler

İşletmede çalışanların, çeşitli baskılar altında olmaları (borcu nedeniyle tehdit alması vb.) veya sağlıklı bir iç kontrol yapısı olmadığını düşünerek rahat davranmaları hilelerin doğmasına neden olmaktadır. Bu hilelerin bazıları aşağıda sıralanacaktır.^[22]

- a) Çeşitli biçimlerde yapılan para tahsilâtının kayıtlara yansıtılmadan zimmete geçirilmesi,
- b) Banka kayıtları ile oynayarak parasal yarar sağlanması,

---

²¹ Bozkurt, N.: “İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl:8, Sayı 92, Ağustos, (2000b).s. 63-68.

²² Arzova, B.:“İşletmelerde Çalışanlar Tarafından Yapılan Hilelerin Kırmızı Bayraklar Yoluyla İzlenmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 20, Kasım, (2003), s.120-124.

- c) İşletmeye gerçek olmayan borçlar ve sahte satıcılar yaratarak lehte ödeme sağlanması,
- d) Ofis malzemesi, sabit varlık, stok ve hurda hırsızlığı,
- e) İşletme varlıklarının, kredi kartlarının şahsi amaçlı kullanımı,
- f) Çeşitli nedenlerle işletme müşterilerinden veya tedarikçilerinden rüşvet alınması,
- g) Şişirilmiş şahsi sağlık veya seyahat harcamaları ile yarar sağlanması,
- h) Fazla mesai ücretleri ile oynayarak fazla ödeme alınması.

1.4.2.2. İşletme Tepe Yönetimi Tarafından Yapılan Hileler

İşletme yönetimi, daha fazla kredi alabilmek, borsada hisse senedi fiyatlarını yükseltmek, hisse başına karı artırmak, işletmenin kamuoyunda imajını güçlendirmek vb. nedenlerle işletmenin mali tablolarını olduğundan iyi göstermeye yönelik muhasebe hileleri yapabileceği gibi; az vergi ödemek, az kar dağıtmak veya ayrılan ortaklarla avantajlı anlaşmalar yapmak için de mali tablolar üzerinde olumsuz etkileri olan düzenlemeler yapabilmektedirler.^[23]

- a) Henüz son aşamaya gelmemiş ve gelir doğuracak işlemleri önceden gelir unsuru olarak kaydetmek (Örneğin, satış işlemi bitmeden yüklemesi yapılan malları gelir kaydetmek, önemli belirsizlikler varken bir unsuru gelir yazmak, gelecekte yapılacak bir hizmet için alınan bir avansı gelir kaydetmek vb),
- b) Sahte gelir kalemleri kaydetmek (Örneğin, işletmelerin aralarında benzer değer varlıklarını değiştirerek gelir yaratmaları, gelen iade paralarını gelir yazmaları, ara dönem mali tablolarda düzmece tahminlerle geliri artırmaları vb),
- c) Bir defalık kazanç operasyonları ile geliri artırmak (Örneğin, düşük değerlenmiş bir varlığı yüksek değerle satmak, gereksiz bir şekilde borçları erken ödeyerek iskonto geliri sağlamak),
- d) Cari dönem giderlerini sonraki dönemlere aktarmak (Örneğin, değersiz bir duruma gelen aktifleri zarara aktarmak),
- e) Gelecek dönem giderlerini cari döneme gider olarak kaydetmek vb.

²³ Bozkurt. N.: "Mali Tablolarda İşletme Yönetimi Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Yıl 9, Sayı 12, Nisan, (2000c),s.16

1.4.2.3.Hile Denetiminde Denetim Teknikleri

Adli muhasebeciler, mali durum beyanlarına ilişkin yukarıda sayılan sahtekârlıkları açığa çıkarabilmek için, Hile Değerlendirme Sorgulaması (FAQ-Fraud Assesment Questioning), Çapraz Denetim Tekniği, Kırmızı Bayraklar, Net Varlık Yöntemi, Veri Madenciliği Araçları ve Benford Kanunu gibi denetim tekniklerini kullanmaktadır.^[24] Bu denetim teknikleri;

a) Hile Değerlendirme Sorgulaması (FAQ-Fraud Assesment Questioning)

Bu yöntem, olası hile olayları için bilgi edinilmesini sağlamakta birebirdir. Bu yöntem, yalan söylemenin aslında hemen herkesin başvurabildiği bir davranış olduğunun kabul edilmesine dayanır. Böylece, iyi bir soruşturmacı, olayla ilgili sorular, sorulan şüpheliye belli etmeden, sormak istediği soruları ilgili kişiye yöneltir. Tabii şu da bir gerçektir ki bazı insanlar yalan söylemeye o kadar alışık ki çok tecrübeli soruşturmacılar bile bunu anlayamayabilir. Ancak bu tip insanların sayısı çok azdır. İnanmak belki güç olacaktır ancak şüphelendiğiniz bir hile olayını açığa çıkarmanın en temel yolu bununla ilgili sadece sorular sorup ufak çaplı bir araştırma yapmaktır. Hileler üzerine yapılan araştırmalar göstermiştir ki birçok olay, şirketin içinden ya da dışından alınan şikayet ya da tavsiyeler üzerine açığa çıkmıştır. FAQ, yakalanmadan şirketin nasıl dolandırılabilceğine dair herhangi bir çalışana sorulan sorulara verdiği cevapları araştırır. Çalışanların verdiği cevaplar da iç denetim mekanizmalarındaki eksiklikler açığa çıkarılır. Böylece de başka birisinin bu yolla herhangi bir hileye girişip girişmediği de açığa çıkarılabilir. FAQ, hile yapma olasılığı yüksek çalışanların ortaya çıkarılmasında da faydalı bir yöntemdir. Müfettişler, hile yapılmaya müsait ve çalışanlara büyük sorumlulukların yüklendiği alanları da araştırma şansını elde edebilir. Hileyle ilgilenen uzmanlara göre, en etkili caydırıcılardan birisinin, yolsuzluklara izin verilmeyeceğine dair önlemler alındığı anlayışının çalışanlar arasında yerleştirilmesidir. Açıkçası, yakalanacağını düşünen kişiler nadiren Hile olaylarına karışır. O bakımdan şirketlerin, yolsuzluk yapılması dahilinde bu işlere çalışanların yakalanmakla kalmayıp soruşturmaya da alınacağını çalışanlarına açıkça bildirmesi gerekir. Şirkette çalışanlara, artan yolsuzluklarla ilgili

---

²⁴ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009)

sürekli sorular sormak da etkili bir önleme yöntemi olabilir. Bir yolsuzluk olayından sonra yapılan soruşturmada, yetkili muhasebeci şirket çalışanlarıyla mümkün olduğu kadar birebir görüşmeler yapılmalıdır. Örneğin, görüşmeye alınan kişilere şirkette ne zamandır çalıştıkları, sorumluluk alanları ve özel görevleri gibi işlerini tanımlayıcı sorular sorulmalıdır. Bu sorulardan sonra yolsuzlukla ilgili sorulara geçilebilir. FAQ yönteminin bu ilk aşamasının iki amacı vardır.

- 1) Sorguya alınan şirket çalışanın kendisini rahat hissetmesini sağlamak,
- 2) Olayla ilişkisi olmayan, kişinin işine dair sorular esnasında o kişinin sarf ettiği sözcükler ve sergilediği davranışların gözlenmesinin sağlanmasıdır.

Soruşturmayı yürüten kişi, olayla ilgili sorulara geçtiğindeyse, artık şüphelinin sözlü ve diğer tepkileri arasında bir kıyaslama yapılabilecektir. Bu sürecin adı ölçmedir (calibration) Yani, şüphelinin tepkileri arasında bir ölçme yapılması söz konusudur. Şüpheli çalışanın davranışları ölçüldükten sonra, soruşturmayı yürüten kişi artık öteki sorulara geçebilir. Söz konusu sorular şunlar olabilir:

- 1) Bu şirkette yolsuzlukla ilgili bir sorun olabilir mi?
- 2) Çalışanlar ya da müdürler, şirkette hırsızlık yapıyorsa, çaldıklarıyla neler yapabilir sizce?
- 3) Ufak tefek hırsızlıklar, toplandığı zaman büyük meblağları bulabilir. Eğer herhangi bir yolsuzluktan haberiniz olsa, ne yaparsınız?
- 4) Şirket içinde yolsuzluk ya da hırsızlık yapan birisini tanıyor musunuz?
- 5) Şirkete çalışan birisinin hırsızlık yapacağını ya da şirketi dolandıracağını düşünelim.
- 6) Bu kişi yakalanmadan nasıl işin içinden sıyrılabilir?
- 7) Sizce, şirketteki çalışanlar arasında yolsuzluk yapabilecek en son kişi kimdir?
- 8) Şirketimizdeki olası yolsuzluklara yönelik herhangi bir bilgiyi paylaşmak ister misiniz?

Şirketinizdeki yolsuzlukları ortaya çıkarmak için düzenlediğiniz sorguların katı, kesin kuralları yoktur. Sorgulama, bir bakıma bilimden çok sanatı andırır. Dürüst kişiler belli davranış kalıpları sergilerken sahtekar olanlar da başka türlü davranma eğilimi gösterir. Önemli olan nokta, kişinin sadece bir soruyu sahtekar

insanların yanıtlaması olası şekilde cevaplaması, onun bir dolandırıcı ya da hırsız olduğunu kanıtlamamasıdır. Ancak kişi birçok soruya aynı şekilde cevap veriyorsa, o çalışanın sorumluluk alanları derhal gözden geçirilmelidir. [25]

b) Çapraz Denetim Tekniği

Tekdüzen Hesap Planı'nda, hesapların hangi hesaplarla alacak ya da borç kaydıyla işlem göreceğine ilişkin bilgiler net olarak mevcut değilse bile, bu konuda büyük bir mesafe sağlanmıştır. Muhasebe tekniğinde; her hesabın hangi işlemler için alacak ya da borç kaydını göreceğine yönelik ilkeler geliştirilmiştir. Sözelimi, "100 Kasa" hesabına borç kaydı için ancak belli hesaplara alacak kaydı karşılığında olur. Muhasebe tekniğine uymayan bir hesaba alacak kaydı verilerek "100 Kasa" hesabına borç kaydı verilemez. "103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri" hesabına alacak karşılığında 100- Kasa Hesabı'na borç kaydı verilmesi muhasebe tekniğine uymamaktadır. Bu basit, ama temel ilkedен hareket edildiğinde; her hesabın alacak ya da borç kaydını göreceği belli hesaplar belirlenebilecektir. Böyle bir belirlemeyi geliştirdiğimiz takdirde ise, Çapraz Denetim Tekniği'nin genel çatısını da geliştirmiş olacağız. Dolayısıyla Çapraz Denetim Tekniği'nden kastımız her hesabın alacak ya da borç kaydını görebilmesi için, gerekli olan Karşı Hesapları'nın (yevmiye kaydı hesaplarının) belirlenmiş olmasıdır.

Çapraz Denetim Tekniği, herhangi bir hesabın yanlış bir hesapla alacak ya da borç kaydı sonucu bakiye değiştirip değiştirmediğini saptamamıza yarayan dinamik ve son derece pratik olan bir denetim tekniğidir. [26]

c) Kırmızı Bayraklar

Hile; eylem, saklama ve dönüştürme aşamalarının en az birinde belirtiler verir. Bu belirtiler kırmızı bayrak olarak adlandırılır. Analitik ve stratejik yaklaşımlarla ortaya çıkartılan kırmızı bayraklar Adli Muhasebe Uzmanına (Hile Denetçisi) hileyi nerede nasıl araştıracağı konusunda ip uçları verir.

Kırmızı bayrakları ortaya çıkarmayı sağlayacak olan yaklaşımlar, suiistimalin erken teşhisini ve zararın minimuma indirilmesini sağlar. Hile ile mücadelede,

---

²⁵ Söyler, H.: "İşletmelerde Yapılan Hilelerin Önlenmesine Yönelik Uygulamalar", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finansman Bilim Dalı Doktora Öğrencisi* <http://www.alomaliye.com.tr> (24.07.2011)

²⁶ Şen S. "Hatalı Ve Kasıtlı İşlemlerin Saptanmasında Çapraz Denetim Tekniği" *SMMM* <http://www.yondenet.com.tr> (24.07.2011)

çalışanlarınız hile konusunda farkındalığa sahip olmalı, önemsemeli ve temel anlamda hile belirtilerini bilmelidir.

d) Net Varlık Yöntemi

İşletmenin kontrol payının, işletmenin faaliyetleri ve aktifleri üzerindeki her türlü tasarrufa imkan verecek bir anlaşma ile satılması halinde, işletme değerinin hesaplanmasında kullanılması gereken yöntem, "Net Varlık Yöntemi"^[27]dir.

e) Veri Madenciliği Araçları

Veriyi genel olarak, enformasyonel veri ve operasyonel veri olarak ikiye ayırmak mümkündür. Enformasyonel veri, kişiye yönelik, bütünlük, zaman içinde oluşan ve birleştirilmiş veriler olarak tanımlanabilir. Operasyonel veri ise, uygulamaya yönelik, dağınık, kısa zamanda oluşan ve tekrarlayabilen veriler olarak tanımlanmaktadır.

Veri ambarları, tüm operasyonel işlemlerin, en alt düzeydeki verilerine kadar inebilen, etkili analiz yapılabilmesi için özel olarak modellenen ve tarihsel derinliği olan veri depolama sistematığı olarak tanımlanabilir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bir veri ambarı enformasyonel veri üzerine kurulur. Bir veri ambarının oluşturulabilmesi için kullanılacak bir yazılım yoktur. Diğer bir deyişle veri ambarları, ilgili karar sürecine özeldir ve o karar süreci için modellenir.

Veri ambarları aynı zamanda bir veri tabanı olarak da yorumlanabilir ve temel olarak müşteri bilgilerini içerir. Veri ambarında, bir karar süreci için gerekli olacak kullanılabilir veri oluşturulur. Bir veri ambarının yapısı organizasyon içindeki bütün karar vericilere verileri ve işlem sonuçlarını sunan, en gelişmiş iletişimi sağlayan bir dizi birbiriyle bütünlük alt bileşenlerden oluşur. Bu katmanlar aşağıda sıralanmıştır.

- 1) Operasyonel Veri Tabanı / Harici Veri Tabanı Katmanı,
- 2) Enformasyon Ulaşım Katmanı,
- 3) Data Ulaşım Katmanı,
- 4) Data Directory (Metadata) Katmanı,

---

²⁷ Taner, B.: Akaya G.,C.: "İşletme Değerini Belirleme Yöntemleri ve Farklı Sektörlerdeki İşletmeler Üzerine Bir Uygulama" *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF. İşletme Bölümü* (24.07.2011)

- 5) İşlem (process) Yönetim Katmanı,
- 6) Uygulama Haberleşmesi Katmanı,
- 7) Veri Ambarı Katmanı,
- 8) Data Sunum Katmanı,^[28]

f) Benford Kanunu

Benford Kanunu, bir veri kümesi içerisindeki sayılarda kullanılan rakamların olasılık dağılımlarıyla ilgili bir matematik kuralıdır. Bir sayının belirli bir hanesinde herhangi bir rakamın bulunma olasılığı ile ilgilidir.

Herhangi bir veri kümesinden rasgele bir sayı seçildiğinde bu sayının ilk hanesindeki rakamın 1 (bir) olma olasılığı yaklaşık %30, 2(iki) olma olasılığı ise %17 olmaktadır. Bu olasılık rakamlar büyüdükçe azalmaktadır. Örneğin; ilk hanede 9 (dokuz) rakamının kullanma olasılığı sadece %5'tir.

Benford kanununun asıl gündeme gelmesi, bu kanuna adını veren fizikçi Frank Benford'un 1938 yılında yayımladığı makalesi olmuştur. Benford kanununa dayalı analizler bilgisayar programcıları ve mühendisler tarafından kullanılmıştır. Son yıllarda ise muhasebe ve denetim mesleğinden kişiler Benford kanununun muhasebe verileri içerisindeki anormallikleri belirlemede etkin bir şekilde kullanımı ile ilgili çalışmalar yapmaktadırlar.

Benford kanunu bize bir veri kümesinde yer alan sayıların beklenen rakamsal olasılık dağılımlarını vermektedir. Rakamların olasılık dağılımları bu şekilde bilindiğinde bir veri kümesine bakılarak, verilen sayılar içerisinde anormallikler olup olmadığını anlamak Benford kanunu kapsamında yapılacak bir analiz ile mümkün olabilmektedir.

Benford Kanunu'nun muhasebe verilerinde geçerli olup olmaması ile ilgili araştırmalar sonucunda muhasebe verilerinin önemli bir bölümünün beklenen dağılıma uygun dağılım gösterdikleri görülmüştür. Bunun anlamı muhasebe kayıtlarındaki tutarların Benford kanunu'na uygun dağılım göstermemesi halinde verilerin güvenilirliğinin zedeleneceğidir. Bu çalışmalar denetçilere yaptıkları çalışmalarda dikkat etmeleri gereken noktaları göstermede etkin bir şekilde kullanılabilir bir araç sunmaktadır.^[29]

---

²⁸ http://www.deu.edu.tr/userweb/k.yaralioglu/dosyalar/ver_mad.doc, (26.07.2011)

²⁹ Kocameşe, M.: "Benford Kanunu ve Vergi Denetiminde Kullanılabilirliğinin İncelenmesi" *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*, (2006), s.31-32

1.4.2.4.Hile Denetçiliğinin Temel Unsurları

Hile denetimi, ticari işlemlerdeki hilenin tespiti ve önlenmesini teşvik edici bir ortam oluşturmaktadır ve denetçilere, araştırmacılara hilenin ekonomik, toplumsal ve organizasyonel yönlerini ayrıntılı olarak tanıtmaktadır.

Hilenin denetlenmesi sadece basit bir kontrol listesine göre gerçekleştirilen bir denetim değildir. İnsan unsuru, örgütsel davranış, hile bilgisi, kanıtlayıcı deliller ve kanıtların standartları gibi birçok bileşen hakkında en geniş yönden bilinçli olmayı gerektirdiği gibi hile olasılığının bilinmesi ve olası kırmızı bayrakların nerelerde bulunabileceğinin tahmin edilmesi konusunda öngörü sahibi olmayı da gerektirir. Bu doğrultuda hile denetçilerinin bir takım sahip olması gereken temel unsurlar bulunmaktadır.^[30] Bu unsurlar şunlardır;

- 1) Hile denetçisi, standardı kendisi belirlemelidir. Diğer bir deyişle, bir işletmedeki hile denetçisi, yönetimin niyetini ve beklentilerini açık bir şekilde belirten ve çalışanların da altını imzaladıkları işletme politikaları da dahil olmak üzere etkin bir şirket davranış kuralları yönetmeliğini uygulamalı ve bu yönetmelikten tüm çalışanları haberdar etmelidir. Ayrıca, tedarikçilerle birlikte, tedarikçilerin normal işleri çerçevesinde tuttukları kayıtları şirketin incelemesine izin veren maddeler içeren anlaşmalarda yapılmalıdır.
- 2) Hile denetçisi, hile olasılıklarının nerelerde olabileceğini de bilmelidir. Geçmişte karşılaşılan hileli davranış tiplerini bilmeli ve bu bilgiyi, her türlü muhasebe sistemi veya iş operasyonunun muhtelif bölümleriyle ilişkilendirebilmelidir.
- 3) Hile denetçileri, her hangi bir endişeyi, dedikoduyu veya iddiayı destekleyecek her hangi bir malzemenin bulunup bulunmadığını tespit etmek için takip edilecek en kestirme araştırma yolunu bilmelidir. Hile denetçileri herhangi bir kişiden gelen makbuzların başka bir kişinin alacak bakiyesini azaltmak amacıyla uygulanıp uygulanmadığını inceleyecek kadar bilgi birikimine sahip olmalıdır.
- 4) Hile denetçileri, herhangi bir kanıtın var olup olmadığını tespit etmek için çalışanın motivasyonuna bakmalı ve içinde bulunduğu ortamı göz önünde

---

³⁰ Bologna and Lindquist,s.26, Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004), s.75-77

bulundurmalıdır. Eğer bir yönetici, bir çalışanına daha fazla sorumluluk vermişse, bu yöneticinin işletmenin mali durumuna daha az ilgi göstermesine neden olur. Bu durumda iki şey meydana gelir. Çalışan işe iş tanımında belirtilenden daha fazla katkıda bulunur ve çalışan, yönetici tarafından belirlenen daha zayıf bir davranış modeli görür. Bu iki durum, çalışanın kafasında çalışma konusunda bir motivasyon yaratabilecek uzlaştırıcı bir pozisyon oluşturur.

- 5) Hile denetçilerinin araştırmaya dayalı bir çok endişesi bulunmaktadır. Bu temel endişelerden biri de fırsattır. Araştırılmakta olan kişinin çalma fırsatına sahip tek kişi olduğu gösterilebilir mi? Muhtemelen, bu birey bu paraları almadan önce de alacakların tahsilinde muhtelif sorunlar bulunmaktaydı.
- 6) Hile denetçisinin bir diğer endişesi de muhtemel bir geri kazanımın avantajlarını belirlemek ve bu geri kazanımdan elde edilecek aktifleri tanımlamaktır. Çalışanın bir avantaj elde etmesinden şüphe duyulması için açık bir kanıt bulunmakta mıdır? Sürekli tek bir yönü işaret eden bir durum niteliğinde bir kanıt mevcut mudur? Çalışan elde edebileceği maddi kazançların ötesinde bir yaşam mı sürmektedir? Herhangi bir varlığı var mıdır? Gibi sorular sorulmalı ve cevaplarını denetçi bulmalıdır.
- 7) Hile denetçileri, araştırmaya dayalı bulguları değerlendirirler. Bu araştırmanın çeşitli safhalarında bir iddiaya neden olabilecek bir şey olup olmadığını, hile niyetinin olabileceğini gösterecek herhangi bir davranış şekli olup olmadığını tespit etmek için geriye doğru çekilip kanıt standartlarına göre bulguları değerlendirmelidirler.

1.4.2.5.Hile Denetçisinin Bilmesi ve Yapması Gerekenler

Etkin bir hile denetçisi, belli bir dereceye kadar, aşağıdaki konulardan hangi hilenin kaynaklanabileceğini bilmelidir.^[31]

- 1) İnsan ve birey
- 2) Organizasyonel, kültürel ve motivasyon nedenli
- 3) Ekonomik, rekabetçi,
- 4) Toplumsal

---

³¹ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004), s.77-79

- 5) Yasal ortam (hilelerin nasıl sezilebileceği, tespit edilebileceği ve doküman haline getirilebileceği)
- 6) Muhasebe, denetim ve iç kontrol (Yasal defterlerde ve mali tablolarda hilenin ne zaman, nerde ve nasıl meydana gelebileceği)

Etkin bir hile denetçisi, aşağıdaki hususları başarıyla yerine getirebilmelidir.

1. İç kontrollerin gözden geçirilmesi
2. Bu kontrollerin zayıf ve güçlü olduğu anların değerlendirilmesi
3. İç kontrollerde tanımlanan zayıflıklara göre olası hile zararlarına ilişkin senaryoların tasarlanması
4. Hesap bakiyelerinde muallakta olan ve istisnai durumların belirlenmesi
5. Muallakta olan ve istisnai işlemlerin (çok yüksek, çok düşük, çok sık, çok seyrek, çok fazla, çok az, tuhaf zamanlar, tuhaf yerler, tuhaf şahıslar) belirlenmesi
6. Girişlerdeki basit insan hataları ve ihmalleriyle sahte girişler arasında ayrım yapabilmesi (sık tekrarlanan küçük hatalara karşı kasıtlı olmayan rastgele hatalar ve bilgisizlikler gibi kasıtlı hata)
7. İşlemleri destekleyen dokümanların akışının takip edilmesi
8. Bir kuruluşun hesabına giren ve hesabından çıkan fonların akışının takip edilmesi.
9. Bu belgelerdeki artan meblağlar, kalpazanlık, sahtecilik, sahte faturalamalar, hak taleplerinin faturalanması verilerin imha edilmesi, düzgün olmayan hesap sınıflandırması, seri sıralamalarındaki miktar, fiyatlandırma ve süre uzatımındaki düzensizlikler, orijinal belgeler yerine kopyalarının konulması gibi acayiplikler açısından bu dokümanların incelenmesi
10. Aktif varlıkların kayıplarını, sahte işlemleri ve mali raporları destekleyecek kanıtların toplanması ve korunması
11. Bireysel veya sigorta nitelikli hak talepleri için bir hile nedenli kaybın doküman haline getirilip raporlanması
12. Yönetimin, idari ve organizasyonel politikalarının, prosedürlerinin ve teamüllerinin bilinmesi
13. Organizasyonun motivasyonel ve etik ortamının test edilmesi

1.4.3.Uzman Şahitlik

Amerikan Yetkili Kamu Muhasebeciler Birliği (AICPA)'ne göre uzman şahit, bir konu hakkında bilimsel, teknik veya özel bir fikir verme noktasında veya bir konunun aydınlatılması noktasında yardım edebilecek gerekli bilgi, yetenek, deneyim ve eğitime sahip kişidir.^[32] Bir başka ifade ile uzman şahit, bilgi, yetenek, tecrübe ve eğitim noktasında alanında uzman kişi olarak değerlendirilir.^[33] Adli muhasebeci uzman şahitlik hizmeti ile avukatlara, hâkimlere ve jüri üyelerine dava konusu olayın yorumlanması zor teknik yönüyle ilgili bilgi vermektedir.^[34] Toplumda yaşanan ve mahkemeye konu olan olayların daha sağlıklı bir biçimde çözüme kavuşturulması bakımından adli muhasebeciliğin bu uygulama alanı oldukça önemlidir.^[35]

Adli muhasebecilerin uzman şahitlik faaliyetlerinde üzerine düşen görevleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.^[36]

- a) Dava konusu ile ilgili olarak gerekli araştırmaları yaparak verileri toplamak,
- b) Verilerden hareketle bir görüşe ulaşmak,
- c) Oluşturduğu görüşünü mahkemede hâkimlere ve avukatlara aydınlatıcı ve öğretici bir biçimde yansıtmak şeklindedir.

Adli muhasebeciler uzman şahit olarak avukatlara; ilgili bilginin toplanması, durumun teknik boyutuna göre bilginin açıklamasının yapılması, anlaşılır halde sunulması ve uzman şahit olarak hizmet vermek suretiyle gerçekleşmektedir.

Aklama suçunun gerçekleşmesi, suçun ortaya çıkarılamaması ve bu suçun önlenememesi tüm suçlarda olduğu gibi yeterli düzeyde bilginin sağlanamamasından dolayıdır. Adli muhasebecinin bulguları ve tavsiyeleri, suç unsuru ihtiva eden konular ile ilgili olarak dava sürecinde suçlulara karşı kullanılabilir.

Çünkü adli muhasebecilerin araştırma sonuçları kişisel yargılara veya fikirlere değil kanıtlayıcı belge ve veriler ile gerçeklere dayanmaktadır.

---

³² Cole, N.:a.g.m., s.20.

³³ Cendrowski,H.: Petro, L.: Martin, J.: "The Handbook of Fraud Deterrence," *John Wiley & Sons, Incorporated*, (2007), New Jersey, s. 59.

³⁴ Kasum, Sadiq , A.:a.g.m.s.6.

³⁵ Çankaya, F.: Gereken, B.:a.g.m.s.96

³⁶ Bozkurt, N.: "Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik", *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, (2000a), s.58

Bugün özellikle finansal kurumlar aklama suçu amacıyla çeşitli yollarla kullanılmakta ve kurumlar bu suretle zarara uğratılmaktadır. Mahkemelerde bilirkişilik müessesesi ise suçun ortaya çıkarılmasında yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda mahkemelere gerçek anlamda uzman şahitler gerekmektedir. Bu meslek mensupları, ABD’de Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC) veya İngiltere de Ağır Hile Bürosunca (Serious Fraud Office) tanık olarak dinlenmektedirler. Bu uygulama adli muhasebecilerin uzman şahitlik yönünü oluşturmaktadır. Aklama suçu ile mücadelede dinlenecek tanıkların uzman birer kişi olması suçla mücadelede başarıyı artırabilecektir. Adli muhasebeci uzman şahitlik hizmetiyle adli makamlar veya avukatlarca anlaşılması güç ve karışık finansal verileri anlamlı ilişkiler çerçevesinde ve kanıtlayıcı belgeler eşliğinde açıklayabilecektir. Böylelikle adli muhasebeciler ilgili bilginin toplanması, konunun teknik boyutuna göre açıklaması ve anlaşılır bir biçimde raporun tanzimi ile adli makamlar önünde uzman şahit olarak hizmet vereceklerdir.^[37] Aklama suçu ile mücadelede adli merciler, adli muhasebeciler gibi mesleki yetkinliklere sahip meslek mensupları ile beraber çalıştıkları sürece etkin bir şekilde suçla mücadele edebileceklerdir.

Adli muhasebeciler, muhasebe bilgisi konusunda yeteneklidirler ve avukatlara ve mahkemelere muhasebeye ilişkin konuların hukuk ile bağdaştırılması ve durumun anlaşılmasının sağlanmasında yardımcı olan meslek elemanlarıdır.

Adli muhasebecilerden dava süreçlerinde uzman şahit olarak yararlanma her geçen gün artmaktadır. Bunun başlıca nedenlerini aşağıda yer aldığı gibi sayabiliriz.^[38]

- 1) Uzman şahit olarak adli muhasebeci açıklanamayan durumlara yönelik kabul edilebilir mantıklı bir açıklama getirebilmektedir.
- 2) Uzman şahit olarak adli muhasebecinin her dava sürecinde de aynı hassasiyeti gösterdiği bilinmektedir,
- 3) Uzman şahit olarak adli muhasebeci sahip olduğu uzmanlık alanından dolayı güvenilir kişi olarak kabul edilmektedir.

---

³⁷ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009)

³⁸ Cendrowski, H.: Petro, L.: ve Martin, J.:a.g.e., s. 61, (17.07.2011)

Adli muhasebeciliğin bu uygulama alanında meslek mensubu, ilgili bilgileri veya kanıtları toplar, analiz eder ve çok karışık bilgileri veya ilişkileri normal bir insanın anlayabileceği şekilde ilgililere sunarak aklama suçunun tespitini sağlayabilecektir. Adli muhasebecilerin uymaları gereken kuralları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.^[39]

- a) Çalışmalarında yansız, objektif ve bağımsız olma
- b) Yaratıcı, yatıştırıcı ve ehliyetli bir konumda bulunma
- c) Teknik konuları açık bir dille ve öğretici bir biçimde açıklama
- d) Taraflara iletişimi net bir biçimde kurabilme
- e) Mahkeme ortamının gereklerine uyum gösterme

1.5.Adli Muhasebe Mesleğini Gerektiren Nedenler

Tarihte, şirket yönetici veya pay sahipleri ancak bir sahtekârlık ihtimali söz konusu olduğunda adli muhasebecilere başvurmaktaydılar. Bugün ise, Amerikalı iş adamları artan oranda, aktif hile kontrolörleri olarak adli muhasebecilere başvurmaktadırlar. Özellikle son zamanlarda gerçekleşen başlıca şirket skandalları (Enron, Worldcom, Adelphia, Xerox vb) muhasebe denetiminin önemini ve denetçi sorumluluğunu artırmıştır. Yapılan muhasebe hileleri yalnızca şirket sahiplerini ve yatırımcıları değil, çalışanlar, kredi kurumları, devlet ve denetim firmaları gibi pek çok kesiminde zarar görmesine neden olmaktadır. Bilânço çıkarma, muhasebe defterleri, faturalar vb. konularda uzman olan bazı kötü niyetli kişiler hileyle rakamları manipüle edebilir, bir anda binler milyonlara, karlar zarara, zararlar kayba dönüşebilir. Satışlar yöneticilerin veya patronların isteğine göre yükselip düşebilir. Bu konularda neye ve nereye dikkat edilmesi gerektiğini ancak bir hesap kontrolörü (denetçisi) söyleyebilir. AICPA, muhasebecilerin davalarda sunduğu desteği; “Hiçbir avukatın diğerine sağlayamayacağı profesyonel destek” olarak açıklar. Adli muhasebeci uzman şahitlik hizmeti ile avukatlara, hâkimlere ve jüri üyelerine dava konusu olayın yorumlanması zor teknik yönüyle ilgili bilgi vermektedir.^[40]

---

³⁹ Bozkurt, N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, (2000a).s.58

⁴⁰ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009)

Muhasebe, denetleme ve inceleme becerilerinin bütünü olarak ifade edilen Adli Muhasebecilik uzmanlık sahasının oluşumunda, genel olarak aşağıda sıralanan nedenler etkili olmuştur.^[41]

- 1) Ticari işlemlerin giderek karmaşıklaşması sonucu, bireyler ve kurumlar artan oranda mahkemelere başvurmaya başlamışlardır.
- 2) Toplumda; birey ve kurumlarla devlet arasındaki ilişkiler giderek sorun doğurmaya başlamıştır.
- 3) İşletmelerde çalışanların yaptıkları yolsuzluklar giderek artmakta, yolsuzlukların ortaya çıkartılması ve de önlenmesi zorlaşmaktadır.
- 4) Artan sayıda ve büyük tutarlarda işletme başarısızlıkları yaşanmaktadır.
- 5) Avukatlar ve mahkemeler karşılaştıkları olaylarda daha fazla uzman desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

1.6.Adli Muhasebe Mesleğinin Uygulama Alanları

Adli muhasebeciler birçok farklı sektörde ve geniş bir alanda incelemede bulunarak görevlerini yerine getirirler. Aşağıda bir adli muhasebecinin ilgilendiği çeşitli alanlar detaylıca açıklanmaktadır.^[42]

1.6.1. Ortaklık ve Hissedar Davaları

Bu tür davalar uzun yıllardan sonra elde edilen muhasebe kayıtlarının ve dava konusunun (kar-zarar talebi) detaylı analizini içerir.

1.6.2.Şahsi Yaralanma İddiaları/Motorlu taşıt Kazaları

Bir adli muhasebeciye, taşıt kazasından kaynaklanan mali kaybın miktarının belirlenmesi için de başvurulabilir. Tıbbi yolsuzluk (yanlış teşhis, görevi kötüye kullanma) ve haksız işten çıkarma davaları, sonuçta oluşan mali kaybın belirlenmesine ilişkin benzer sorunları içerir.

---

⁴¹ Bozkurt, N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94, (2000a).s.56-57, Pazarçeviren, Selim ,Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

⁴² Pazarçeviren, Selim ,Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

1.6.3. İşin Durması/Sigortadan İstenebilecek Diğer Tazminat Talepleri

Sigorta poliçeleri içerik ve şartlarına göre önemli ölçüde değişiklik arz eder. Burada adli muhasebecinin görevi, söz konusu durumun ve kayıplara ilişkin uygun hesaplama metodunun incelenmesi amacıyla poliçenin detaylı bir analizini yapmaktır. Davanın karara bağlanması sürecinde adli muhasebeciden, sigortalı bir kişinin veya sigorta şirketinin perspektifinden bakarak destek sağlaması istenir. Bu tür durumlara örnek olarak; işin durması, mal kayıpları ve iş görenin sadakatsizliği iddiaları gösterilebilir.

1.6.4. İşletme/İşgören Hile soruşturmaları

Bu çalışmalar daha çok hilenin varlığı, doğası ve boyutuna ilişkin saptamalar yapmaya yönelik prosedürler ve suçlunun tanımlanmasıyla ilgilidir. Bu da personelle yapılacak mülakatları ve belgelere dayanan kanıtların detaylı incelenmesini gerektirir.

1.6.5.Boşanmalarla İlgili Mali Anlaşmazlıklar

Boşanma avukatları da, aktiflerin küçük gösterildiğine veya pasiflerin (borçların) abartıldığına dair şüpheleri nedeniyle adli muhasebecilere başvururlar. Adli muhasebecinin görevi, malvarlığının izlenmesi, tespiti ve değerlendirilmesidir.

1.6.6.İşletmelerin Mali Kayıplarına İlişkin Davalar

Burada adli muhasebecilerin, sözleşme uyuşmazlıkları-ihlalleri, işletmelerle ilgili birleşme veya ayrılma davaları, iflas davaları, işletme değerlemeleri, inşaatla ilişkin iddialar, istimlâk, ürün sorumluluğu veya marka ve patent hakkının yetkisiz kullanımı ile ilgili kayıplarla ilişkin sorumluluklar üstlenmesi söz konusudur.

1.6.7.Mesleki İhmal

Adli muhasebeci bu tür sorunlara iki açıdan bakabilir.

- 1) Teknik Açıdan: (Eğer davalı bir muhasebeci ise) Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensiplerinin, Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartlarının veya diğer standartların ihlali,
- 2) Kayıpların hesaplanması açısından

1.6.8. Arabuluculuk ve Tahkim

Adli meselelerle yakından ilgili olduklarından adli muhasebeciler özel eğitim almışlar ve Alternatif Karar Mekanizması (Alternative Dispute Resolution-ADR) servisini kurmuşlardır. Bu ADR servisi; hem arabuluculuk hem de tahkim hizmetlerini içerir ve bireyler ve şirketlere en uygun zaman zarfında, en asgari kesinti ile uyuşmazlığın çözülmesi yardımını yapacak şekilde düzenlenmiştir.

1.7. Adli Muhasebe İşleminin Aşamaları

Bir adli muhasebe işlemi genel olarak aşağıdaki adımları içerir.^[43]

1.7.1. Müşteri ile Buluşma

Bu işlem mevcut durumun, olayın içindeki aktörlerin ve sorunların anlaşılması açısından yardımcı olacaktır.

1.7.2. Çatışmanın Tespiti

Bu aşamada taraflar ortaya çıkar çıkmaz, hemen bir uyuşmazlık kontrolü yapılmalıdır.

1.7.3. Öncül (Başlangıç) Araştırması

Detaylı bir eylem planı (dava taslağı, yapılacak işler) yapmadan önce, ön bir araştırma yapmak her zaman faydalıdır. Sorunun daha iyi anlaşılması açısından, bu öncül araştırma sonraki planlar için örnek olacaktır.

1.7.4. Bir Eylem Planı Hazırlanması

Bu plan müşteri ile görüşerek ve öncül araştırmayı yaparak elde edilen verilerin, hedeflerin ve hedeflere ulaşmak için yararlanılacak metodolojinin en iyi şekilde kullanımını sağlar.

---

⁴³ www.forensic-accounting-information.com/forensic-accounting-careers.htm, (2005), (02.07.2011)

1.7.5.Doğru Kanıtların Elde Edilmesi

Davanın niteliğini temel almak kaydıyla, dokümanların tespiti, sayısal veriler, aktifler, kişi veya kurum ve olayın gerçekteğiğine dair kanıt veya bilirkişi raporlarının incelenmesi bu kapsamda yer alır.

1.7.6.Analiz

Analiz davanın niteliğine göre, aşağıdaki maddeleri de içerebilir,

- Mali kaybın hesaplanması
- Muamelelerin özeti
- Aktiflerin takibe alınması
- İskonto oranlarından faydalanılarak şimdiki(cari) değerlerin bulunması
- Analizin grafik ve tablolarla açıklanması

1.7.7. Raporun Hazırlanması

Rapor; görevin niteliğine, araştırmanın kapsamına, uygulanacak yaklaşıma; kapsamın, bulguların veya fikirlerin limitlerine (sınırlarına) göre çeşitli bölümlere ayrılarak hazırlanacaktır. Raporda, bulguların uygun bir şekilde desteklenmesi ve açıklanması için çizelgeler ve grafikler de bulunacaktır.

1.8.Adli Muhasebenin Amacı

Kurumlarda yaşanan; Finansal verilerdeki tutarsızlık, Mali tablolardaki manipölasyonlar, Gizli formüllerin çalınması, Rakiplere bilgi sızdırma, Zimmet ve şantaj mail'leri gibi şirket içi yolsuzluk ve suiistimaller karşısında Adli muhasebenin amacı,^[44]

- 1) Mevcut yolsuzlukları ortaya çıkarmak,
- 2) Gelecekte karşılaşılabilecek hile ve suiistimalleri önleyebilmek veya minimuma indirebilmek.

---

⁴⁴ Aktürk, B.: "Fraud Önleme ve Mücadele" *CFE,SMMM*, Haziran, (2011), <https://www.issatr.org/wp-content/themes/issa/images/ISSA-Bilal- Akturk. pdf>

2.ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ

2.1. Adli Muhasebeci

İşletmelerdeki finansal skandallar, muhasebecilerin görevlerini yaparken, potansiyel hile ve diğer yasal olmayan faaliyetlerden haberdar olmamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu noktada adli muhasebecilik mesleği muhasebe ve hukuk arasında ilişki kuran, yeni bir muhasebe bakış açısı sunmaktadır.^[45] Ayrıca adli muhasebeciler, görüşme ve rapor yazma teknikleri, bilirkişi tanıklığı, yasal sistemin işleyişi konularında deneyimli, bilgili ve eğitilidirler.^[46]

Özellikle bugünün hileli işletme faaliyetleri, finansal skandallar ve aklama suçu gibi finansal suçlar hukuki düzenlemeler ile yakından ilgilidir. Adli muhasebeciler tam bu noktada doğan ihtiyaca cevap verebilmek için belirli eğitim, deneyim ve bilgi düzeyine sahip alanı ile ilgili yetkin meslek elemanlarıdır. Adli muhasebeciler bunun dışında yaygın bir şekilde boşanma davaları, ticari davalar, kişisel tazminat davaları, rüşvet, yolsuzluk ve hileli işlemlere ilişkin davalarda görev almaktadırlar. Adli muhasebeciler kamusal alanda, banka, sigorta şirketleri ve bunun gibi finansal kurumlarda, polis departmanları ve istihbarat birimlerinde veya özel muhasebe ve denetim firmalarında çalışabilmektedirler.

Adli muhasebecilerin bilgi sahibi olduğu başlıca konular şunlardır.^[47]

- Çok iyi bir Muhasebe ve Denetim Bilgisi
- İstatistik Bilgisi
- Bilgisayar Uygulamaları
- Hukuk
- Psikoloji
- Araştırma Teknikleri
- Suç Bilimi
- İşletme Yöneticiliği

---

⁴⁵ Enyi, P.: “Detecting Causes Of Variances In Operational Outputs Of Manufacturing Organizations: A Forensic Accounting Investigation Approach”, *Social Science Research Network*, (2008),s. 3-4.

⁴⁶ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009).s.32

⁴⁷ Pazarçeviren,Selim, Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

2.2.Adli Muhasebecilerin Sahip Olduğu Temel Özellikler

- 1) İyi bir sorgulayıcı olmak ve görüşme tekniklerini bilmek,
- 2) Dosyaları gözden geçirme ve analiz etme yeteneğine sahip olmak,
- 3) Üçüncü kişilerden sağlanan bilgiler yardımı ile finansal işlemleri belirleyebilmek,
- 4) Adli olayları tespit edebilmeye yönelik olarak gerek yazılım ve gerekse donanım konusunda bilgisayar bilgisine ve analiz yeteneğine sahip olmak,
- 5) İlgili yasal mevzuat hakkında bilgi sahibi olmak,
- 6) Kişilik davranışlarını gözlemleyebilme ve yorumlama yeteneğine sahip olmak,
- 7) Hile senaryoları oluşturabilme yeteneğine sahip olmak,
- 8) Belgelerde değişiklik yapıp yapılmadığını, sahte veya yanıltıcı belge olup olmadığını veya belgenin orijinalliğini tespit edebilme noktasında yetenek sahibi olmak,⁽⁴⁸⁾

2.3.Adli Muhasebecilerin Yapısında Barındırması Gereken Özellikler

Bir adli muhasebecinin mesleğinde başarılı olabilmesi için normal muhasebeci veya denetçi kalıplarının dışına çıkabilmesi gerekmektedir. Olayların arkasındaki gerçeklere bakacaklarından dolayı bir dedektif gibi davranış sergilemelidirler. Genel kural olarak bir adli muhasebeci örneğin, üçte bir muhasebeci, üçte bir araştırmacı ve üçte bir işletme elemanı gibi davranabilmelidir.

Bir adli Muhasebecinin yapısında barındırması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz^[49]

- Merak
- Israrcılık
- Yaratıcılık
- Sezgi
- Hüner

---

⁴⁸ Toraman, C.:Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009)

⁴⁹ Bozkurt, N.:“Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8,Sayı 94, Ekim, (2000a),s.60

2.3.1.Merak (Meraklı Olmak)

Bir Adli Muhasebeci mesleğiyle ilgili gelişmelere karşı ilgili ve meraklı olmalı, üzerine aldığı her olayda şüphelerini korumalı ve doğruluklarını araştırmalıdır.

2.3.2.Israrcılık (Dirençli Olmak)

Adli Muhasebeci, karşılaştığı olumsuzluklar karşısında hemen pes etmemeli, savunduğu durumu ispat etmede ısrarlı olmalı. Üzerine aldığı işi tümüyle tamamlayana kadar araştırmalarını sürdürmelidir.

2.3.3.Yaratıcılık

Adli Muhasebeci uyması gereken genel ilke ve standartlar yanında mümkün olduğunca yaratıcı olmalı, ayrıntılara dikkat etmelidir.

2.3.4.Sezgi

Adli Muhasebeci her olayı hem genel olarak hem de ayrıntıları ile yerinde derinden incelemelidir. İyi bir işletme sezgisine sahip olmalı, muhakeme gücü sağlam olmalı, kararlarında net, analitik ve mantıklı bir düşünceyi hakim kılmalıdır.

2.3.5.Hüner

Bir adli Muhasebeci tüm çalışmalarını sunmak amacıyla yazılı veya sözlü iletişimde başarılı olmalıdır. İnsan ilişkilerini sağlıklı bir biçimde kurabilmelidir.

2.4.Adli Muhasebeciye İhtiyaç Duyabilecek Taraflar

Bir adli muhasebeciye ihtiyaç duyabilecek taraflar şunlardır.^[50]

- Avukatlar
- Polis kuvvetleri
- Sigorta şirketleri
- Bankalar
- Mahkemeler
- İş alemi
- Hükümet temsilcileri ve hükümete bağlı tüzel kuruluşlar

---

⁵⁰ Pazarçeviren,Selim, Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

2.5. Adli Muhasebeciler Nasıl Çalışır

Adli Muhasebeci hilenin önlenmesi konusunda kuruma hile farkındalığını sağlar. Kurumun tüm çalışanları ile iş birliği yaparak çalışır. Hilenin araştırılması, Adli Bilişim, Adli Tıp Uzmanları, Soruşturma Uzmanları, Özel Dedektifler, Sahte Belge ve Grafoloji Uzmanları, Ceza Hukuku'nda Uzmanlaşmış Hukukçularla ve incelediği olaya ilişkin konunun diğer uzmanlarıyla beraber çalışarak yapar.^[51]

2.6. Adli Muhasebecilerin Yapması Gerekenler

Adli muhasebecilerin şikayet veya bir talep karşısında yapması gerekenler;^[52]

2.6.1.Finansal Konuların Belirlenmesi

Bir şikayet, sav, söylenti, soru veya talep beyanı ile ortaya çıkan bir durum adli muhasebecilere sunulduğu zaman, olayda önemli mali konuları hızla net olarak belirlemeleri önemlidir. Kararları deneyim ve bilgiye dayanmakta olup sonuçta ortaya çıkan önerileri hem sağduyuyu hem de iş hayatı gerçekliğini yansıtmalıdır. Örneğin; yabancı bir yargı dairesinden dokümanlar temin edilmesi gerektiğinde, en açık önerinin bu kayıtların alınması yolunda olmasına rağmen, genellikle bu durum pratikte bu şekilde olmamaktadır. Başka alternatiflerin de dikkate alınması gerekmektedir.

2.6.2.Araştırmacı Teknikleri Bilgisi

Sorunlar belirlendikten sonra, sav veya iddianın desteklenmesi veya çürütülmesi için yardımcı olmak üzere ek kanıtlar elde etmek için ek bilgi ve belgelerin elde edilmesi son derece önemlidir.

İlgili mali dokümantasyonun nerede olduğunu bilmek yeterli değildir, aynı zamanda genel kabul görmüş muhasebe ilkelerindeki karışıklıkları, mali raporların okunmasını, iç denetim sistemlerini bilmek ve bir şirketin çalışmasında insan faktörü bilincinin olması da önemlidir.

---

⁵¹ <http://www.hiledenetcisi.com/html/adli-muhasebeci-nasil-calisir.html> (29.09.2011)

⁵² Bologna and Lindquist,s.43-44, Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004), s.64-65

2.6.3.Kanıt Bilgisi

Adli muhasebeci neyin kanıt oluşturduğunu, “en iyi” ve “birinci derecede” kanıtın anlamını ve mali kanıtların mahkemelerde kabul edilebilecek şekilde konsolide edilmesi için çeşitli muhasebe özetlerinin alabileceği şekilleri anlamalıdır.

2.6.4.Mali Bilgilerin Yorumlanması

Bir işlem veya bir olaylar dizisinin tek bir yorumu olması alışılmış değildir. Adli muhasebeci yorum sürecinde mevcut olabilecek sorunlar konusunda son derece bilinçli olmalıdır. İşlemlerin, mevcut bilgilerin nihai yorumunun sağduyuya ve iş hayatı gerçekliğine uygun olmasını temin etmek için tüm açılardan ele alınması ve görülmesi önemlidir. Bilginin uygun bir şekilde yorumlanması ancak kişinin, her hangi bir kapsam sınırlaması olmaksızın işlemin arkasından ve ötesinden bakması ile sağlanabilir.

2.6.5.Bulguların Sunulması

Adli muhasebeci araştırmadan elde edilen bulguları sunulacağı kişinin anlayabileceği şekilde açık ve net iletebilme yeteneğine sahip olmalıdır. Sunumun sözlü veya yazılı olabilir ve uygun sunum yardımlarını içerebilir. Adli muhasebecilerin tanık iskemlesindeki rolü bulgularının toplum önünde nihai testidir.

2.7.Adli Muhasebecilerin Sağladığı Yararlar

Adli muhasebeciler, tarafsız ve inandırıcı özellik, bilirkişi raporu ve endüstri bilgisi, işgücünün verimli kullanılması ve denetim veriminin artması gibi konularda yarar sağlamaktadırlar.^[53]

2.7.1.Tarafsızlık ve İnandırıcı Özellik

Bir hile olayında tarafların, yönetim tarafından elde edilen kararları rapor eden iç denetçiler ve şirket muhasebecilerinin bağımsız ve tarafsız oldukları konusunda biraz şüphe vardır. Adli muhasebecilerin ve onun ekibi için kurulmuş olan şirket, kendi ününe, bağlantılarına ve kayıtlarına dayanan ve onların temel aldığı inandırıcı özelliğe sahiptir.

---

⁵³ Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004),s.66-67

2.7.2. Bilirkişi Raporu ve Endüstri Bilgisi

Adli muhasebeci; her hangi bir işletmenin karşı karşıya kaldığı hile suçuyla ilgilendiğı zaman, o işletmenin araştırma ekibine katılması için geniş ve derin bir endüstri bilgisine sahip olması gerekir.

2.7.3.İşgücünün Verimli Kullanılması

Hileyi ortadan kaldırmak için meydana gelen yeniden yapılandırma ve oluşturma sürecinin ortasındaki bir işletmenin geniş çaplı bir araştırma yapması için nerdeyse hiçbir kaynağı yoktur. Adli muhasebeciler ve onların asistanlarından oluşan ekip bu işletme için gerekli olan tüm kaynakları fazlasıyla sağlar. Dolayısıyla işletmenin kadrosuna daha fazla zaman vererek, kadronun daha önemli ve acil, yönetimin talepleriyle ilgilenmesini sağlar. Eğer hile; yönetimi, sorunu halledebilmesi için daha çabuk hareket ettirip onu zorluyor ve bu durumda elde bulunan çarelerde zamanında kullanılamıyorsa durum her zamankinden daha kritik demektir.

2.7.4. Denetim Verimin Artması

Adli muhasebeciler hile soruşturmasıyla derinlemesine ilgilenen bireyler olmaları nedeniyle sonuçlara yani çıkarımlara odaklanmaktadırlar. Hileyi temelden yok eden uzmanlar oldukları için, işletmenin muhasebecileri yada denetçileri tarafından gözden kaçan muameleleri bulur ve onaylarlar.

2.8.Adli Muhasebecilik ve Diğer Mesleklerle Karşılaştırılması

Adli muhasebecilik ile karışabilecek olan meslekler şunlardır.^[54]

- 1) Dış Denetçi
- 2) İç Denetçi
- 3) Geleneksel Muhasebeci
- 4) Bilirkişi
- 5) Bağımsız Denetçi

---

⁵⁴ Kocaer,İ.: “Adli Muhasebecilik ve Diğer Mesleklerle Karşılaştırılması” *SMMM*, s.1-4, <http://www.adli-muhasebe.com>, (03.07.2011)

2.8.1.Adli Müşavirin Dış Denetçiden Farkları

Adli muhasebe ilminin denetim ile olan ilişkisinin çok yakın olduğunu birbirine benzer çalışma yöntemleri kullanıldığını biliyoruz. Denetçi işletmenin mali tablolarının ilgili döneme ait faaliyet sonuçlarını tam ve doğru olarak yansıtmayı yansıtmadığını, mali tablolarda hata, hile, yolsuzluk olup olmadığını araştırır. Adli muhasebeci ise mali tabloların gerçeği yansıtmayı, yansıtmadığından çok detaylı olarak işletme faaliyetlerinde hukuki sorun doğurabilecek hile, yolsuzluk ve suiistimalleri araştırır. Yani adli muhasebecinin şüpheli bir bakış açısıyla araştırması mali tabloların dışında çok daha geniş bir alanı kapsar.

Denetçi mali tablolara ilgili rapor yazabilmek için genel kabul görmüş denetim tekniklerini kullanmaktadır. Oysa adli muhasebeci yazı analizleri, soruşturma gibi kaynağını hukuk ve kriminoloji bilimlerinden alan çok daha geniş teknikler kullanmaktadır. Çoğu zaman kredi kartı yolsuzlukları veya bilgisayar suçlarıyla ilgili durumlarda adli muhasebeci ileri bilişim tekniklerini kullanmaktadır.

Müşteri açısından incelendiğinde denetçi mali tabloların gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığı açısından kamuyu aydınlatma görevi üstlenir ve Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu gibi bağımsız üst kuruluşlara karşı sorumludur. Oysa adli muhasebeciler sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) veya mahkemelere karşı sorumludur.

Denetim içeriği önceden belirlenmiş denetim plan ve programlarına göre yürür. Bir denetim takvimi doğrultusunda yapılacakların gün ve gün ortaya konulması mümkündür. Oysa adli muhasebecinin karşılaşacağı olayların ve araştıracağı konuların kapsamı çok geniş olduğu için işin standart plan ve programlara göre gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Adli muhasebeci çalıştığı olaylarla ilgili karşılaştığı, şüphelendiği hususlara daha çok zaman ayırmak zorundadır. Yani çalışması sorgulama, araştırma sürecinde çok ciddi bir şekilde yön değiştirebilir. Bu sebeple adli muhasebecinin gün ve gün belirleyebileceği sistematik bir çalışma planı yoktur.

Denetçiler önceki denetçi ile görüşerek veya denetlenen firma yönetimi ile görüşerek elde ettiği bilgilere göre denetim kapsamını belirler. Oysa adli muhasebecinin bu şekilde geçmişten gelen bilgilere ulaşabileceği önceki adli muhasebeci gibi bir kaynağı yoktur. Müşteri ile görüşerek elde ettiği bilgilere ise

zaten şüphe ile bakması gerekir. Zaten adli müşavir bir firmaya sürekli hizmet vermekten çok karşılaşılan hukuksal problemin muhasebesel kısımlarını çözer. Serbest adli müşavir firma bazlı değil olay bazlı çalışır.

Denetçiler muhasebe kayıtları, faturalar, cari hesap mutabakatları, hesap ekstreleri gibi klasik muhasebe bilgilerinden faydalanırlar. Oysa muhasebeciler kanıt toplama da sadece bu belgelerle yetinmeyip, şirket içi yazışmalar, e-mail kayıtları, msn görüşmeleri, fotoğraflar, kamera kayıtları gibi çok daha geniş kaynakları kullanmaktadırlar.

Denetçi çalışması sırasında denetim ekibini uzman denetçilerden oluştururken, adli muhasebecilerin ekibi çeşitli alanlarda uzman kişilerden oluşabilir. Örneğin çok fazla belgenin inceleneceği durumlarda, yazı bilimi (grafoloji) uzmanları adli muhasebecilerin ekibinin bir parçası olabilir. Adli muhasebecilerin ekibi tek bir uzmanlık dalında uzman kişilerden oluşmaz.

Denetçi de adli müşavirde ulaştığı sonuçları, çalışmalarının neticesini yazılı olarak bir rapora bağlar. Ancak bir denetçi raporun içeriğini sözlü olarak açıklamazken adli müşavir mahkemelerde sözlü olarak hazırladığı raporu anlatır. Bu sözlü anlatımda, görsel sunum öğeleri, grafik ve tabloları, hitabet yeteneklerine uygun olarak kullanır.

2.8.2.Adli Müşavirin İç Denetçiden Farkları

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, Adli Müşavirin İç Denetçiden farklarına geçmeden önce, iç denetimin ve türlerinin açıklanmasında yarar görmekteyiz.

2.8.2.1.İç Denetim

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) tarafından yapılan tanımıyla iç denetim; bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, kurumun risk yönetim, kontrol ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur.^[55] İç denetim Kamu iç denetimi ve özel sektör iç denetimi olarak iki şekilde incelenebilir.

---

⁵⁵ Uzun, Kamil, A.: “Deloitte Türkiye - Yönetim Kurulu Danışmanı”, *Dünya Gazetesi*, (28 Mayıs 2008). s.1

1) Kamu İç Denetimi

Özel sektör kuruluşları tarafından yoğun olarak kullanılan iç denetim faaliyeti, son yıllarda kamu iç mali kontrol sistemlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği'ne aday ülkelerde, kamu yönetiminde hesap verilebilirliğin ve mali saydamlığın sağlanması amacıyla etkili bir iç denetim sisteminin kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verilebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak amacıyla “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” düzenlenmiş ve 24.12.2003 tarih ve 25326 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Kanun, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin mali yönetim ve kontrolünü kapsamaktadır.^[56]

5018 sayılı Kanununun 63 üncü maddesine göre; iç denetim, kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir.

Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir. İç denetim, iç denetçiler tarafından yapılır.^[57]

Kamuda İç denetim faaliyeti; kamu idarelerinin faaliyetlerinin amaç ve politikalara, kalkınma planına, programlara, stratejik planlara, performans programlarına ve mevzuata uygun olarak planlanmasını ve yürütülmesini; kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını; bilgilerin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve zamanında elde edilebilirliğini sağlamayı amaçlar.^[58]

---

⁵⁶ 5018 Sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” *Resmi Gazete*, Madde;2, (24.12.2003), Sayı; 25326

⁵⁷ 5018 Sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” Madde,63

⁵⁸ T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı, <http://icdenetim.kulturturizm.gov.tr/belge/1-72739/ic-denetim.html> , (01.08.2011)

Ülkemizde kamuda iç denetime ilişkin kapsamlı ilk çalışmalardan biri Temmuz 2000 tarihinde Bankacılık Gözetimine İlişkin Basel Komitesi tarafından yayımlanan “Bankalarda İç Denetim ve Bankacılık Gözetim Otoritesinin İç ve Dış Denetçiler ile İlişkisi” adlı danışma belgesinde yer almıştır. Bu çalışmada IIA’in 1999 yılında yapmış olduğu tanıma yer verilmiştir.^[59] Kamu iç denetimi aşağıdaki faaliyetleri kapsar,

- a) Kamu idaresinin iç kontrol sisteminin yeterliliği ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi
- b) Risk yönetimi için öneriler geliştirilmesi ile risk değerlendirme ve risk yönetim metotlarının uygulama ve etkinliğinin incelenmesi
- c) Kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlama amaçlı performans değerlendirmelerinin yapılması ve idarelere önerilerde bulunulması
- d) İdarenin faaliyet ve işlemlerinin mevzuata, belirlenen hedef ve politikalara uygunluğunun denetlenmesi
- e) Muhasebe kayıtları ile mali tabloların, doğruluğu ve güvenilirliğinin incelenmesi
- f) Üretilen bilgiler ile kamuoyuna açıklanan her türlü rapor, istatistik ve mali tabloların doğruluğu, güvenilirliği ve zamanındalığının sınanması
- g) Elektronik bilgi sistemi ve e-Devlet hizmetlerinin yönetim ve sistem güvenilirliğinin gözden geçirilmesi

a) Kamu İç Denetçilerinin Yürüttükleri Görevler

Kamu İç denetçileri aşağıdaki görevleri yürütür.

- 1) Risk analizlerine dayanarak Bakanlığın risk yönetimi, iç kontrol ve yönetim yapılarını değerlendirmek,
- 2) Kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılması bakımından incelemeler yapmak ve önerilerde bulunmak,

---

⁵⁹ Kaya, Abdullah, H.: “İç Denetim” *Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı*
<http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh224.pdf> (01.08.2011)

- 3) Bakanlığın faaliyet ve işlemlerinin ilgili kanun, tüzük, yönetmelik ve diğer mevzuata uygunluğunu denetlemek ve harcama sonrasında yasal uygunluk denetimi yapmak,
- 4) Bakanlığın harcamalarının, mali işlemlere ilişkin karar ve tasarruflarının, amaç ve politikalara, kalkınma planına, programlara, stratejik planlara ve performans programlarına uygunluğunu denetlemek ve değerlendirmek,
- 5) Bakanlığın mali yönetim ve kontrol süreçlerinin sistem denetimini yapmak ve bu konularda önerilerde bulunmak,
- 6) Denetim sonuçları çerçevesinde iyileştirmelere yönelik önerilerde bulunmak,
- 7) Denetim sırasında veya denetim sonuçlarına göre soruşturma açılmasını gerektirecek bir duruma rastlanıldığında bu durumu ve suç teşkil eden durumlara ilişkin tespitlerini Başkanlık kanalıyla üst yöneticiye bildirmek.
- 8) Bakanlık birimlerince üretilen bilgi ve raporların doğruluğunu değerlendirmek,
- 9) Üst yönetici tarafından gerekli görülen hallerde performans göstergelerini belirlemede Bakanlığın ilgili birimlerine yardımcı olmak, belirlenen performans göstergelerinin uygulanabilirliğini değerlendirmek,

b) Kamu İç Denetçilerinin Yetkileri

İç denetçiler, görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili olarak aşağıdaki yetkilere sahiptir.

- 1) İç denetim faaliyetleriyle ilgili olarak elektronik ortamdakiler dahil her türlü bilgi, belge ve dokümanlar ile nakit, kıymetli evrak ve diğer varlıkların ibrazını talep etmek,
- 2) Denetlenen birim çalışanlarından veya yürütülen görevin ilgili olduğu birim personelinden iç denetim faaliyetlerinin gereği olarak yardım almak, yazılı ve sözlü bilgi istemek,
- 3) İç denetim faaliyetinin gerektirdiği konularda uzman yardımı almak veya görüşünden yararlanmak,
- 4) İç denetim faaliyetlerinin gerektirdiği araç, gereç ve diğer imkanlardan yararlanmak,
- 5) Görevin yürütülmesini engelleyici tutum, davranış ve hareketlerde bulunanları Başkanlık kanalıyla üst yöneticiye bildirmek.

c) Kamu İç Denetçilerinin Sorumlulukları

İç denetçiler, görevlerini yerine getirirken aşağıdaki hususlara riayet ederler.^[60]

- 1) Mevzuata, denetim standartlarına ve etik kurallara uygun hareket etmek,
- 2) Mesleki bilgi ve becerilerini sürekli olarak geliştirmek,
- 3) İç denetim faaliyetlerinde yetki ve ehliyetini aşan durumlarda Başkanlığı haberdar etmek,
- 4) Verilen görevin tarafsız ve bağımsız olarak yapılmasına engel olan durumların bulunması halinde, durumu Başkanlığa bildirmek,
- 5) Denetim raporlarında kanıtlara dayanmak ve değerlendirmelerinde tarafsız olmak,
- 6) Denetim esnasında elde ettiği bilgilerin gizliliğini korumak.

2) Özel Sektör İç Denetimi

İç denetim; İşletmenin faaliyetlerine değer katmak ve işletme faaliyetlerini geliştirmek için düzenlenmiş, bağımsız, tarafsız bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir.^[61] Bu denetim amaçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- 1) **İşletme faaliyetlerine değer katmak ve geliştirmek:** İşletmeye amaçlarına ulaşmasında yardımcı olmak için denetimin en temel görevlerinden biridir. Başta uygunluk denetimi olmak üzere işletmenin iç kontrol yapısının durumu ve güvenilirliği hakkında yönetime bilgi vererek yarar sağlar. Güçlü iç denetim, kontrol sisteminin etkili bir şekilde çalışmasına yardımcı olmanın yanında risklerin azaltılması, hata ve hilelerin önlenmesi, dolandırıcılığın tespiti, tasarruf olanaklarının belirlenmesi gibi faaliyetlerle de işletmeye ilave değer kazandırır.
- 2) **Risk yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek:** İç denetçiler, işletme amaçlarına ulaşmasına engel olabilecek risklerin azaltılması veya

⁶⁰ T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı, <http://icdenetim.kulturturizm.gov.tr/belge/1-72739/ic-denetim.html> , (01.08.2011)

⁶¹ Yılancı, M.: “İç Denetim Türkiye’nin 500 Büyük Sanayi İşletmesi Üzerine Bir Araştırma”, *T.C.Osmangazi Üniversitesi yayınlar No:86*, Eskişehir, (2003).s.11

önlenmesi için oluşturulmuş olan standart ve prosedürleri dönemsel olarak gözden geçirerek, standart ve prosedürlerin geçerliliğini inceleyerek, gerekli olduğu takdirde gelişme amacına yönelik tavsiyelerde bulunarak işletmenin risk yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirir.

- 3) **Kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek:** İç denetçiler işletme varlıklarının korunması, mali tablolara kaynak oluşturacak bilgilerinin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sağlanması amacı ile işletme içerisinde oluşturulmuş iç kontrol sisteminin etkinliğini inceler ve iç kontrol sisteminin etkinliğinin artırılması amacı ile öneri ve tavsiyelerde bulunur.
- 4) **Kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek:** İşletmenin yönetim prensiplerine uymak, hissedarların çıkarlarını korumak, hesap verme sorumluluğunu yerine getirmek, doğru ve tam bilgi vermek amacı ile oluşturulmuş olduğu strateji ve prosedürlerin etkinliğini incelemekte ve gerekli olduğu takdirde etkinliğin artırılması için öneri ve tavsiyelerde bulunmak
- 5) **İşletmenin amaçlarına ulaşmada yardımcı olma:** İşletme amaç ve hedeflerine ulaşmak için oluşturulmuş politika ve prosedürlerin uygunluğunu ve faaliyetlerin bu politika ve prosedürlere uygun bir şekilde yerine getirilip getirilmediğini incelemektedir.

a) İç Denetçinin Görevleri

IIA standartları çerçevesinde iç denetçilerin görevleri şu şekilde özetlenebilir,^[62]

- 1) Temel risk alanlarını belirlemek ve riski yönetme konusundaki mevcut süreçlerin yeterliliği ve etkililiğini gözden geçirmek,
- 2) Bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğini güvence altına alan kontrolleri ve bu bilgileri belirleyen, ölçen, sınıflandıran ve raporlayan araçları gözden geçirmek,

---

⁶² Doğmuş, Didem, M.: “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de İç Denetim Sistemi”, *Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi*, Ankara, (2008)

- 3) Yönetim tarafından oluşturulmuş sistem ve süreçlerin; işlemler üzerinde etkisi olabilecek politika, plan, prosedür, kanunlar ve düzenlemelere uyumunu gözden geçirmek,
- 4) Varlıkların korunmasına ilişkin araçları gözden geçirmek,
- 5) Kaynakların kullanımında ekonomiklik, etkililik ve verimliliği gözetmek,
- 6) Sonuçların saptanan hedeflerle uyumlu olup olmadığını ve projelerin planlandığı üzere yürüyüp yürümediğini gözden geçirmek,
- 7) Eylem planlarının etkili ve zamanında uygulanıp uygulanmadığını izlemek

2.8.2.2.İç Kontrol Sistemi

5018 sayılı Kanununun 55 inci Maddesinde iç kontrolün tanımı, idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak; faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, mali bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini, sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan mali ve diğer kontroller bütünüdür.^[63]

Yöneticiler bu amaçla kurum faaliyetlerini planlamak, organize etmek ve yönetmekle sorumludur. İç kontrolün başarısı, yöneticilerin uygun planlama, organize etme, yönetme becerilerinin sonucuna bağlıdır. İç kontrolün kurulması ve geliştirilmesi sorumluluğu yöneticilere ait olup, iç kontrolün başarısından temel olarak yöneticiler sorumludur.

İç kontrolün tanımlanmasında, amaçlarının belirlenmesinde ve iç kontrol için bir çerçeve oluşturulmasında meslek komitelerin ya da kuruluşlarının (COSO “Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission”, “COCO “Canadian Institute of Chartered Accountants”, Institute of Internal Auditors), Amerika Birleşik Devletleri Sayıştayının (General Accounting Office) ve kısa adı INTOSAI olan Uluslararası Sayıştaylar Birliği'nin önemli ve anlamlı katkıları olmuştur.^[64]

⁶³ 5018 Sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” Madde, 55

⁶⁴ Kaya,Abdullah, H.: “İç Denetim” *Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı*
<http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh224.pdf> (01.08.2011)

1) İç Kontrol Sisteminin Amacı

- a) Kamu gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesini,
- b) Kamu idarelerinin kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun olarak faaliyet göstermesini,
- c) Her türlü malî karar ve işlemlerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesini,
- d) Karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir rapor ve bilgi edinilmesini,
- e) Varlıkların kötüye kullanılması ve israfını önlemek ve kayıplara karşı korunmasını, sağlamaktır.

2) İç Kontrol Sisteminin Temel İlkeleri

- a) İç kontrol faaliyetleri idarenin yönetim sorumluluğu çerçevesinde yürütülür.
- b) İç kontrol faaliyet ve düzenlemelerinde öncelikle riskli alanlar dikkate alınır.
- c) İç kontrole ilişkin sorumluluk, işlem sürecinde yer alan bütün görevlileri kapsar.
- d) İç kontrol mali olan ve olmayan tüm işlemleri kapsar.
- e) İç kontrol sistemi yılda en az bir kez değerlendirilir ve alınması gereken önlemler belirlenir.
- f) İç kontrol düzenleme ve uygulamalarında mevzuata uygunluk, saydamlık, hesap verebilirlik ve ekonomiklik, etkilik, verimlilik gibi iyi mali yönetim ilkeleri esas alınır. ^[65]

3) İç Denetim ve İç Kontrol Sisteminin İlişkisi

Yönetim, iç kontrol sistemini kurmak ve işleyişini sağlamakla yükümlüdür. Özel sektörde, küçük organizasyonlarda yöneticilerin idareleri kapsamındaki her türlü faaliyeti kontrol etmeleri ve izlemeleri mümkün olabilir. Ancak işlemlerin hacmi veya karmaşıklığı arttıkça (organizasyon yapısı büyük ve karmaşık bir hal aldıkça) yönetim, diğer çalışanların işlerini kontrol edecek ve bu sayede iç kontrolü

---

⁶⁵ Doğmuş, Didem, M.: “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de İç Denetim Sistemi”, *Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi*, Ankara, (2008)

güçlendirecek kişileri istihdam etme gereği duyar. Bunu sağlamanın en başta gelen yolu da organizasyonda iç denetime yer vermektir.

İç denetim, iç kontrolün önemli ancak farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. İç denetimin bizzat kendisi örgütün iç kontrol sisteminin bir parçasıdır ve iç denetim kapsamına yalnızca mali kontrol değil, iç kontrolün bütün yönleri girer.^[66] İç denetim, hesap verme sorumluluğunun tesis edilmesi amacıyla üst yönetim için icra edilmektedir. Üst yöneticiler, kurumlarının mali yönetim ve kontrol sisteminin tasarlanması, etkili ve yeterli bir şekilde işletilmesi, sistemin gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi konularındaki sorumluluklarını ancak kendileri adına görev yürüten bağımsız ve tarafsız bir iç denetim faaliyetiyle yerine getirebilecektir. Bu da iç denetçinin kurumun üst yöneticisine bağlı olması ve denetim faaliyetlerinin bağımsız ve tarafsız bir şekilde ifa edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. İç denetçi iç denetimin başarısından sorumludur, İç kontrolün başarısından yöneticiler sorumludur.^[67]

Tüm bu açıklamalar sonucunda Adli Müşavirin İç denetçiden farklarının neler olduğu aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Adli müşavirin dış denetçiden farkları olduğu gibi iç denetçiden de ciddi farkları vardır.

İç denetçi işletmenin bir kurumun faaliyetlerini kuruma değer katmak amacıyla bağımsız ve objektif olarak inceler. İç denetçi hata, hile, yolsuzluk risk alanlarını belirleyerek önlenmesine yönelik tedbirler oluşturmaya çalışır. Adli muhasebeci ise detaylı olarak işletme faaliyetlerinde hukuki sorun doğurabilecek hile, yolsuzluk ve suiistimalleri araştırır. Adli muhasebecinin amacı kuruma değer katmak olmayıp adaletin yerine getirilmesini sağlamaktır.

İç denetçi şirketin içinde olduğundan pek çok klasik muhasebe bilgisine sahip olduğu gibi ayrıca şirket içi söylentileri, dedikoduları, kişiler arası ilişkileri de bilir. Oysa adli muhasebeci tarafları tanımadığı için söylentilerden, dedikodulardan etkilenmeden çok daha objektif ve tarafsız bilgi edinebilir.

Müşteri açısından incelendiğinde iç denetçi şirket yönetim kuruluna karşı sorumludur. Özlük hakları ve yaptığı çalışmaların raporlamaları hep şirket yönetim

---

⁶⁶ Korkmaz,U.: “Kamuda İç Denetim” *Bütçe Dünyası*, Cilt 2 Sayı 25, (2007), s.8

⁶⁷ Tek, Z.: ve Çetinkaya, Mert, E.: “İç Denetim”, *Bütçe Dünyası*, Sayı.20, (2004), s.6.

kuruluna bağlı olur. Oysa adli muhasebeciler sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) veya mahkemelere karşı sorumludur.

İç denetim içeriği önceden belirlenmiş denetim plan ve programlarına göre yürür. Bir iç denetim takvimi doğrultusunda yapılacakların gün ve gün ortaya konulması mümkündür. Oysa adli muhasebecinin karşılaşacağı olayların ve araştıracağı konuların kapsamı çok geniş olduğu için işin standart plan ve programlara göre gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Adli muhasebeci çalıştığı olaylarla ilgili karşılaştığı, şüphelendiği hususlara daha çok zaman ayırmak zorundadır. Yani alışması sorgulama, araştırma sürecinde çok ciddi bir şekilde yn değiştirebilir. Bu sebeple adli muhasebecinin gün ve gün belirleyebileceği sistematik bir çalışma planı yoktur.

İ denetçiler muhasebe kayıtları, faturalar, cari hesap mutabakatları, hesap ekstreleri gibi klasik muhasebe bilgilerinden faydalanırlar. Oysa muhasebeciler kanıt toplama da sadece bu belgelerle yetinmeyip, şirket içi yazışmalar, e-mail kayıtları, msn görüşmeleri, fotoğraflar, kamera kayıtları gibi çok daha geniş kaynakları kullanmaktadırlar.

İ denetçi çalışması sırasında iç denetim ekibini uzman i denetçilerden oluştururken, adli muhasebecilerin ekibi çeşitli alanlarda uzman kişilerden oluşabilir. Örneğin çok fazla belgenin inceleneceği durumlarda, yazı bilimi (grafoloji) uzmanları adli muhasebecilerin ekibinin bir parçası olabilir. Adli muhasebecilerin ekibi tek bir uzmanlık dalında uzman kişilerden oluşmaz.

İ denetçi de adli müşavirde ulaştığı sonuçları, çalışmalarının neticesini yazılı olarak bir rapora bağlar. Ancak bir denetçi raporun içeriğini sözlü olarak açıklamazken adli müşavir mahkemelerde sözlü olarak hazırladığı raporu anlatır. Bu sözlü anlatımda, görsel sunum öğeleri, grafik ve tabloları, hitabet yeteneklerine uygun olarak kullanır.

İç denetim hizmetleri genel olarak sürekli verilmesi gereken hizmetler veya sürekli yürütülmesi gereken faaliyetler olarak değerlendirilir. Oysa adli müşavirler olay bazlı çalışırlar. Muhasebe ağırlıklı hukuksal problem çözülünce adli müşavirin görevi biter.

2.8.3. Adli Müşavirin Geleneksel Muhasebeciden Farkları

Adli muhasebecinin klasik muhasebeciden farklarını maddeler halinde listelemek adli muhasebenin çalışma alanlarını çok daha net anlaşılmasını sağlayacaktır.

Geleneksel muhasebeci mükellef ile devlet arasında bir nevi köprü oluşturarak gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin mali tablolarını hazırlayarak, yasal defterlerini tutarak beyanname ve bildirgelerini hazırlar ve ilgili birimlere iletir. Adli muhasebeci ise işletme faaliyetlerinde hukuki sorun doğurabilecek hile, yolsuzluk ve suiistimalleri araştırır. Yani adli muhasebecinin şüpheli bir bakış açısıyla araştırması klasik muhasebe uygulamalarının dışında çok daha geniş bir alanı kapsar.

Geleneksel muhasebeci müşterilerinin işlerini genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartları doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Oysa adli muhasebeci yazı analizleri, soruşturma gibi kaynağını hukuk ve kriminoloji bilimlerinden alan çok daha geniş teknikler kullanmaktadır. Çoğu zaman kredi kartı yolsuzlukları veya bilgisayar suçlarıyla ilgili durumlarda adli muhasebeci ileri bilişim tekniklerini kullanmaktadır.

Müşteri açısından incelendiğinde geleneksel muhasebeci müşterisine ve vergi zıyana kasten sebep olduğu durumlarda ise vergi idaresine karşı sorumludur. Oysa adli muhasebeciler sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) veya mahkemelere karşı sorumludur.

Geleneksel muhasebecinin yasal bildirimlerini yapacağı günler önceden mali takvime göre kanunlarla belirlenmiştir. Geleneksel muhasebeci beyannameleri bu takvime uygun şekilde hazırlar. Oysa adli muhasebecinin karşılaştığı olayların ve araştıracağı konuların kapsamı çok geniş olduğu için işin standart plan ve programlara göre gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Adli muhasebeci çalıştığı olaylarla ilgili karşılaştığı, şüphelendiği hususlara daha çok zaman ayırmak zorundadır. Yani çalışması sorgulama, araştırma sürecinde çok ciddi bir şekilde yön değiştirebilir. Bu sebeple adli muhasebecinin gün ve gün belirleyebileceği sistematik bir çalışma planı yoktur.

Geleneksel muhasebeciler yeni iş kabul etmeden önceki meslek mensubu ile görüşerek veya defteri tutulacak olan firma yönetimi ile görüşerek elde ettiği bilgilere göre muhasebe işinin kapsamını belirler. Oysa adli muhasebenin bu şekilde

geçmişten gelen bilgilere ulaşabileceği önceki adli muhasebeci gibi bir kaynağı yoktur. Müşteri ile görüşerek elde ettiği bilgilere ise zaten şüphe ile bakması gerekir. Zaten adli müşavir bir firmaya sürekli hizmet vermekten çok karşılaşılan hukuksal problemin muhasebesel kısımlarını çözer. Serbest adli müşavir firma bazlı değil olay bazlı çalışır.

Geleneksel muhasebeciler işlerini gerçekleştirir ve kontrol ederken muhasebe kayıtları, faturalar, cari hesap mutabakatları, hesap ekstreleri gibi klasik muhasebe belge ve bilgilerinden faydalanırlar. Oysa muhasebeciler kanıt toplama da sadece bu belgelerle yetinmeyip, şirket içi yazışmalar, e mail kayıtları, msn görüşmeleri, fotoğraflar, kamera kayıtları gibi çok daha geniş kaynakları kullanmaktadırlar.

Geleneksel muhasebeci çalışması sırasında muhasebe ekibini uzman muhasebecilerden oluştururken, adli muhasebecilerin ekibi çeşitli alanlarda uzman kişilerden oluşabilir. Örneğin çok fazla belgenin inceleneceği durumlarda, yazı bilimi (grafoloji) uzmanları adli muhasebecilerin ekibinin bir parçası olabilir. Adli muhasebecilerin ekibi tek bir uzmanlık dalında uzman kişilerden oluşmaz.

Geleneksel muhasebeci işi ile ilgili ulaştığı sonuçları, çalışmalarının neticesini, müşterilerine yapması gereken uyarıları yazılı olarak bir rapora bağlayabilir. Ancak bir geleneksel muhasebeci hazırladığı raporun içeriğini sözlü olarak açıklamazken adli müşavir mahkemelerde sözlü olarak hazırladığı raporu anlatır. Bu sözlü anlatımda, görsel sunum öğeleri, grafik ve tabloları, hitabet yeteneklerine uygun olarak kullanır.

2.8.4. Adli Müşavirin Bilirkişiden Farkları

Adli müşavirin bir dış veya iç denetçiden, geleneksel muhasebeciden farkları olduğu gibi bilirkişiden de farkları bulunmaktadır.

Bilirkişi mahkeme tarafından kendisine gönderilen dosya ile ilgili olarak yazılı görüş bildirir. Adli muhasebeci ise işletme faaliyetlerinde hukuki sorun doğurabilecek hile, yolsuzluk ve suiistimalleri araştırır. Yani adli muhasebecinin şüpheli bir bakış açısıyla araştırması salt bir hukuksal problemin dışında çok daha geniş bir alanı kapsar.

Bilirkişi kendisine mahkeme tarafından gönderilen olayla ilgili rapor yazabilmek için genel kabul görmüş denetim ve araştırma tekniklerini kullanmaktadır. Oysa adli muhasebeci yazı analizleri, soruşturma gibi kaynağını hukuk ve kriminoloji bilimlerinden alan çok daha geniş teknikler kullanmaktadır.

Çoğu zaman kredi kartı yolsuzlukları veya bilgisayar suçlarıyla ilgili durumlarda adli muhasebeci ileri bilişim tekniklerini kullanmaktadır.

Müşteri açısından incelendiğinde bilirkişi sadece mahkemeye karşı sorumludur. Genelde bilirkişilerin raporlarının yeterli ve açık olmaması nedeniyle bir mahkemenin aynı olayla ilgili birkaç bilirkişiye başvurduğu veya ek açıklama istediği de görülmektedir. Oysa adli muhasebeciler sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) veya mahkemelere karşı sorumludur.

Bilirkişi önceden belirlediği sürelerde elindeki dosyalarla ilgili görüş bildirir. Oysa adli muhasebecinin karşılaşıacağı olayların ve araştıracağı konuların kapsamı çok geniş olduğu için işin standart plan ve programlara göre gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Adli muhasebeci çalıştığı olaylarla ilgili karşılaştığı, şüphelendiği hususlara daha çok zaman ayırmak zorundadır. Yani çalışması sorgulama, araştırma sürecinde çok ciddi bir şekilde yön değiştirebilir. Bu sebeple adli muhasebecinin gün ve gün belirleyebileceği sistematik bir çalışma planı yoktur.

Bilirkişiler muhasebe kayıtları, faturalar, cari hesap mutabakatları, hesap ekstreleri gibi klasik muhasebe bilgilerinden faydalanırlar. Oysa muhasebeciler kanıt toplama da sadece bu belgelerle yetinmeyip, şirket içi yazışmalar, e mail kayıtları, msn görüşmeleri, fotoğraflar, kamera kayıtları gibi çok daha geniş kaynakları kullanmaktadırlar.

Bilirkişi de adli müşavirde ulaştığı sonuçları, çalışmalarının neticesini yazılı olarak bir rapora bağlar. Ancak bir bilirkişi raporun içeriğini sözlü olarak açıklamazken adli müşavir mahkemelerde sözlü olarak hazırladığı raporu anlatır.

Bu sözlü anlatımda, görsel sunum öğeleri, grafik ve tabloları, hitabet yeteneklerine uygun olarak kullanır.

2.8.5. Adli Müşavirin Bağımsız Denetçiden Farkları

Bağımsız denetçi; Bağımsız denetim yapmak üzere, 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre yeminli mali müşavir ya da serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış meslek mensupları arasından Kurum tarafından yetkilendirilen kişileri,

Bağımsız denetim; Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin

uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasını,

Bağımsız denetim kuruluşu; Bağımsız denetim yapmak üzere, Kurum tarafından yetkilendirilen sermaye şirketlerini, ifade eder.

2.8.5.1- Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşların Bağımsız Denetimi

Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlarda denetim sadece bağımsız denetim kuruluşları tarafından yapılır.

Kamu yararını ilgilendiren kuruluşların denetimini yapacak bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesi sürecinde Kurum, bunların ilgili olduğu sektörü düzenleme ve denetleme yetkisini haiz kurul, kurum veya kuruluşların görüşünü alır.

Kurum, bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesine yönelik olarak 9 uncu maddenin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca yapılacak düzenlemelerde, kamu yararını ilgilendiren kuruluşların ilgili olduğu sektörü düzenleme ve denetleme yetkisini haiz kurul, kurum veya kuruluşlarca talep edilmesi halinde, bunların görüşünü almak suretiyle sektörün özelliğine göre farklı ölçütler belirleyebilir.

2.8.5.2- Denetimden Doğan Sorumluluk

Bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçiler; denetledikleri finansal tablo, bilgi ve raporlara ilişkin olarak hazırladıkları bağımsız denetim raporlarının denetim standartlarına aykırı olması ile bu raporlardaki yanlış, eksik ve yanıltıcı bilgi ve kanaatler nedeniyle doğabilecek zararlardan hukuken sorumludurlar. Bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçiler, verdikleri hizmetlerden doğabilecek zararları karşılamak amacıyla genel şartları Hazine Müsteşarlığınca belirlenen sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Hazine Müsteşarlığının görüşü alınarak Kurulca belirlenir.

2.8.5.3- Kurumca Yapılacak İncelemeler

Kurumca yapılacak seçilmiş denetim dosyalarının yeterli testini içeren kalite güvence sistemi incelemeleri; bağımsız denetim kuruluşlarınca gerçekleştirilmiş denetim çalışmalarının Kurum standart ve düzenlemeleri çerçevesinde gözden geçirilmesi ve bu kuruluşların faaliyetlerinin Kurum düzenlemelerine uygunluğunun denetimi ile harcanan kaynakların nitelik ve niceliği, alınan denetim ücreti ve bağımsız denetim kuruluşunun iç kontrol sistemi ile ilgili değerlendirmesini kapsar.

İncelemeler, kamu yararını ilgilendiren kuruluşları denetleyen bağımsız denetim kuruluşları için asgari üç yılda bir, diğerleri için ise asgari altı yılda bir yapılır. Kurumun; planlanmış bu incelemeler yanında ihbar, şikayet, bildirim gibi durumlarda ve gerekli görülen diğer hallerde inceleme yapma ve yaptırma yetkisi saklıdır.

Bağımsız denetçilerin kalite güvence sistemi incelemeleri ise, usul ve esasları Kurul tarafından belirlenen ilkelere uygun olarak Kurum tarafından yapılır. Bu incelemelerin yürütülmesi için Kurum bünyesinde yeterli sayıda kalite güvence uzmanı istihdam edilir.

Kurum, incelemeleri kendi meslek personeli eliyle yürütebileceği gibi, gerekli hallerde kanunlarla belirli alanları düzenleme ve denetleme yetkisini haiz olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun ilgili denetim birimleri vasıtasıyla da yürütebilir. İnceleme faaliyetleri, ilgili kuruluşların görüşü alınmak suretiyle Kurulca her yıl hazırlanan yıllık inceleme planı kapsamında yürütülür. Bu maddeye göre yapılacak inceleme sonuçları her yıl bir raporla kamuoyuna açıklanır.

Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşları, yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen görüş ve öneriler doğrultusunda gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler. Kurumca belirlenen sürede gerekli tedbirleri almayanlar hakkında uyarı, lisansın askıya alınması ve iptali de dahil olmak üzere uygun yaptırımlar uygulanır.

İnceleme için görevlendirilen kişiler; ilgili rapor, defter, belge ve çalışma kâğıtları ile elektronik, manyetik ve benzeri ortamlarda tutulanlar dahil tüm kayıtları ve sair bilgi ihtiva eden vasıtaları incelemeye ve bunların örneklerini almaya, işlem ve hesapları denetlemeye, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir. İlgili kişi ve kuruluşlar da istenilen bilgi, belge, defter ve sair vasıtaların örneklerini ibraz etmek, yazılı ve sözlü bilgi vermek ve tutanakları imzalamakla yükümlüdürler. Kendilerinden bilgi istenilen gerçek ve tüzel kişiler özel kanunlarda yazılı gizlilik ve sır saklama hükümlerini ileri sürerek bilgi vermekten imtina edemezler.

İnceleme için görevlendirilenler tarafından istenecek rapor, defter, belge ve çalışma kâğıtları ile elektronik, manyetik ve benzeri ortamlarda tutulanlar dahil tüm kayıtların ve sair bilgi ihtiva eden vasıtaların ibraz veya teslim edilmemesi veya

gerekli görülen diğer hallerde, Kurumun gerekçeli bir yazı ile yetkili sulh ceza hakiminden talepte bulunması üzerine, sulh ceza hakiminin istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi halinde ilgililer nezdinde arama yapılabilir. Aramada bulunan ve incelenmesine lüzum görülen defterler ve belgeler ayrıntılı bir tutanakla tespit olunur ve yerinde incelemenin mümkün olmadığı hallerde muhafaza altına alınarak inceleme yapanın çalıştığı yere sevk edilir. Arama sonucunda alınan defter ve belgeler üzerindeki incelemeler en geç üç ay içinde sonuçlandırılarak bir tutanakla sahibine geri verilir. İncelemelerin haklı sebeplere dayanılarak üç ay içinde bitirilmesine imkân olmayan hallerde, sulh ceza hakiminin vereceği karar üzerine bu süre uzatılabilir.^[68]

Tüm bu açıklamalar sonucunda Adli Müşavirin Bağımsız denetçiden farklarının neler olduğu aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Bağımsız denetçi, Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunu denetler, Adli muhasebeci ise işletme faaliyetlerinde hukuki sorun doğurabilecek hile, yolsuzluk ve suiistimalleri araştırır. Yani adli muhasebecinin şüpheli bir bakış açısıyla araştırması klasik muhasebe uygulamalarının dışında çok daha geniş bir alanı kapsar.

Bağımsız denetçi, mali tablolarla ilgili rapor yazabilmek için denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin kullanmaktadır. Oysa adli muhasebeci yazı analizleri, soruşturma gibi kaynağını hukuk ve kriminoloji bilimlerinden alan çok daha geniş teknikler kullanmaktadır. Çoğu zaman kredi kartı yolsuzlukları veya bilgisayar suçlarıyla ilgili durumlarda adli muhasebeci ileri bilişim tekniklerini kullanmaktadır.

Bağımsız denetçi; çalışmalarının neticesini yazılı olarak bir rapora bağlar. Ancak bir Bağımsız denetçi raporun içeriğini sözlü olarak açıklamazken adli müşavir mahkemelerde sözlü olarak hazırladığı raporu anlatır. Bu sözlü anlatımda, görsel sunum öğeleri, grafik ve tabloları, hitabet yeteneklerine uygun olarak kullanır.

---

⁶⁸“ Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” Resmi Gazete, (02.11.2011), Sayı:28103

3.ADLİ MUHASEBE EĞİTİMİ VE MESLEK MENSUBU OLMA

Adli muhasebecilik, “US.News&World Report”un son zamanlarda Amerika’daki 8 en güvenli kariyerlerinden biri olarak kabul ettiği (8 Şubat 2002); ve Smart Money Magazine’ in gelecek 10 yıl içinde yüz bin doların üzerindeki ücret potansiyeliyle on yeni meslekten biri olarak kabul ettiği bir meslektir.^[69] Muhasebe mesleğinde adli muhasebenin payı, son zamanlarda dergilerde konuyla ilgili yayınlanan makale sayılarının kanıtladığı gibi son birkaç yılda önemli derecede artmıştır. ABI/Inform elektronik işletme veri tabanındaki “Adli muhasebe” veya “Adli Muhasebeci” ile ilgili yapılan bir araştırmada 1986 yılı ile 1990 yılları arasında 6 kaynağa, 1991 ile 1995 yılları arasında 48 kaynağa ulaşılmıştır. Daha fazla muhasebecinin artan ilgisi, adli muhasebenin kurumsal çerçevesinin oluşumunu zorlamıştır.^[70] Bu kurumsal çerçevenin oluşumunda gerek adli muhasebe eğitimine üniversitelerde yer verilmesi, gerekse bu mesleğin standardizasyonu için çalışan çeşitli kurumların oluşumu etkili olmuştur. ABD’ de faaliyet gösteren Diplomalı Hile Araştırmacıları Kuruluşu (ACFE)’nun meslek mensuplarının sahip olmasını istediği özellikler aşağıda açıklanmıştır.

3.1.Nitelikler

Bu kurum, adayların şu özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

- 1) Tanınmış bir üniversitede mezun olunması
- 2) Hile ile ilgili işlerde iki yıl profesyonel deneyim kazanma
- 3) CFE (Sertifikalı Hile Denetçisi (Certified Fraud Examiner- CFE) sınavının başarıyla tamamlanmış olması

ACFE adli muhasebecilik ve hile denetçiliği konularında yaygın hizmetler vermekte, eğitimler ve seminerler düzenlemekte, yayınlar yapmaktadır.^[71]

3.2.Adli Muhasebe Sınavı ve Sertifikasyonu

ACFE, meslek sınavlarını dört ana bölümde yapmaktadır.^[72]

---

⁶⁹ www.forensic-accounting-information.com/forensic-accounting-careers.htm (2005), Pazarçeviren,Selim, Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

⁷⁰ Lawrence,Thomas, B.: “Institutional Strategy”, *Journal of Management*, Vol:25, No 2, (1999),s. 173-185, www.forensicaccounting.com/one.htm, (04.07.2011)

⁷¹ Pazarçeviren,Selim, Y.: “Adli Muhasebecilik Mesleği” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 1, Sayı 2, (2005),s.1-19

- 1) Araştırmacılık
- 2) Yasal Unsurlar
- 3) Finansal Unsurlar
- 4) Suç Bilimi

3.2.1.Araştırmacılık

Bu bölüm, görüşme ve sorgu kurallarını, tekniklerini, bilginin kaynağını, rapor yazımını, dava dosyalarını ve kanıtlarını, gizli soruşturmalarını içerir.

3.2.2.Yasal Unsurlar

Bu bölüm, suç yasalarını, kanıt kurallarını, sanık haklarını, kişisel davaları ve uzman şahit olarak tanıklık etmeyi içerir.

3.2.3.Finansal İşlemler

Bu bölüm, muhasebe ve denetim teorisini, iç denetim değerlerini, mali durum analizlerini, istatistiğe dayanan örnekleri, denetim kanıtlarını ve bilgisayar hilelerini kapsamaktadır.

3.2.4.Suç Bilimi

Bu bölüm, suç teorilerini, suçluların psikolojisini ve sosyolojisini, suçlu yargı sistemini, suç istatistiklerini, hüküm rehberliğini, savunma anlaşmalarını ve iade davalarını içerir.

Bu sınavlarda başarılı olan ve ACFE'nin istemiş olduğu diğer iki şartı da yerine getiren aday Adli Muhasebeci veya Adli Müşavirlik sertifikasını almaya hak kazanır.

---

⁷² Gülaçtı, M.: “Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi” *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004),s..85

3.3. Meslek Mensubu Olma

ACFE, meslek mensuplarında iş ahlakı, profesyonellik, gayret, yasadışı ve ahlak dışı hareket, dürüstlük, mesleki yeti, tanıklık, mahkeme emri, gizli bilgiler, tam bildiri ve mesleki gelişim konularına dikkat etmelerini ve donanım sahibi olmalarını istemiştir.

ACFE'nin meslek mensuplarında sahip olmasını istediği özellikler;

3.3.1. İş Ahlakı

Günümüzde adli muhasebe ve kapsamındaki hile denetçiliği mesleğine en iyi yön veren kuruluş ACFE, profesyonel iş ahlak kurallarını ilan etmiştir. Bu kurallar ACFE kurumuna hitap ettiği gibi aynı şekilde bu alanda çalışan herhangi birine de hitap etmektedir. ACFE'nin iş ahlak kuralları aşağıda gösterildiği şekildedir.

- a) CFE, her zaman profesyonellik ve performanslarındaki gayretleri bakımından bir bağlantı ispat etmelidir.
- b) CFE, herhangi bir yasadışı yada kural dışı bir harekette veya çıkar çatışması yaratabilecek bir faaliyette bulunmamalıdır.
- c) CFE, profesyonel görevlerde her zaman dürüstlüğü ve sağlamlığı en üst seviyede sergilemelidir ve bu görevleri yalnızca profesyonel yetiyle tamamlanacağı şekilde kabul etmelidir.
- d) CFE, mahkemelerin yasaya uygun emirlerini yerine getirip davalara ön yargısız objektif ve doğru olarak tanıklık etmelidir.
- e) Herhangi bir incelemeyi yürütürken CFE, herhangi bir görüşü akla ve mantığa uygun temel oluşturmak için kanıt ve bir takım belgeler elde etmelidir.
- f) CFE, profesyonel bir inceleme sırasında elde edilen gizli bilgileri özel bir yetki dışında açığa çıkarmamalıdır.
- g) CFE, inceleme boyunca ortaya çıkarılan önemli bütün konuları aydınlığa kavuşturmalıdır. İhmal edildiği takdirde olgularda bozulmalar meydana gelecektir.
- h) CFE, kendi yönetimi altında verilen profesyonel hizmetlerin yetisini ve verimliliğini artırmak için sürekli bir çaba içerisinde bulunmalıdır.

3.3.2.Profesyonellik

Hile denetçisi profesyonellik niteliklerine sahip olmalıdır. Profesyonellik özellikleri ise aşağıda gösterildiği şekildedir.

- a) Yüksek ve resmi tahsil gerektiren özelleştirilmiş bir alandır.
- b) Mesleğin katı nitelik standartları vardır
- c) Meslek halk tarafından kabul edilir ve tanınır.
- d) Meslek, bu mesleğin üyelerini ve onların halkla meslektaşları arasındaki ilişkileri düzenleyen hareket ve davranış standartlarını içerir.
- e) Milli örgüt ve tanzim büroları mesleki grupları düzenlemek ve ilerletmek için hazır bulunurlar.

CFE, herhangi bir resmi ya da federal büronun denetimi altında değildir. Diğer bir çok mesleki örgütler gibi CFE, mesleki eğitimi devam ettirerek bu yetinin gelişmesini ve artmasını sağlamalıdır. Teknolojideki ilerlemeler ve mali suçlardaki artışlardan dolayı böyle bir uygulama daha da zorunlu hale gelmiştir.

3.3.3.Gayret

Hile denetçileri görevlerini yerine getirirken çaba göstermelidirler. Bu çabalar;

- a) Atanma işlemleri
- b) Denetmen yardımcıları
- c) Çıkar çatışmalarını önleme
- d) Kanıt oluşturmak için yeterli delil elde etme
- e) Gizliliğin devamını sağlama
- f) Herhangi bir düzensizliğin oluşmasını engelleme görevlerini içerir, fakat bunlarla da sınırlı kalmaz.

3.3.4.Yasa Dışı Hareket

Hile denetçisinin yasadışı bir etkinlikte yer alması yasaktır. Hile denetçisi iftira ya da yergi konularında dikkatli olmalıdır. Soruşturmayla ilgili uygunsuz açıklamalar konunun zarar görmesiyle sonuçlanabilir. Denetçi; hiçbir insanı özel yetki olmadan alıkoymaz, mazeret anlaşması yapamaz. Sadece mahkemede mazeret ve savunma

uyuşmalarını kabul eder. Eğer denetçinin vereceği vaatleri yerine getirecek yetkisi yoksa, hiçbir zaman sorumluluk almamalıdır.

3.3.5.Ahlak Dışı Hareket

Hile denetçisinin ahlak dışı bir harekette bulunması yasaktır. Bunu belirlemek zordur. Herhangi bir harekette bulunduğu takdirde denetçinin mesleğini kaybedeceği anlamına gelmesi, bu durumun en iyi açıklayıcısıdır. Harcamaları gizlemek, olguları tam olarak açıklamamak, mvekkille mali çıkar iliőkisine girmek, görev baőındayken tehlikeli madde kullanmak, mvekkillerden denek almak ya da ödünç vermek, nvanın kötüye kullanılması, konunun arkadaő, komőu, akraba ve benzeri olduğu durumlarda davayı üstlenmek gibi bir çok örnek vardır. Böyle bir ahlak dışı durumda zm, halkın denetçisinin iőini ve kişisel ilişkilerini nasıl algıladığına bağlıdır.

3.3.6.Dürüstlük

Hile denetçisinin aşırı dürüst bir niteliğe sahip olması gereklidir. Dürüstlük, namuslu, Őerefli, sadık, yardımsever, dost canlısı ve nazik olmak gibi bir çok özelliğin birleőmesiyle oluşur. Diğer bir deđiőle denetçi ahlaklı olmalıdır.

3.3.7.Mesleki Yeti

Bu konu görev sırasındaki iş gücüyle bağıntılıdır. Denetçiler dürüst bir Şekilde görevlerini yerine getirmelidirler. Geçerli geliőmeleri bir araya getirmeli, kurum müvekkil ve diğer kiőilerle buldukları ilişkiler iőlerin yürürlüğüne zarar vermeyecek, anlaőmazlıđa yol amayacak, ihtilaf yaratmayacak Şekilde yerine getirilmelidir. Denetçi müvekkilinin iőleriyle yakından ilgilenmeli, alıőılmadıđ durum yada olaylar karşısında tepki göstermeli ve delillerle asistan çalışmalarını yeniden inceleyip eleőtirmelidir.

3.3.8.Tanıklık

Denetçi bir çok davada mahkemede tanıklık etmek zorundadır. Bazı davalarda, soruşturmacı uzman jüri olarak Şahitlik yapar. Bu durum; yasadışı kazançların kanıtlanması sırasında uygulanan ve dolaylı yöntemleri kapsayan davalarda özellikle gerekli bulunmaktadır. Denetçi, sadece mahkemeye sunulan delilleri özetlemekle yükümlüdür. Görüőler kabul edilebilir ve bazen de gereklidir. Nasıl olsa, hiçbir fikir suçlu ya da suçsuz olarak ifade edilemez. Denetçi inceleme ya da karşı savunma

sırasında sorulan sorulara ne eksik ne de fazla olarak yanıt vermelidir. Cevaplar asla ön yargı içermemeli, her koşulda doğru olmalıdır.

3.3.9.Mahkeme Emri

Denetçi, fikir yürütmek ve onu yorumlamak için yeterli ve yetkili deliller elde etmelidir. Hiçbir fikir herhangi bir kişinin suçu ya da suçsuz olarak görülmesinde etkili olmaz, onu infaz edemez. Delil, tüm ihtimaller dahilinde elde edilmelidir. Bunlar gözle, görüşmeler, teftiş ve diğer olasılıkları kapsar. Delil mutlaka önemli ve konu ile ilgili olmalıdır.

3.3.10.Gizli Bilgiler

Hile denetçilerinin görevleri sırasında elde ettikleri herhangi bir bilgi gizlidir. Özel yetki dışında veya uygunsuz kişilere açıklama yapmak davayı tehlikeye sokabilir. Davalarda mahkeme haricinde açıklama yapmak hangi koşulda olursa olunsun yasaktır. Ayrıcalıklı bilgiler herhangi bir kişiye aktarılamaz, buna mahkeme de dahildir.

Bazı davalarda, denetçi müvekkil ve soruşturmacı hizmetlerinin vekilliğini yapan üstün iletişim yetkisine sahip savcı tarafından alı koyulur.

Denetçinin elde ettiği ve incelediği tüm bilgiler savcıya aittir. Denetçi çeşitli dosya ve çalışma kağıtlarını elinde tutabilmesine ve müvekkil tarafından ilişkisinin kesilmesine rağmen, gizliliğini hala sürdürür. Bu gizlilik müvekkilin işveren olduğu gibi bir durumda, çalışmanın denetçilik faaliyetleriyle ilgili bilgi sağlaması konusunda geçerli değildir. Diğer bir karmaşık durum ise; müvekkilin hile suçunu işlediği zaman oluşur. Müvekkil idarede en yüksek kademeyi elinde tutar. Denetçi bu durumda geri çekilmeli ve ilişkisinin kesildiğine dair bir rapor oluşturmalıdır.

Denetçinin işi bırakması gerekmez fakat bu tür koşullar soruşturmacının yasal olarak ihtiyaç duyulduğu yerlerde ortaya çıkabilir. Savcıya başvurulması gereklidir. Soruşturmacı müvekkilinin yanışını ya da soruşturmacının işlerinin temeline dayanan yanıltıcı raporları açığa çıkarmasına izin vermemelidir.

3.3.11.Tam Bildiri

Denetçi bütün olguları davaya yarar veya zarar sağlasa bile her zaman rapor etmelidir. Delil ve olgular, eğer raporu hazırlayanı farklı sonuçlara götürecek şekilde etkiliyorsa önemlidirler. Olguların veya delilin kusuru, davanın uzamasına neden

olabilir. Denetçi davaya zarar verse de vermese de sözlü ya da fiziksel tüm delilleri bir arada toplar. Denetçi delilleri incelemeyen acele karar verip sonuca varmamalıdır.

3.3.12.Mesleki Gelişim

Denetçi her zaman gelişim ve daha çok bilgi için çabalamalıdır. Birçok profesyonelin, hile denetçileri de dahil, yeni yöntem ve teknikler öğrenmek için sürekli bir eğitime gerek vardır. Amerika Birleşik Devletler’inde AICPA, IIA, IMA ve ACFE gibi çeşitli örgütler, denetçilerin bilgilerini zenginleştirmek için bir çok seminer ve programlar sunmaktadırlar. Buna ek olarak; denetçi, yerel ve milli haber kurumlarıyla yakın olmalıdır. Çünkü, bu kurumlar herhangi bir alanda yer alan yeni ya da çeşitli birçok eski komploları rapor ederler. Denetçi çevrelerinde olan bütün olaylardan haberdar olmalıdır. Yeni ve çeşitli eski komplolar, herhangi bir ortamda tespit edilirse, denetçi düşünmeli ve bu tür komploları önlemek için çeşitli tasarımlar oluşturmalıdır.

4.ADLİ MUHASEBE MESLEĞİNİN TÜRKİYE’DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Özellikle işletmelerin artan hileler karşısında zor durumda kalmaları ve muhasebe ve denetim meslek mensuplarından bu konuda beklenen hizmetin uzmanlık gerektirmesi “adli muhasebecilik” gibi yeni bir muhasebe alanını ortaya çıkarmıştır.^[73]

Hukuk sistemlerinde aklama suçunun önlenmesine yönelik düzenlemelere yer veren ülkeler, adli muhasebecilik mesleğini de hayata geçirerek suçla mücadelede daha etkin olabilmektedirler. Bu noktada adli muhasebeciler mesleki özellikleri ve ilgi alanları itibarıyla gerekli özellikte ve yetkinlikteki meslek elemanlarıdır.^[74]

Adli muhasebeciler yasal düzenlemeler çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmek zorundadırlar. Ancak Türkiye’de adli muhasebecilik alanında henüz herhangi bir yasal düzenleme yoktur.^[75] Bu nedenle adli muhasebecilerin aklama suçu ile mücadelelerin de yasa hükümleri ve yasaya ilişkin ilgili yönetmelik ve alt düzenlemelerin varlığı temel öncelikler arasında yer almaktadır. Bundan dolayı adli

⁷³ Bozkurt, N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94,Ekim, (2000a), s.61

⁷⁴ Schott,Paul, A.: “Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism”, *World Bank Publications*, Washington a.g.e. (2006).s.V.27

⁷⁵ Bozkurt, N.: “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 8, Sayı 94,Ekim, (2000a),s.61

muhasebe mesleğinin yasal bir alt zeminin oluşması ve mesleki gerekliliklerin ve mesleki faaliyet alanının ve mesleki statünün tanımlanması gerekmektedir.

Mahkemelere intikal eden olaylardaki hızlı artışlar, avukat ve hâkimlerin muhasebe konusunda profesyonel yardım ihtiyacının artması, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bilgisayara dayalı işlemlerde artan hile ve yolsuzluklar, işletme çalışanlarının yaptıkları yolsuzlukların hızla artması, hile ve yolsuzlukların tespitinin ve önlenmesinin giderek imkânsızlaşması vb. nedenler adli muhasebecilik mesleğine duyulan ihtiyacı arttırmaktadır.

Ülkemizde davalarda etkin bir muhasebe desteği verilememekte, bilirkişilik hizmeti bu açıdan zayıf kalmaktadır. Davalarda desteğine başvurulacak kişilerin seçiminin hâkim yerine adli muhasebecilik konusunda yetkilendirilmiş kurul tarafından yapılması ve de adli muhasebecilik konusunda çalışmak isteyen kişilerin konuyla ilgili eğitim almaları ile mümkündür. Özellikle Türkiye’de bilirkişilik sorunu adli muhasebecilerin dava destek danışmalığı hizmetleri ile aşılabilecektir.^[76]

Ülkemizde, Adli Muhasebecilik hakkında 2000’li yıllardan itibaren 3-4 civarında makale, yüksek lisans ve doktora tezleri, yüksek lisans düzeyinde bazı program ve dersler, bazı denetim şirketleri ve özel kurumlarda uygulamalar yapılmaktaydı.^[77] Günümüzde ise; bu konuyla ilgili çok sayıda makaleler, demeçler ve yayımlar mevcuttur. Özellikle İstanbul Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odasına bağlı, İSMMMO Akademisinin 2009 yılında başlattığı “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık” programı ilgililer tarafından büyük bir ilgi görmüş ve bu süreçten sonra farklı eğitim merkezlerinde ve üniversitelerde sertifikasyon eğitim programları düzenlenmeye başlanmıştır. Örneğin; İstanbul Aydın Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme Bölümü Yüksek lisans/ Doktora programında Adli Muhasebe dersini seçmeli ders olarak okutmaktadır. Yine Bahçeşehir Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (BÜSEM), Forensic Accounting (Adli Muhasebecilik) Uzmanlığı Temel Eğitim Sertifika programı düzenlemiştir. Bununla birlikte Adli Muhasebecilik mesleği ile yakından ilgili olan ve 2011 yılında İSMMMO akademi tarafından düzenlenen, Adli Bilgisayar İnceleme Uzmanlığı Programı ve Hukuki Süreçte Adli Bilimler Eğitim programı düzenlenmiş ve bu gibi programların devam edeceği de belirtilmiştir. İSMMMO akademi tarafından

---

⁷⁶ Kaya, U.: “Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliliği”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1, (2005),s.49-64

⁷⁷ Bozkurt, N.: “Adli Muhasebenin İçeriği, Gelişimi ve Türkiye Uygulamaları” s.31, (12.07.2011)

düzenlenen Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık programları belirli dönemlerde periyotlar halinde devam etmektedir. Mesleğin gündeme gelmesinde ve yasal zemine oturtulmasında, üniversitelerde lisans düzeyinde muhasebe veya denetim dersleri kapsamında bilgiler verilmeli; adli muhasebenin muhasebe veya denetim alanında yüksek lisans ve doktora programlarında daha çok okutulmalı ve zorunlu bir ders olarak müfredatta yer almalıdır. Türkiye’de adli muhasebecilik mesleğinin oluşumu ve gelişimi için İSMMMO ve bazı üniversiteler gibi diğer üniversitelerde, meslek kuruluşlarında da adli muhasebe konusunda eğitim verilmesi ve adli muhasebecilik mesleği ile ilgili sertifikasyon çalışmaları yapılması gerekmektedir. Adli muhasebeciliğin uygulandığı ülkelerde meslekle ilgili bazı sertifikalara sahip olma zorunluluğu vardır. Bunların en başında gelen Sertifikalı Hile Denetçileri Kurulu (Association of Certified Fraud Examiner-ACFE) tarafından verilen Sertifikalı Hile Denetçisi (Certified Fraud Examiner- CFE) belgesidir. Burada Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (Certified Public Accounting-CPA) olmak adli muhasebecilik için ön şarttır. Adli muhasebecilik alanında uzman olunduğunu kanıtlamak için CFE belgesine ihtiyaç vardır. Dünyadaki uygulamalara benzer şekilde ülkemizde de adli muhasebecilik ile ilgili eğitim ve belgelendirme çalışmalarına daha yoğun bir şekilde başlanmalıdır. Bu amaçla TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği) veya bu alanda yetki verilecek bir organizasyon tarafından sertifikasyon çalışmaları da gerçekleştirilebilir. Adli muhasebeci sertifikası muhasebe ve denetim mesleğini belirli bir süre icra etmiş serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere veya kamu kurumlarında inceleme, teftiş ve soruşturma ile yetkili ve yeterlilik sınavında başarılı olmuş meslek elemanlarına yapılacak sınavla verilebilir.^[78]

Ülkemizde Adli muhasebe ile ilgili ciddi anlamda çalışmalar yapan ilk Türk hile denetim firması, Fraud Research Corporation (FRC)’nin Yönetim Kurulu Başkanı Mesut Ecevit’in bir yerel gazeteye vermiş olduğu “Adli muhasebe dedektifleri Türkiye'nin hile haritasını çıkarıyor” başlıklı röportajını, Adli Muhasebe mesleğinin ülkemizdeki çalışmaları kapsamında olduğundan çalışmamızın içerisinde şu şekilde ele aldık.^[79]

---

⁷⁸ Toraman, C.: Abdioğlu, H.: İşgüden, B.: “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları” *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* (C.X I, S I),(2009).

⁷⁹ <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/> (02.09.2011)

İlk Türk hile denetim firması Fraud Research Corporation (FRC), şirketlerdeki hile ve yolsuzlukların peşinde. 35 mali müşavirin bir araya gelerek kurduğu şirket, ABD'deki mali dedektiflik sistemine benzer bir yapılanmaya sahip. Bağımsız adli muhasebe uzmanlarından oluşan ekip, yöneticilerin, çalışanların ve ortakların birbirlerine yaptığı hileleri, suiistimalleri, yolsuzlukları, mali tablolardaki oynamaları ortaya çıkarmak için adeta hafıye gibi çalışıyor. ABD Sertifikalı Hile Uzmanları Derneği ACFE'nin raporlarına göre, dünyada her yıl ortalama 3 trilyon dolarlık yolsuzluk yapılıyor ve her yıl şirketler özvarlıklarının yüzde 7'sini hilekârlar yüzünden kaybediyor. En zarar verici hilekârlıklar, şirketin borsada değer kazanması için mali tabloların abartılması şeklinde oluyor. Örneğin herkesin bildiği dünyanın en büyük enerji devi Amerikalı Enron firması da bu şekilde batmış ve olan sadece şirkete olmamış, hissedarlar da ellerindeki avuçlarında ne varsa kaybetmişlerdi. Bir de vergiden kaçmak için kârı düşük gösterme şeklinde yapılan hilekârlıklar var. Bunların yanı sıra çalışanlar tarafından yapılan suiistimler de FRC'nin çalışma alanına giriyor. FRC'nin verdiği bilgilere göre, adli muhasebeciler ABD'de birçok faili meçhul cinayetin aydınlatılmasında bile etkili olabiliyor. Örneğin FBI'da da şu an itibarıyla yaklaşık 600 adli muhasebe uzmanı çalışıyor. Türkiye'nin hile haritasını çıkarıyorlar.

FRC Yönetim Kurulu Başkanı Mesut Ecevit, Türkiye'de şirketlerde Batı'da 1940'larda başlamış olan kurumsallaşmaya henüz geçilememiş olduğunu belirterek "Yönetim ve iş bölümü sağ kol denen bir kişiye bırakılıyor. Bu da suiistimleri arttırıyor" diyor. FRC kurulalı yaklaşık bir yıl olmuş ve şimdiye kadar 10 olaya bakmışlar. Olayların geneli "sağ kol" suiistimali. Şu anda Türkiye'de hilenin boyutlarını ortaya çıkaracak bir hile haritası çıkarmak üzere bir proje geliştirdiklerini anlatan Ecevit, "Tüm şehirlerdeki ticaret odaları ve üniversitelerin işbirliğiyle bir anket gerçekleştireceğiz. Mağdurlar ve şirket yöneticileriyle anketler yapacağız. Böylelikle ülkemizde hilenin gerçek boyutlarını ilk kez ortaya çıkaracağız" diyor. Ecevit, Türk insanının yapısından dolayı suç ve ceza söz konusu olduğunda aften yana olduğunu ve olaylara 'kol kırılır yen içinde kalır' mantığıyla baktığını ifade ederek, bu durumun Türkiye'deki gerçek hilekârlık boyutlarının şimdiye kadar tam olarak ortaya konulamamasına neden olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Ancak ABD'de tam tersine mali suçların çok büyük hapis cezası var. Gelmiş geçmiş en ünlü mafya liderlerinden Al Capone bile o kadar suç işlemesine rağmen bir türlü yakalanamamış

ancak vergi kaçakçılığında yakalanmış ve 11 yıl bu suçtan dolayı Alkatraz Hapishanesi'nde yatmıştı.

"İki ayda yolsuzluğu ortaya çıkarıyorlar, FRC adli muhasebe uzmanları, sadece muhasebe konusunda uzman değil; kriminoloji, adli bilişim, hukuk ve davranış bilimleri gibi özel konularda da 8 ay eğitim almışlar. Ayrıca zimmete para geçirme, finansal suçlar, uygun olmayan muhasebe işlemlerinde, marka ihlalleri ve diğer ticari davalarda adli makamlara "uzman şahit" olarak destek de verebiliyorlar. Ecevit, Adalet Bakanlığı'nın uzman şahitlik alanında düzenlemeler yapıyor olduğunu söylüyor. Şirket, Vergi Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinde açılmış ya da açılacak davalarla ilgili olarak "Vergi İhtilafları" veya "Yürütmenin Durdurulması" istemleri gibi konularda hazırlık çalışmaları yapma ve savunma hazırlama hizmeti de veriyor. Meslek (doktorluk, avukatlık) hileleri ve suiistimalleri konusunda da çalışma yapıyor. Bağımsız adli muhasebe danışmanlığı ile Türkiye'de büyük bir boşluğu doldurduklarına inandığını söyleyen Mesud Ecevit, şöyle konuşuyor: "Çünkü mali polis genelde iş sonuçlanıp ortaya çıktıktan sonra müdahale ediyor. Denetim şirketleri ise sadece hesaplara bakıyor. Oysa biz teknolojiyi de kullanarak mali kayıtların denetiminin dışında, mesela depoda bir kaçak olduğu şüphesini de izlemeye alıp müşterimize rapor sunabiliyoruz. Bize başvurulmasından en çok 2 ay sonra olayı sonuçlandırıyoruz. Ancak esas olan hile ve yolsuzluk daha hiç olmadan iç kontrol sistemlerinin devreye sokulması. Biz FRC olarak bu konuda da danışmanlık veriyoruz."

FRC şirket yolsuzluklarını ortaya çıkarmak haricinde, Türkiye'de belgelerle ilgili çeşitli alanlarda da hizmet vermeye hazır ve çeşitli projeler geliştiriyor. Örneğin Türk Silahlı Kuvvetleri'ne iç kontrol sistemiyle ilgili bir proje teklifi hazırlıyor.

Futbol Federasyonu'na da şike davası kapsamında bir teklif götürmeyi düşünmüşler ancak henüz projelendirmemişler. Bir de SGK'da yapılan ilaç yolsuzluklarıyla alakalı bir araştırma projesi teklifi geliştirmeyi düşünüyorlar şu sıralar.

BİR HİLEKÂRI ANLAMININ YOLLARI

Büyük yolsuzluklar yapan üst düzey yöneticileri ortaya çıkarmak için ne kadar lüks yaşadığına bakılıyor. ABD'deki örneklerinde köpeğine 20 bin dolara köpek semsiyesi almış olan çılgınlara bile rastlanıyor. Bunun haricinde genel olarak bir

şirkette hile yapan bir çalışanı, mesela bir satın alma müdürünü ortaya çıkarmak için FRC'nin baktığı 50 gösterge bulunuyor. Bunlardan bazıları şöyle:

- a) Yüksek miktarda kişisel borç, alkol, kumar ve uyuşturucu problemi
- b) Büyük oranda spekülâtif yatırımların içinde bulunmak
- c) Tedarikçilerle yakın ilişkiler
- d) Sürekli ikamet değiştirmek gibi istikrarlı olmayan bir hayat tarzı
- e) Yaptıkları yokluğunda ortaya çıkabilir korkusuyla işten geç çıkmak ve yılda iki günden fazla izin kullanmama
- f) Müşterilerle çok yakın ilişki kurmak
- g) Sürekli işteki performansının fark edilmediğiyle ilgili olarak serzenişlerde bulunma.

Dünyada adli muhasebe uzmanlarının en aktif çalıştığı alanlardan biri de sigorta yolsuzlukları. Özellikle de kaza sigortaları. Ecevit, ABD'de geçtiğimiz yıllarda yaşanmış bir olayı şöyle anlatıyor: "Bir adam kaza sigortası yaptırıyor ve bir süre sonra kaza geçirdiğini, yürüyemediğini ortaya atıyor. Doktor raporlarını da eksiksizce sunuyor. Davranışlarından şüphelenen sigorta şirketi adamı takip ettiriyor. Adam, takip edilebileceğini bildiğinden haftalarca hiç evinden çıkmıyor, sadece zar zor yürüyerek kapıdan gazete ve sütünü alıyor. Sigorta şirketi bir adli muhasebe uzmanı kiralyor. Uzman, mini etekli genç bir kızı otomobilinin lastiği patlamış gibi adamın evinin önüne gönderiyor. Kızcağız çaresiz bir halde lastiği değiştirmeye çalışıyor. Güya yürüyemeyen şüpheli kısa sürede bahçesinin önündeki kızı fark edip koşarak imdada yetişiyor. Adli muhasebe uzmanı tüm bunları videoya kaydediyor. Kayıt mahkemede delil olarak sunuluyor. "

HİLEKÂR DEDİĞİN KAÇA AYRILIR

Hilekârlar 30-40 yaş arası erkeklerden oluşur ve ikiye ayrılır. Genel olarak Türkiye'de çalışan kesimin içinde yüzde 10'luk bir grup var ki, bunlar doğuştan hilekâr. Bir işe o şirketi soymak amacıyla girer. İlk bir yıl içerisinde harekete geçer. Şirkete büyük hasar verir. Çalışanların yüzde 20'si ise doğuştan hilekâr değil ama hile yapmaya meyilli ve fırsat bulursa kaçırmaz. Bunlar daha sabırlı ve çalıştığı iş yerinde 3-4 yıl bekleyip sistemi iyice anladıktan sonra hile ve yolsuzluğa yelteniyor. Ecevit bu kişileri ortaya çıkarabilmek için bir hilekâr gibi düşünmek zorunda

olduklarını ve kendilerini onlarla özdeşleştirerek olayları çözmeye çalıştıklarını söylüyor.

4.1. Türkiye’de Adli Muhasebecilik Eğitimi ve Sertifikasyonu

2009 yılında İSMMM Akademi tarafından düzenlenen “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlık” sertifika programında, Uluslar arası adli muhasebe eğitimi araştırmaları temel alınarak hazırlanmış dersler ve konular, aşağıda açıklanmıştır.^[80]

- İleri Muhasebe Uygulamaları
- Mali Tablo Analizi
- Denetim Teorisi
- İşletme Etiği ve Kültürü
- İç Kontrol Uygulamaları
- Kurumsal Yönetim İlkeleri
- Hile Teorisi
- Çalışan Hileleri
- Mali Tablo Hileleri
- Yolsuzluk ve Suç Gelirlerinin Aklanması
- Temel Davranış Bilimleri
- Bilgi Teknolojileri
- Dijital Hile İncelemesi
- Adli Bilişim
- Kriminoloji
- Adli Bilimler
- Sahte Belge İncelemesi
- Delil ve Bilirkişilik
- Dolandırıcılık ve Araştırma
- Gözetleme ve İz Sürme
- Görüşme ve Sorgulama Teknikleri
- Kriminal Uygulamalar
- Sahtecilik ve Araştırma Teknikleri

---

⁸⁰ Bozkurt, N.: “Adli Muhasebenin İçeriği, Gelişimi ve Türkiye Uygulamaları”, s.34-37 (12.07.2011)

- Sanal Alem ve Bilgisayar Suçları
- Mahkemeye Yönelik Uygulamalar
- İşletme Değerlemesi
- Adli Muhasebe Uygulamaları
- Proje Çalışmaları

Türkiye’de çözülmesi gereken temel sorunlar; Yoğun eğitim gereksinimi ve bu mesleğin yasa hükümleri ve yasaya ilişkin ilgili yönetmelik ve alt düzenlemelerin varlığı temel öncelikler arasında yer almaktadır. Bundan dolayı adli muhasebe mesleğinin yasal bir alt zeminin oluşması ve mesleki gerekliliklerin ve mesleki faaliyet alanının ve mesleki statünün tanımlanması gerekmektedir. Ülkemizde Adli Muhasebe mesleğinin yasal zemine oturtulması ve her türlü çevre tarafından tanınması ve benimsenmesi için yoğun çalışmaların olduğu da aşikardır. Örneğin bu konu ile alakalı devlet politikaları düzeyinde ilk ciddi çalışmalarını yapan, aynı zamanda İlk Türk hile denetim firması olan Fraud Research Corporation son dönemlerde ülke gündemini en fazla meşgul eden hile ve suiistimallerle ilgili Futbol Federasyonu'na da şike davası kapsamında bir teklif götürmeyi düşünmüş olmaları, yine SGK'da yapılan ilaç yolsuzluklarıyla alakalı bir araştırma projesi teklifi geliştirmeyi düşünüyor olmaları bu mesleğin gelişmesi ve yasal zemine oturtulması için yapılan çalışmalardandır.

4.2.Adli Muhasebe Mesleğinin Hukuk Sistemimizdeki Yeri

Yolsuzlukların (hata ve hilelerin) artması adli muhasebecilik mesleğinin önemini ön plana çıkarmıştır. Yukarıda yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere, adli muhasebe sadece mahkemelerdeki olaylarla ilgilenen bir muhasebe uzmanlığı olmayıp, aynı zamanda işletmelerdeki hile, yolsuzluk vb. sorunların tespiti ve çözümleriyle de yakından ilgilenmektedir.^[81] Bu alanda işletme aleyhine işletmenin yöneticileri, çalışanları veya diğer kişilerce gerçekleştirilen hukuka aykırı hileli durumlar delil ve belgeleriyle ortaya çıkarılmaya çalışılır. Ülkemizde henüz yeni bir uygulama alanı bulmaya çalışan bu meslek, mevcut kanunlarımızda da yerini almış değildir. Her ne kadar da mevcut kanunlarımızda Adli Muhasebe mesleği

---

⁸¹ Kaya, U.: “Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliliği”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1 (2005), s. 52.

yerini almış olmasa da, bu mesleğin konusu olan birçok olayda düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin; Borçlar Kanunda, “Muvazaa”, TCK ve İİK’da “Hileli ve Taksirli İflaslar” konusunda olduğu gibi.

4.2.1. Adli Muhasebe Mesleğinin Türk Ticaret Kanundaki Yeri

Yeni Türk Ticaret Kanunu bu konuda da bir düzenleme getirmemiş olmakla birlikte, klasik denetim anlayışı ile sorunu çözmeyi planlamıştır.^[82]

İşletmede hata ve hilelerin önlenmesi ve onların ortaya çıkarılması sorumluluğu, yürürlükteki mevcut Türk Ticaret Kanunu’na göre; seçilen denetçiler, bağımsız dış denetçiler ve tasdikli görevli denetçilerdir.^[83]

4.2.2. Adli Muhasebe Mesleğinin Borçlar Kanundaki Yeri

Yürürlükteki mevcut Borçlar Hukukunda Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği ile ilgili her hangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak, bu mesleğin inceleme alanına giren birçok konuda düzenleme mevcuttur.

Bu düzenlemelerden bir tanesi, İrade ile beyan arasında istenerek yapılan uyumsuzluk, (Muvazaa) hile gibi. Sözleşmenin tarafları bilinçli şekilde gerçek iradeleriyle beyan arasında bir uyumsuzluk yaratarak üçüncü kişi veya kişileri yanıltırlar.

Örneğin; Sözleşmenin tarafları bir mal veya hizmeti sattığı halde bağışladım demesi ya da bağışladığı bir mal veya hizmeti bağışladığı halde sattım demesi. Böyle durumlarda alanında uzman kişiler olan Adli Müşavirlere (Hile Denetçilerine) ihtiyaç duyulmaktadır. Olayları ayrıntılı bir şekilde çeşitli yönleriyle analiz ederek sonucundan ilgililere objektif raporlar sunmak ve kamuoyunu daha iyi bir şekilde aydınlatmak için. Tüm bunların yapılabilmesi için yukarıda da defaten değindiğimiz konu bu mesleğin gelişmiş batılı ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yasal zemine oturtulmasıdır.

---

⁸² Gültekin S.: “Adli Muhasebe’nin Türkiye’de Mevcut Durumu” *Muhasebe Dergisi*, (06.07.2011)

⁸³ Kaval, H.: “Muhasebe Denetimi”, *Gazi Kitapevi, Ankara, (2005)*, s.67

4.2.3.Adli Muhasebe Mesleği ve Türk Ceza Kanunu (TCK) Arasındaki İlişki

Türk Ceza Kanunda Adli Muhasebe/Adli Muhasebecilik Mesleği ile ilgili her hangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak; Adli Muhasebe mesleğinin asıl konusu olan hile ile ilgili “**Hileli İflas ve Taksirli İflas**” davası konusunda TCK’nın 161 ve 162 inci maddelerinde düzenleme yapılmıştır.^[84]

İflas külli bir takip yolu olup, bu tür takipte borçlunun tüm malvarlığı belirlenen yasal koşullar yerine getirilerek satılmaktadır. Her tacir veya ticaret şirketi, kimi ekonomik nedenlere bağlı olarak İİK’nun 178 ve 179 uncu maddelerine göre, ödeme güçlüğü içersinde bulunduğunu, borçlarını ödeyemediğini bildirerek yetkili ticaret mahkemesine başvurmak suretiyle, iflasını isteyebilir. Bu süreç sonunda, hakkında iflas kararı verilmesi ve iflas edilmesi suç değildir. Bunun yaptırımı tamamen hukukidir. Ancak, bazı durumlarda tacirler veya ticaret şirketleri gerçekten iflas etmemelerine karşın, tamamen hileli davranışlarla kendilerini iflas etmiş gibi gösterebildikleri gibi, bazı durumlarda da taksirli davranışlarda bulunarak iflaslarına neden olabilmektedirler.^[85] İşte bizim asıl konumuz olan Adli Muhasebe/Adli Muhasebecilik (Hile Denetçiliği) Mesleği de burada devreye girmektedir.

TCK’nın 161. Maddesine göre Hileli iflasın varlığı için;

- a) Alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde olan malların kaçırılması, gizlenmesi veya değerinin azalmasına neden olunması,
- b) Malvarlığını kaçırmaya yönelik tasarruflarının ortaya çıkmasını önlemek için ticari defter, kayıt veya belgelerin gizlenmesi veya yok edilmesi,
- c) Gerçekte bir alacak ve borç ilişkisi olmadığı hâlde, sanki böyle bir ilişki mevcutmuş gibi, borçların artmasına neden olacak şekilde belge düzenlenmesi,
- d) Gerçeğe aykırı muhasebe kayıtlarıyla veya sahte bilanço tanzimiyle aktifin olduğundan az gösterilmesi gerekir.

⁸⁴ TCK.161.md. “26.09.2004 tarihli ve 5237 numaralı Kanun”

⁸⁵ Yılmaz, R: “İcra İflas Kanunu İle Türk Ceza Kanunu Açısından Hileli İflas ve Taksirli İflas Suçları” s.166 (21.11.2011), <http://www.yilmazhukukburosusu.com/detay.php?hID=2>

Aynı kanununun 162.maddesinde Taksirli İflas şu şekilde tanımlanmıştır. Tacir olmanın gerekli kıldığı dikkat ve özenin gösterilmemesi dolayısıyla iflasa sebebiyet verilmesi durumudur. Bu her iki durumda da, hile olayı mevcut olduğundan Adli Muhasebe Mesleğinin inceleme alanına girmesi kuşkusuzdur. Çünkü; Adli Muhasebe; muhasebe, denetim, hukuk, sayısal yöntemler, finans, bilgisayar teknolojileri gibi alanlarda bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektiren ve **adli alanda kanıt** olarak nitelendirilebilecek bilgi ve belgeleri toplayıp, bunları analiz etme ve değerlendirmeyi kapsayan bir disiplin olmanın yanında, **Adli muhasebe kanıtı, ceza veya hukuk mahkemesi olsun olmasın bir mahkemeye yöneliktir.** Adli muhasebe alanında, evraklar ve rakamlar detaylarıyla denetlenir. Bu olağandan çok daha fazlasını hile denetimini ve kontrolünü içine alması nedeniyle bu ve bunun gibi hile, kasıt ve suiistimallerin olduğu durumlarda alanında uzman Adli Müşavirlere ihtiyaç olduğu aşıkardır.

Her ne kadarda Adli Muhasebe/ Adli Muhasebecilik Mesleği konusunda TCK'da bir düzenleme yapılmamış olsa da, Adli Muhasebe Mesleğinin inceleme alanına giren birçok konuda yasal düzenleme mevcuttur. Bu kanununun 161 ve 162 inci maddelerinde olduğu gibi. Hile vb. olaylar Adli Muhasebe Mesleğinin ana konusunu oluşturduğundan Adli Muhasebe Mesleği ile TCK. arasında bir ilişkinin olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Tez konumuzun başından sonuna kadar her defasında önerdiğimiz/tekrar ettiğimiz bir durumu burada da tekrar ediyor ve diyoruz ki Adli Muhasebe Mesleğinin yasal zemine oturtulması artık kaçınılmaz bir durumdur.

4.2.4.Adli Muhasebe Mesleği ve İcra İflas Kanunu (İİK) Arasındaki İlişki

İcra İflas Kanunda Adli Muhasebe/Adli Muhasebecilik Mesleği ile ilgili herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak; İİK'nun 311 inci maddesi Hileli iflas Halleri başlığını taşımakta ve iflasından önce veya sonra alacaklılarını zarara sokmak kastıyla ve hususiyle maddede gösterilen hileli işlemlerde bulunan kişinin hileli müflis sayılacağı ve TCK'na göre cezalandırılacağı belirtilmiştir.

İİK'nun 311 inci maddesi Hileli iflas Hallerini şu şekilde sıralamaktadır.

- a) Alacaklıların müşterek rehini makamında olan mallarını tamamen veya kısmen kaçırmak, gizleme veya tahrip etme;

- b) Alacaklıların zararına olarak hakikate aykırı makbuzlar verme veya yazı ile borç ikrar etme;
- c) Muvazaalı satışlar, muameleler yahut bağışlamalar yapma;
- d) Evlenme mukavelesinde hakikaten getirilmemiş bir çeyizi getirilmiş gibi tanıma ve karı tarafından da, bu mukavelelerin kocanın alacaklılarına karşı kullanmaya kalkışma;
- e) Hakikate aykırı borç ikrar etmek yahut muvazaalı işlemler veya mukaveleler yapmak suretiyle, alacaklıları zarara sokmak;
- f) Borcu mevcudu ile alacağından ziyade olduğunu bildiği halde ehemmiyetli kıymeti haiz ticari mallarını yahut fabrikasının mahsullerini hem satış gününün piyasasından, hem de mal olduğu veya satın alındığı kıymetten pek aşağı bir fiyatla satmak suretiyle mevcudunu israf etme;
- g) Konkordato mukavelesi haricinde alacaklıya hususi menfaatler temin etme;
- h) Hakikate aykırı muhasebe ve sahte bilançolarla aktifini hakikatte olduğundan fazla göstermeden oluşmaktadır.^[86]

İflasın, yani kişi ve şirketlerin varlıklarının sona ermesi bütün taraflar için vahim sonuçlar doğurması nedeniyle istenen veya arzu edilen bir durum değildir. İflası erteleme ve daha sonrada ortadan kaldırmaya yönelik hukuki tedbirlerin alınmasına çeşitli ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de başvurulmaktadır.^[87]

İflasın ortadan kaldırılması için kanunlarımızda her türlü düzenlemeler mevcutken, yinede hileli iflaslara rastlamakta mümkündür. Özellikle ekonomik krizlerin olduğu dönemlerde banka ve finans sektörü başta olmak üzere birçok farklı sektörde hileli iflaslar sonucu çok büyük maddi ve manevi kayıpların olduğuna ülkemizde rastlanmak mümkündür. Tüm bu hileli olayların ortaya çıkarılması veya önlenmesi konusunda alanında uzman Adli Muhasebecilere ihtiyaç vardır. TCK. da değindiğimiz konular hepsi bu kanundaki hileli iflas olayı ile aynı olduğundan burada ayrıca ele alınmayacaktır.

---

⁸⁶ İİK.311.md.: “09.06.1932 tarihli ve 2004 numaralı Kanun”

⁸⁷ Uzun, Ş.: “Muhasebeci Bakış Açısı İle İflas Erteleme Süreci” s.2. *Erciyes Üniv. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü*, (21.11.2011)

4.3.Türkiye’de Konuya İlişkin Verilmiş Benzer Yargı Kararları

Bu bölümde, konu ile alakalı olan hileler sonucu yargı organlarına intikal etmiş ve sonuçlanmış kararlara yer verilecektir. Şüphesiz ki, konu ile ilgili binlerce yargı kararına rastlamak mümkündür. Burada, konunun anlaşılabilmesi açısından ulaşılabilen yargı kararlarından bazılarını özet metinleriyle yer verilecektir.

4.3.1.Yargıtay Kararları^[88]

1) *“Sahte vesikaları kullanarak veya vesikaları tahrif ederek vergi iadesi alanların eylemi, 2978 sayılı Vergi iadesi Hakkındaki Kanunun 6. maddesinin (a) bendinde yazılı suçu oluşturduğundan, sanık hakkında 2978 sayılı Kanunun 6. maddesi gereğince idari işlem yapılmak üzere görevsizlik kararı verilmesi gerekir.”* (Karar yılı: 1993, Karar No: 3971)

2) *“Sanıkların; resmi evraktan sayılan gümrük çıkış beyannamelerini sahte olarak tanzim edip kullanarak ihracat yapılmış gibi gösterilip hazineden vergi iadesi almaları eylemi sahtecilik suçunu oluşturur.”* (Karar Yılı: 1993, Karar No: 9710)

3) *“Sanığın, sahte fatura kullanmak suretiyle katma değer vergisi yanında, kurumlar vergisi kaybına (ziyana) da sebebiyet verdiği iddia edilmesi durumunda, yöneticisi bulunduğu şirketin Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca tabi bulunduğu vergilendirme dönemi saptanıp, verginin tarh zamanı belirlenmeli, sonra hukuki durumu tayin ve taktir edilmelidir.”* (Karar Yılı: 1997, Karar No: 110)

4) *“Kasap olan sanığın, canlı hayvan alımları için müstahsil makbuzu düzenleyerek stopaj gelir vergisi ödemek zorunluluğundan kurtulmak amacıyla, paravan olarak kurdukları şirketlerden sahte faturalar temin edip kullandığı, stopaj gelir vergisi ve sahte faturalarda ödenmiş görünen katma değer vergisi kaybına sebebiyet verdiği anlaşılma, hakkında mahkumiyet hükmü kurulmalıdır.”* (Karar Yılı: 1995, Karar No: 115)

⁸⁸ <http://www.yargitay.gov.tr> (10.09.2011)

5) “Faturasız yapılan satın almanın, bir başka mükellefin faturası ile belgelendirilmesi halinde, faturayı düzenleyen ile alan arasında gerçek bir mal ve hizmet alımı bulunmaması nedeniyle faturanın sahte olduğunun kabulü gerektiği, vergi inceleme raporlarındaki tespitlere göre sanığın, başka mükelleflerden aldığı mal ve hizmetlere karşılık temin ettiği faturaları kullandığı, sanığa atılı suçun tüm unsurları ile oluştuğu, bir takvim yılında her vergilendirme dönemindeki kullanmaların teselsül hükmünün uygulanmasını da gerektirdiği gözetilmeden sanığın mahkumiyeti yerine beraatına karar verilmesi yasaya aykırıdır.” (Karar Yılı: 2002, Karar No: 6193)

6) “Mal müdür vekili olarak görevli sanığın, devletten tedavi gideri almak için düzenlenen sahte belgeleri, bilerek kabul edip, pay alma karşılığı diğer sanıklara ödeme yapması ve olayı kapatmaya çalışması şeklindeki eylem basit zimmet suçunu oluşturur.” (Karar Yılı: 2002, Karar No: 1536)

7) “İhracatçı firma tarafından düzenlenen gümrük çıkış beyannameleriyle 61 partide ihraç edilmiş görünen mallardan bir kısmının ağırlıklarının az, ihraç birim satış fiyatlarının fazla gösterildiği, tedarikçi firmanın anılan mallarla ilgili gerçek olmayan alış satışları kanuni defterlerine kaydetmek ve aracı ihracatçı firmaya gerçek olmayan satış faturası düzenlemek suretiyle haksız vergi iadesi alındığı hesap uzmanınca rapor edilmiş olduğundan; suç konusu eşyanın gerçek değeri emsallerine kıyasla tespit ettirilmeli, Hollanda Gümrüğüne teslim alınan bu malların cins, adet ve ağırlık itibariyle Gümrük çıkış beyannamesinde yazılı olan eşyaya uygunluğu anılan Gümrük'ten sorulmalıdır.” (Karar Yılı: 1995, Karar No: 8644)

8) “Belgesiz yapılan satın almanın bir başka mükellefin faturasıyla belgelendirilmesi halinde, bu faturaların, düzenleyip verenle gerçek bir alım-satım olmadığından sahte olarak kabulü gerektiği, somut olayda; faturaların sahte olduğu ve katma değer vergisi yönünden kullanılarak vergi ziyana neden olduğu kabul edildiği halde, sanığın mahkumiyeti yerine beraatına karar verilmesi yasaya aykırıdır.” (Karar Yılı: 2001, Karar No: 6820)

9) “Dosya içerisinde mevcut vergi inceleme ve kaçakçılık suçu raporlarında sanığın yetkilisi olduğu şirketin 1985 takvim yılı defter ve belgelerinin M.A.B.'nin

şirkete naylon fatura verdiği öğrenilmesi nedeniyle incelendiği ancak M.A.B.'dan temin ettikleri faturaları yasal defterlerine islemedikleri, fakat müstahsilden satın aldıkları pamuklara ait stopajları yatırmamak için satışları ters kayıtla iptal ederek kurumlar vergisi ziyana sebebiyet verdikleri görüldüğü belirtilmiş olmasına nazaran, işlemleri davaya konu olan şirketin 1985 takvim yılı defter ve belgeleri celb edilip muhteviyatı itibariyle yanıltıcı olarak düzenlenmiş vesikaları bilerek kullanmak veya vergi kanunlarına göre tutulması mecburi olan defter kayıtlarını tahrif etmek veya bu defterlerde mevhum adlara hesap açmak veyahut her türlü hesap ve muhasebe hileleri yapmak suretiyle vergi ziyana sebebiyet verip vermediği konusunda alınacak rapor sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayini gerektiğinin düşünülmemesi, Kanuna aykırı ve sanık vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmemiş olduğundan, hükmün bu sebepten dolayı isteme aykırı olarak (BOZULMASINA), oy birliğiyle karar verildi.” (Karar Yılı: 1990, Karar No: 2902)

10) *“Gerçekte mal alım-satımı söz konusu olmadığı halde, ilgili Kurumdan kredi olarak alınan parayı kullanıp, alış faturalarını defterlerine isleyerek, kurumlar vergisi ile katma değer vergisi yönünden kullanarak vergi indiriminden yararlanan, böylelikle vergi ziyana neden oldukları anlaşılan sanıkların, mahkumiyetleri yerine beraatlarına karar verilmesi yasaya aykırıdır.” (Karar Yılı: 2002, Karar No: 4273)*

11) *Sahte Belge Düzenlemek ve Vergi Kaçakçılığı Suçu “Sanığın, Vergi Usul Kanununun 233. maddesine aykırı olarak düzenlediği sinema biletlerini seyircilere vermek suretiyle kullanarak, yüklenen sahte belge düzenlemek suçunu işlediği anlaşıldığından 213 sayılı kanunun 359/b-1 maddesinden mahkumiyetine karar verilmesi gerekir.” (Karar Yılı: 29.11.2004, Karar No: 2004/8818250, Esas Yılı:2003, Esas No:2003/7289 Dairesi:11.CD.)*

4.3.2. Danıştay Kararları ^[89]

1) “Hasılatın Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılması Uyuşmazlığın çözümü için yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen rapor ile inceleme elemanının saptamaları karşılaştırılmadan ve bilirkişi raporunun karara dayanak yapılış nedeni açıklanmaksızın verilen kararın eksik incelemeye dayalı olduğu ve bu yüzden hukuka uygun düşmediği hk.” (Karar Yılı: 1996, Karar No: 250, Esas Yılı:1995, Esas No:155, Dairesi: Vergi Dava Daireleri)

2) “Sahte Belge Kullanımı Gerçek bir emtia hareketine dayanmaksızın fatura düzenlediği saptanan bir şirket tarafından düzenlenen faturayı gider kayıtlarına alan davacının söz konusu faturayı, gelir (stopaj) vergisi kesintisi yapmaktan kaçınmak amacıyla sağladığı sonucuna ulaşıldığından, tarhiyatın kaldırılmasına ilişkin ısrar kararında hukuka uygunluk bulunmadığı hk.” (Karar Yılı: 1997, Karar No: 475, Esas Yılı:1997, Esas No:218, Dairesi: Vergi Dava Daireleri)

3) “Muhteviyatı itibariyle Yanıltıcı Belge Kullanımı Emtia dengesini düzenlemek amacıyla temin edildiği anlaşılan belgelerdeki verginin indirim konusu yapılamayacağı hk.” (Karar Yılı: 1998, Karar No: 394, Esas Yılı:1997, Esas No:416, Dairesi: Vergi Dava Daireleri)

4) “Sahte Belge Kullanımı Sahte olduğu ileri sürülen faturalardan dolayı tarhiyat yapılabilmesi için fatura içeriği emtianın gerçekte alınıp alınmadığının, yapılan iste kullanılıp kullanılmadığının ve söz konusu giderlerin isin niteliği ve büyüklüğüyle orantılı olup olmadığının Vergi Usul Kanununun 134.maddesine uygun bir incelemeyle ortaya konulması gerektiği, ayrıca sanayi siciline kayıtlı olan imalatçılar için yabancı kaynaklara ilişkin giderlerin indirimine sınırlama getirilemeyeceği hk.” (Karar Yılı: 2001, Karar No: 1962 Esas Yılı:2000, Esas No:1327, Dairesi: Dördüncü Daire)

⁸⁹ <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/KararNoKararC.jsp> (09.09.2011)

5) “Muhteviyatı itibariyle Yanıltıcı Belge Kullanımı Gerçek bir ticari ilişkiye dayanmayan ve aslı ve suretlerinde farklı tutarlar yer alan faturaların Katma Değer Vergisi indiriminde kullanılamayacağı hk.” (Karar Yılı: 2003, Karar No: 432, Esas Yılı:2003, Esas No:70, Dairesi: Vergi Dava Daireleri)

6) “Makbuz Düzenlememe Ele geçirilen el defterleri ile yasal defterlerinin karşılaştırılması sonucu müstahsilden yapılan bir kısım emtia alımı için müstahsil makbuzu düzenlenmediğinden bahisle yapılan gelir (stopaj) vergisi tarhiyatında yasaya aykırılık bulunmadığı hk.” (Karar Yılı: 2003, Karar No: 334, Esas Yılı:2002, Esas No:627, Dairesi Vergi Dava Daireleri)

7) “Dava konusu olayda, davacı kurum adına düzenlenen vergi inceleme raporuyla, şirketin banka kanalıyla yaptığı ödemelerden ve tahsil ettiği çeklerden hareketle belgesiz alış ve satışları olduğunun saptandığı ve bu durumun şirket yetkilisince de doğrulanması üzerine kayıt dışı hasılatı göre hesaplanan matrah farkı üzerinden kurum adına resen tarhiyat yapıldığı, kayda geçmeyen alış ve satışlar için belge almadığı ve vermediği için adına özel usulsüzlük cezası kesildiği anlaşılmaktadır. Yükümlü kurumun bir kısım ham ve zig deri alışları ile imalat sonucu yaptığı satışlarını kayıt dışı bıraktığı, kayıt dışı alış ve satışlardan dolayı belge almadığı ve vermediği inceleme raporu ile saptanmıştır. Ayrıca, kayıt dışı alış ve satışlar nedeniyle beyan dışı kaldığı belirlenen hasılat üzerinden hesaplanan matrah farkı üzerinden davacı kurum adına salınan kaçakçılık cezalı kurumlar vergisine karşı açılan davanın, Manisa Vergi Mahkemesinin 4.5.1993 günlü ve 1993/200 sayılı kararı ile reddedildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kurumun kayıt dışı alış ve satışları için belge almadığı ve vermediği yargı kararıyla kabul edilmiştir. Belge almamak ve vermemek yönündeki eylemin, ilgililer nezdinde somut olarak saptanması gerektiği, bir kısım alış veya hasılatın kayıt dışı bırakıldığı durumlarda düzenlenmesi gereken belgelerin düzenlenmediği görüşüyle ceza kesilmesinde isabet bulunmadığından bahisle cezanın kaldırılması yönünde verilen karar, hukuka uygun bulunmamıştır. Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin kabulüne Vergi Mahkemesi'nin 1995/262 sayılı ısrar kararının bozulmasına, karar verildi.” (Karar yılı 1998, Karar No: 168)

8) “Sahte fatura kullanmak suretiyle, kurumlar vergisi matrahının azaltılması nedeniyle, gelir (stopaj) vergisi tarhiyatı yapılan olayda, bu kazancın dağıtılmayarak şirket tüzel kişiliği bünyesinde tutulduğunu kanıtlama yükünün, vergi idaresine değil, yükümlüye düştüğü hk”. (Karar Yılı: 2007, Karar No: 120, Esas Yılı:2006, Esas No:364, Dairesi: Vergi Dava Daireleri)

4.3.3. Sayıştay Kararları ^[90]

1) “İhaleye katılan 65 firmaya ait teklif mektuplarından 17 adedinin aynı yazı karakterini taşıdığı ve aynı kişiler tarafından yazıldığı hususunun kriminal polis laboratuvarı uzmanlarınca hazırlanan raporda da teyit edilmesi sonucu ihalede usulsüzlük yapıldığı, gizlilik ve rekabetin engellendiği anlaşıldığından sözleşmenin tescilinin mümkün bulunmadığı hk”. (Karar Yılı: 07.02.2001, Karar No: 1058/1, Kararın Konusu, Sözleşme Tescili ile İlgili Kararlar, Kararın Çeşidi:Daireler Kurulu Kararı)

2) “3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 32’nci maddesinin uygulamada nasıl değerlendirileceğini açıklayan 38 seri no’lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinde “sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge kullananlar hakkında yapılacak işler” başlıklı bölümüne uygun davranılmadığı ve yersiz iade edildiği belirtilen katma değer vergisi için; iadenin yapıldığı tarihte ahiz firma için sahte veya muhteviyat itibariyle yanıltıcı belge kullandığı konusunda herhangi bir tespit yapılmadığı ve alt firmalarla ilgili olarak da gerekli idarî işlem ve incelemenin başlatıldığı, dolayısıyla idarelerce gereğinin yapıldığı anlaşıldığından mevzuata aykırı bir husus bulunmadığına,” (Karar Yılı, 28.03.2002, Karar No: 29354, Karar Konusu: Vergi Mevzuatı ile ilgili Kararlar, Kararın Çeşidi:4. Daire Kararı, Kararı veren: İstanbul Galata Vergi Dairesi 1999)

3) “Muhasebe Denetmeleri Başkanlığınca düzenlenen inceleme raporunda, sahte mühür kullanılarak ve imza taklidi suretiyle belgelerin sahte olarak düzenlendiği, reçetelerde yer alan numaralar üzerinde farklılaştırmalar yapıldığı ve bu hasta sevk kağıdı ve reçetelere dayanarak fazla ödemede bulunduğu tespit

⁹⁰ <http://www.sayistay.gov.tr/karar/DKKKarar.asp> (10.09.2011)

edilmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulduğu, Cumhuriyet Başsavcılığınca kamu davası açılarak sorumlu kişinin yargılanarak mahkum edildiği ve bu mahkumiyetin Yargıtay'ca onanarak kesinleştiği, yersiz ödenen miktarın tahsili için alacak davası açıldığı ve davanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

Her ne kadar sorumlular olayda kusurları olmadıklarını alacak davasının sonucunun beklenilmesi gerektiğini ifade etmişler ise de; 1050 sayılı Kanunun 13'üncü maddesi uyarınca varidat ve masraf tahakkuk memurları ile muhasiplerin tanzim ettikleri evrakın sıhhatinden ve kavanine mutabakatından mali açıdan sorumlu olmaları nedeniyle ve 832 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 65'inci maddesi uyarınca genel mahkemelerce verilen hükümler Sayıştay'ın hesap ve işlemler yönünden denetimine ve hükmüne engel teşkil etmeyeceğinden, yersiz ödenen tutarın sorumlulara ödettirilmesine,” (Karar Yılı, 09.11.2000, Karar No: 8681, Karar Konusu: Sorumluluk ve Yargılama Usulleri ile İlgili Kararlar, Kararın Çeşidi:7. Daire Kararı, Ankara Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğü 1997)

4.4.Adli Muhasebeciler Tarafından Tespit Edilen Zararların Sigorta Kapsamına Alınıp Alınmaması İle İlgili Öneri

Sigorta; belli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların parayla ölçülebilir maddi varlıklarının ya da üçüncü şahıslara olan sorumluluklarının, sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince sınırlanmış bölümlerinin karşılaşılabileceği aynı kıstaslarla sınırlı tesadüfi risklerin gerçekleşmesinden doğacak hasarlarını, ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak sosyoekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür. Akitle düzenlenir. Çeşitli şekillerde devlet tarafından denetlenir ve desteklenir.^[91]

Sigorta, kişi veya kuruluşların parayla ölçülebilir maddi varlıklarını ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşıladığından, Adli Muhasebeciler tarafından tespit edilen zararlarında kişi veya kuruluşlarının parayla ölçülebilir maddi varlıkları olduğundan bu zararların sigorta kapsamına alınmasından daha doğal bir

---

⁹¹ Uralcan, G. Ş. “Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi”, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.İstanbul, (2004), s.25

şey olamaz. Örneğin; bir işletme çalışanı veya yöneticileri tarafından yapılan yolsuzluk veya hileler sonucu tespit edilen zararlar sigorta kapsamına alınabilir. ACFE'nin 2010 Küresel Dolandırıcılık Araştırması Raporuna Göre Hilelerin yol açtığı maddi kayıpların hiçte küçümsenemeyecek kadar büyük tutarlarda olduğu görülmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu 106 ülkede yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda 1843 dolandırıcılık olayından, 1822 tanesinde maddi kayıpların olduğu görülmüştür. Hilelerin % 29'dan fazlası 100.000 \$ – 499.000 \$ arasında, %23'den fazlası 1.000.000 \$'ın üstünde maddi zarara yol açarken, hilelerin sadece %2,4'lük kısmı 1.000 \$'ın altında maddi zarara yol açmaktadır. Bu rakamlarda gösteriyor ki hilelerin yol açtığı maddi zararların sigorta kapsamına alınması kaçınılmazdır.

Ayrıca, sigorta sektörü ülkelerin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesidir. Bir ülkede sigorta sektörü ne kadar büyümüş, sigortalı sayısı ve kişi başına düşen sigorta poliçesi, kişi başına prim tüketimi ne kadar çok ise, bu ülkenin, o ölçüde gelişmiş olduğu söylenebilir. Bunun için Adli Muhasebe Uzmanları tarafından tespit edilen zararların sigorta kapsamına alınması, hem sigorta şirketleri açısından hem de zarara uğrayan kişi veya şirketler açısından istenen veya arzu edilen bir durum olacaktır. Sigorta şirketleri açısından, sigorta kapsamına dahil olan işlem sayısı ne kadar fazla olursa şirketin karlılık oranı da o kadar büyük olur. Özel sektör sigorta şirketlerinin amacı da bu değil mi? İşletmeler açısından ise; uğranılan zarar sigorta şirketi tarafından karşılanacağından işletme her alanda gücünü muhafaza ederek hayatını idame ettirmeye devam edecektir.

Bu önerimizin sürdürülebilir olması için öncelikle, ABD başta olmak üzere batılı ülkelerde yoğun bir şekilde uygulama alanı bulan bu mesleğin, ülkemizde de yasal zemine oturtulması ve meslek mensuplarının yetiştirilmesi ve sertifikasyon programlarını düzenleyen bir kuruluşun olması şarttır.

5.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Muhasebe mesleğinde meslekte değişme yaşanmakta, eski uygulamalar artık günümüzde hızla geçerliliklerini kaybetmektedir. Meslekte başarılı olabilmek için muhasebecilerin çağın koşullarına uygun hareket etmeleri ve kendilerini yenilemeleri gerekmektedir.

Muhasebe mesleğinin faaliyet alanının genişlemesiyle beraber, muhasebe ve denetim alanında yeni denilebilecek bir meslek türü ortaya çıkmıştır. Adli muhasebeci olarak ifade edilen bu meslek mensupları, denetleme ve inceleme becerilerini kullanarak, herhangi bir konudaki soruşturmanın yürütülmesine ve sonuçlanmasına yardımcı olurlar. Bu yardım, dava konusu oluşmadan hile denetçiliği şeklinde yolsuzlukların ortaya çıkarılması noktasında olabileceği gibi, mahkemeye intikal etmiş davalarda avukatlara yardımcı olacak analizler yapmak veya uzman şahit olarak görüşünü bildirmek şeklinde de olabilmektedir.

Türkiye’de de ekonomide, toplumda ve iş hayatında, hayatın hemen her alanında hızlı bir şekilde değişmeler ve gelişmeler yaşanmakta, bunun paralelinde de toplumların veya kişilerin neden olduğu suç oranları giderek artmaktadır. Artan bu suç oranları karşısında ilgili taraflar (avukatlar, yargıçlar, kolluk güçleri vs.) davalarında uzman desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Söz konusu bu suç oranlarının önlenmesi noktasında da işinde uzman, profesyonel adli muhasebecilere (Bağımsız Adli Müşavirlere) gereksinim duyulmaktadır.

Adli muhasebe mesleği başta ABD olmak üzere batılı ülkelerde çok gelişmiş bir alan olmasına rağmen, ülkemizde henüz tam olarak kavranmış bir meslek dalı değildir. Ülkemizde görece yeni olan bu kavrama yakın olarak, iç denetçi, bağımsız denetçi gibi çeşitli meslek mensupları mevcuttur. Ancak genel standartlara göre eğitilmiş muhasebeci, bağımsız denetçi ve iç denetçilerle adli muhasebeciler arasında farklar söz konusudur ve adli muhasebecilik mesleği daha geniş kapsamlıdır.

Ülkemizde adli muhasebecilik mesleğinin gelişmesi için; adli muhasebenin üniversitelerin ilgili bölümlerinde yüksek lisans ve doktora programlarında zorunlu ders olarak okutulmalı, dünyadaki uygulamalara benzer şekilde ülkemizde de adli muhasebecilik mesleği ile ilgili eğitim çalışmaları ve seminerleri yoğunlaştırılmalıdır. Adli Muhasebe mesleğinin konusu içerisinde olan hile vb. birçok olayda çeşitli hukuk dallarımızda kanuni düzenlemeler mevcutken, Adli Muhasebe/Adli Muhasebecilik mesleğinin kendisi ile ilgili her hangi bir yasal

düzenleme mevcut değildir. Adli muhasebenin konusuna giren bir çok olayda düzenleme mevcutken neden kendisi ile ilgili bir düzenleme olmasın. Bu mesleğin ülkemizde uygulanabilmesi için öncelikle çeşitli kanuni düzenlemelerle **yasal zemine** oturtulması şarttır. Daha sonra da başta akademik çevre ve üniversiteler olmak üzere çeşitli toplum kuruluşları tarafından benimsenmeli ve desteklenmelidir.

EKLER

Tablo-1.4.2.1: Suiistimal Risklerinin Belirlenmesinde 50 (Elli) Kırmızı Bayrak

1) Olağan dışı yüksek miktarda kişisel borç
2) Yüksek miktarda kişisel finansal kayıplar
3) Kişisel maddi durumunun çok üstünde yaşama
4) Büyük oranda spekülatif yatırımların içerisinde bulunma
5) İleri derecede kumar alışkanlığı
6) Alkol problemi
7) Uyuşturucu bağımlılığı
8) Aile ve arkadaşların aşırı baskıları
9) Hak ettiğinden daha az aldığına inanma hissi
10) İşi ile ilgili memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı
11) İşteki performansı ile ilgili yeterli derecede fark edilmediği hissi
12) İşten ayrılması ile ilgili sürekli alınan tehditler
13) Yüksek oranda kişisel kazanç hırsı
14) İşin batacağı konusundaki inanç
15) Tedarikçilerle çok yakın ilişkiler
16) Müşterilerle çok yakın ilişkiler
17) Zayıf kredi notu
18) Zayıf performansı, bahanelerle kapatmaya çalışma
19) Bir işi gerçekleştirmek için kurnazca görüşmeler ve pazarlıklar yapma alışkanlığı
20) Kısa süreli iş ve ikamet değiştirmeler gibi istikrarlı olmayan bir hayat tarzı
21) İşin sistemine ve işleyişine sürekli olarak itiraz etmek
22) Güvenli olmayan iletişim şekilleri ve raporlar
23) Adli suç kayıtları
24) Boşanma dışındaki hukuk davalarında davalı durumda bulunması
25) 2 ya da 3 günden fazla yıllık izin kullanmaması
26) Yetkin çalışanları olmayan bir departman
27) Yetki ve sorumluluğun açık şekilde ortaya konulmadığı bir departman
28) Parasal transferlerde yetkilendirmeler için doğru prosedürler uygulamayan bir bölüm
29) Yeterli belgelerden ve kayıtlardan yoksun bir bölüm

30) İç denetçiler tarafından belirli aralıklarla denetlenmeyen bölüm
31) İç denetim yanı sıra bağımsız denetçilerin denetiminden yoksun bölüm
32) Şirketin değerlerini saklayanlarla onların muhasebesini yapanlar arasında bir ayrımın olmaması
33) Para ve eşya transferlerinde onay mekanizmasıyla saklayan mekanizma arasında ayrım olmaması
34) Muhasebe fonksiyonlarının görevleri arasında ayrımların olmaması
35) Yetersiz fiziksel güvenlik yapısı
36) Açık ve tek tip personel politikasının olmaması
37) Personelin disiplin kayıtlarını doğru ve gerektiğinde ulaşılabilir bir şekilde saklamada başarısızlık
38) Kişisel yatırımların ve kazançların eksik bildirilmesi
39) Kriz ortamında devam eden operasyonlar
40) Detaylara yeterince dikkat edilmemesi
41) Bütçeye göre hareket etmeme
42) Bütçenin teftiş edilmemesi
43) Önemli personellere gereğinden fazla güvenin veriliyor olması
44) Gerçekçi olmayan verimlilik beklentileri
45) İstenen sorumluluk ve iş seviyesine uygun olmayan seviyelere yapılan ödemeler
46) Yetersiz kadro
47) İşyerinin kurallarını ve politikalarını çiğneyenlere disiplin uygulanmasındaki yetersizlik
48) Çalışanların kurumun yada şirketin disiplin kuralları konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları
49) Çalışanlardan mevcut işleri ile ilgili kendilerine çıkar çatışması yaratabilecek durumların olup olmadığının sorulmaması
50) Personel iş alımlarında yeterli derecede öz geçmiş araştırması yapılmıyor olması

Suiistimal risklerinin belirlenmesinde yukarıda yer alan 50 (Kırmızı Bayrak) olumsuz durumdan 5 veya 6 tanesinin her hangi bir organizasyonda veya çalışanlarında olması halinde bu organizasyonların yüksek oranda suiistimal tehdidi altında olduğu ortadadır.^[92]

⁹² IIA(İç Denetim Enstitüsü), (24.06.2011)

ACFE’NİN 2010 KÜRESEL DOLANDIRICILIK ARAŞTIRMASI RAPORUNA GÖRE HİLELERİN YOL AÇTIĞI MADDİ KAYIPLAR

ACFE Report to the Nations on Occupational Fraud Abuse 2010 Küresel Dolandırıcılık Araştırması raporu, 2008 yılı Ocak-2009 yılı Aralık ayına kadar olan 2 yıllık dönem içerisinde 106 ülkede toplamda 1.843 mesleki hileyi kapsayan Sertifikalı Hile Uzmanları'nın raporladığı gerçek vakalardan ACFE tarafından hazırlanmıştır. Vakaların %40'dan fazlası ABD dışındaki ülkelerde meydana gelmiştir ve Türkiye'de bunun içindedir.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu 106 ülkede yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda bildirilen 1843 dolandırıcılık olayından, 1822 tanesinde maddi kayıpların olduğu, bu kayıplarında dolar bazında oransal dağılımları ve tutarları aşağıdaki grafiklerle açıklanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu en sık mağdur endüstrileri, bankacılık / finans hizmetleri, üretim ve devlet / kamu yönetimi sektörlerinin olduğu ortaya çıkmıştır.^[93]

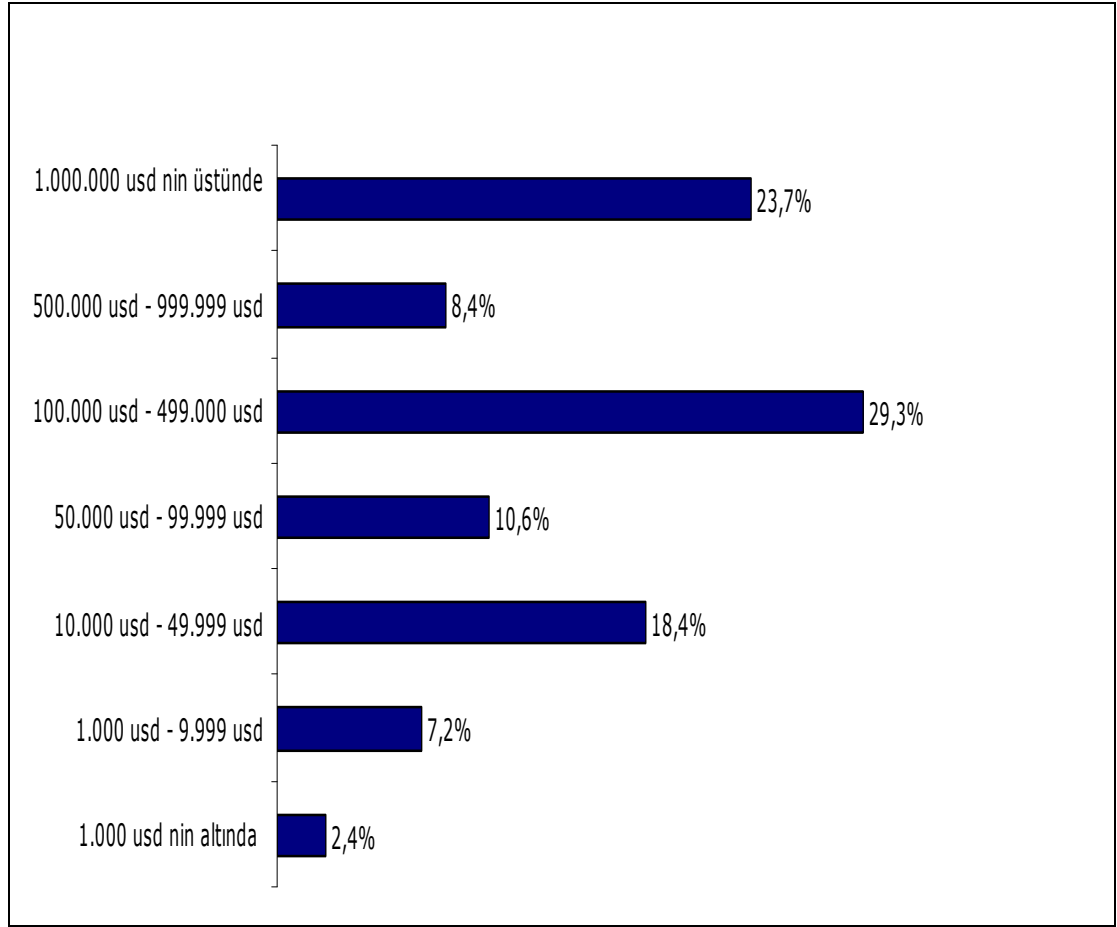
Araştırma aşağıda verilen kıtalarda/bölgelerde yapılmıştır;

- a) Amerika Birleşik Devletleri
- b) Avrupa
- c) Asya
- d) Afrika
- e) Kanada
- f) Orta/Güney Amerika ve Karayipler
- g) Okyanusya

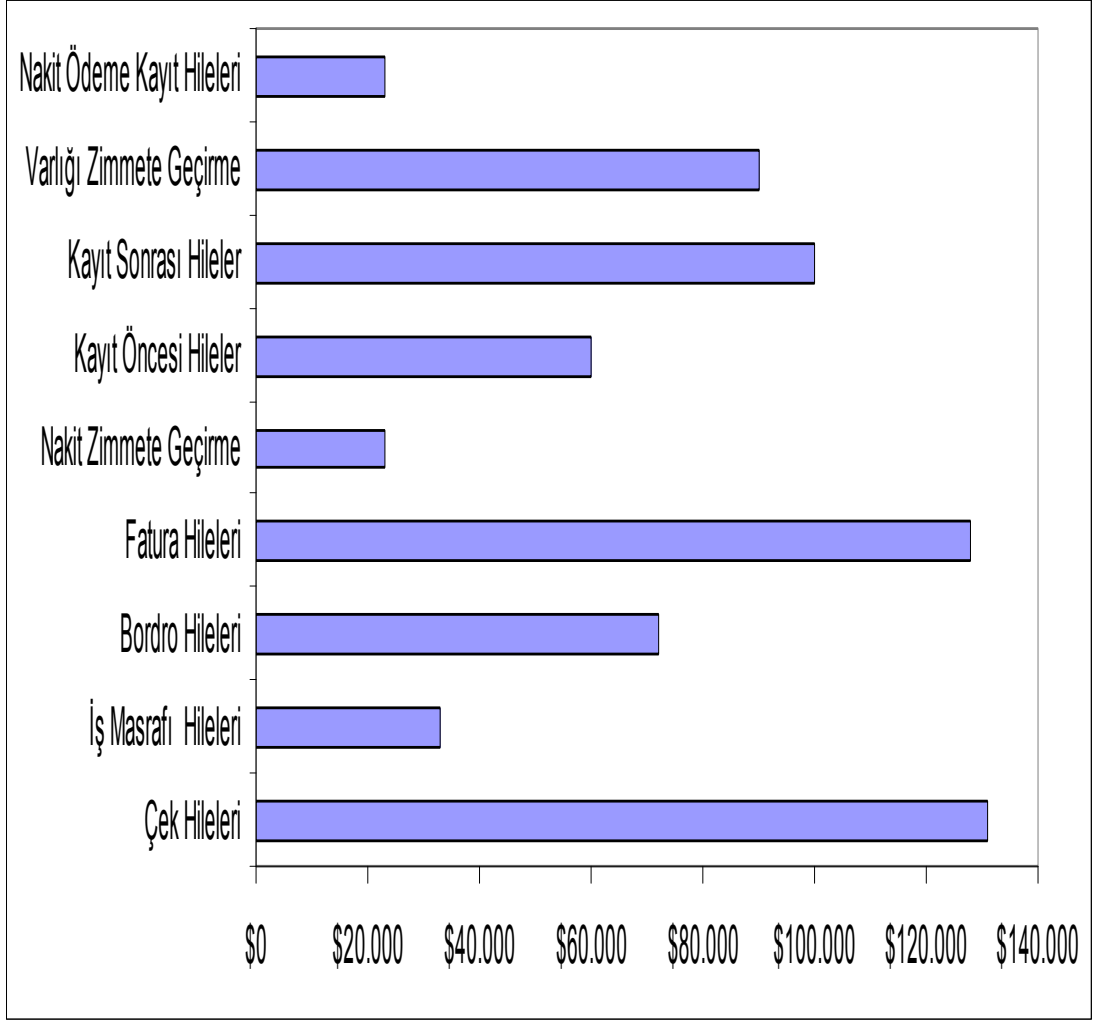
⁹³ ACFE Report to the Nations on Occupational Fraud 2010 Global Fraud Study (29.09.2011)

1. Hilenin- Suiistimalin yol açtığı maddi zararların oransal ve tutarsal dağılımı

Şekil-1.4.2.1. Hilenin yol açtığı maddi zararın tutarsal dağılımı

Hilelerin % 29'dan fazlası 100.000 \$ – 499.000 \$ arasında, %23'den fazlası 1.000.000 \$'ın üstünde maddi zarara yol açarken, hilelerin sadece %2,4'lük kısmı 1.000 \$'ın altında maddi zarara yol açmaktadır.

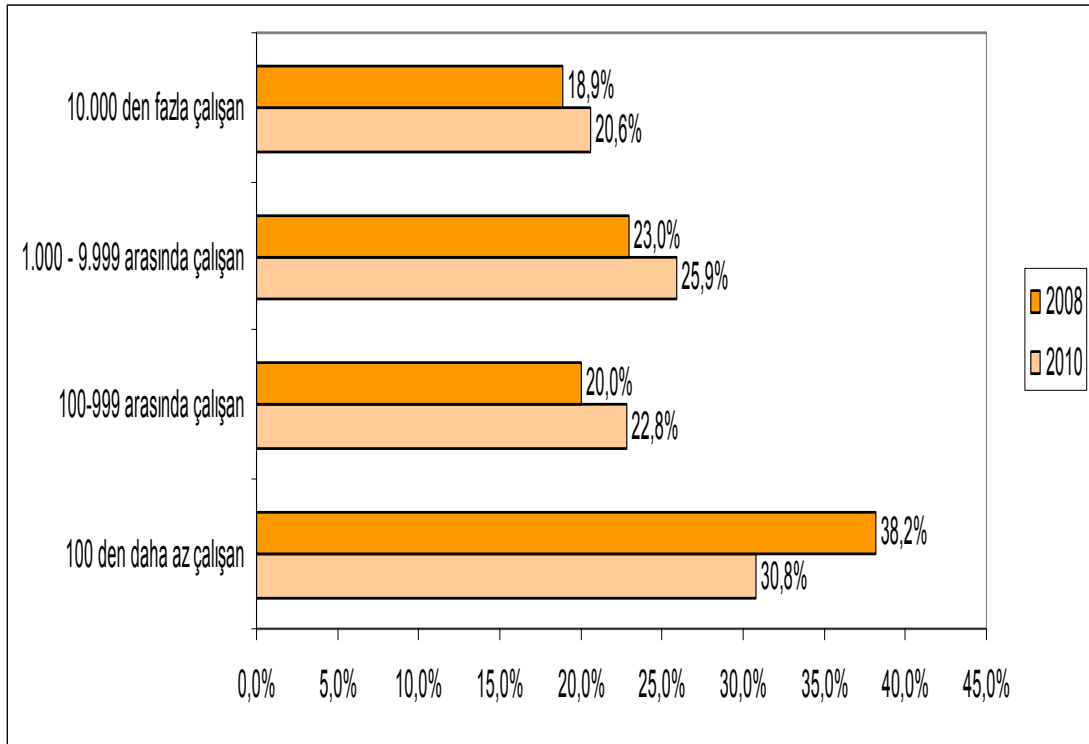

Şekil-1.4.2.2.Hile türüne göre maddi kayıplar

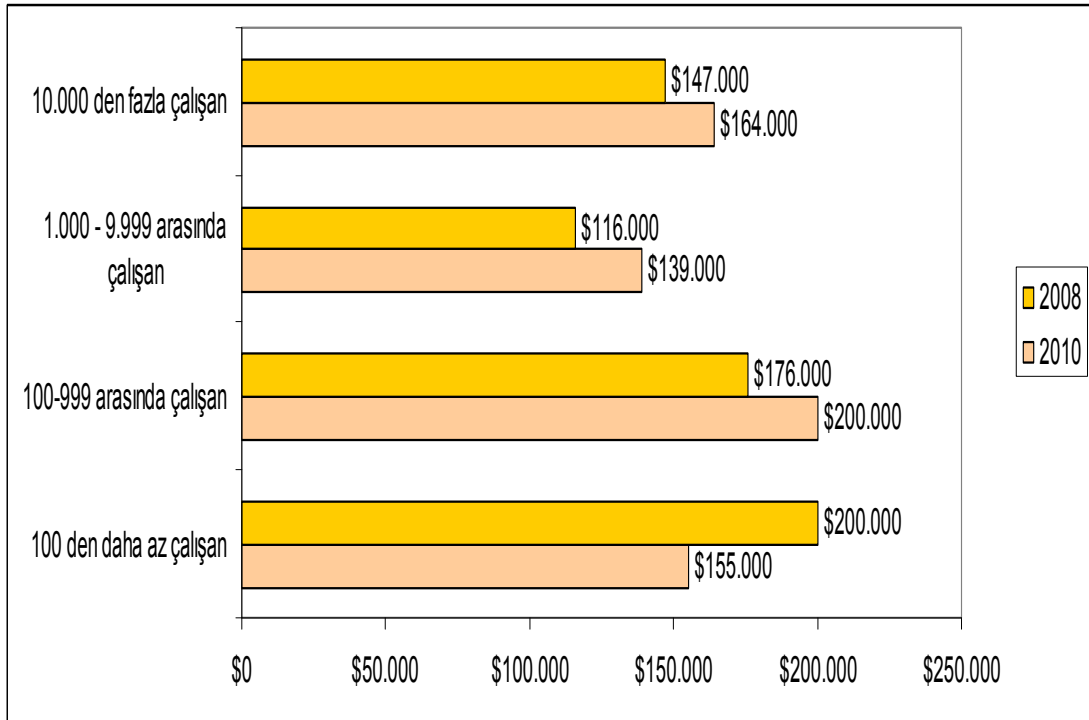
Vaka başına 140.000 \$ maddi hasara yol açan çek ve fatura hileleri başı çekmektedir. Bunu vaka başına 100.000 \$ maddi zarara yol açan kayıt sonrası hileler ve zimmete geçirme hileleri izlemektedir.

2. Organizasyon Büyüklüğüne Göre Hilelerin Oransal Dağılımı ve Tutarları

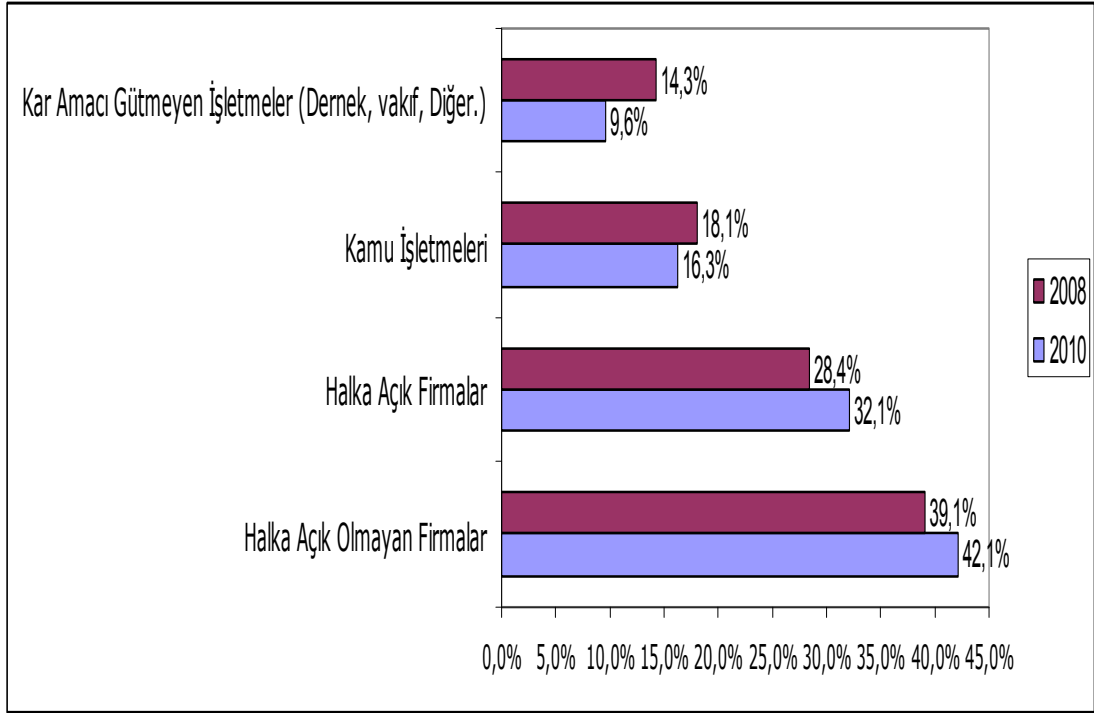

Şekil-1.4.2.3. Organizasyonun büyüklüğüne göre suiistimaller

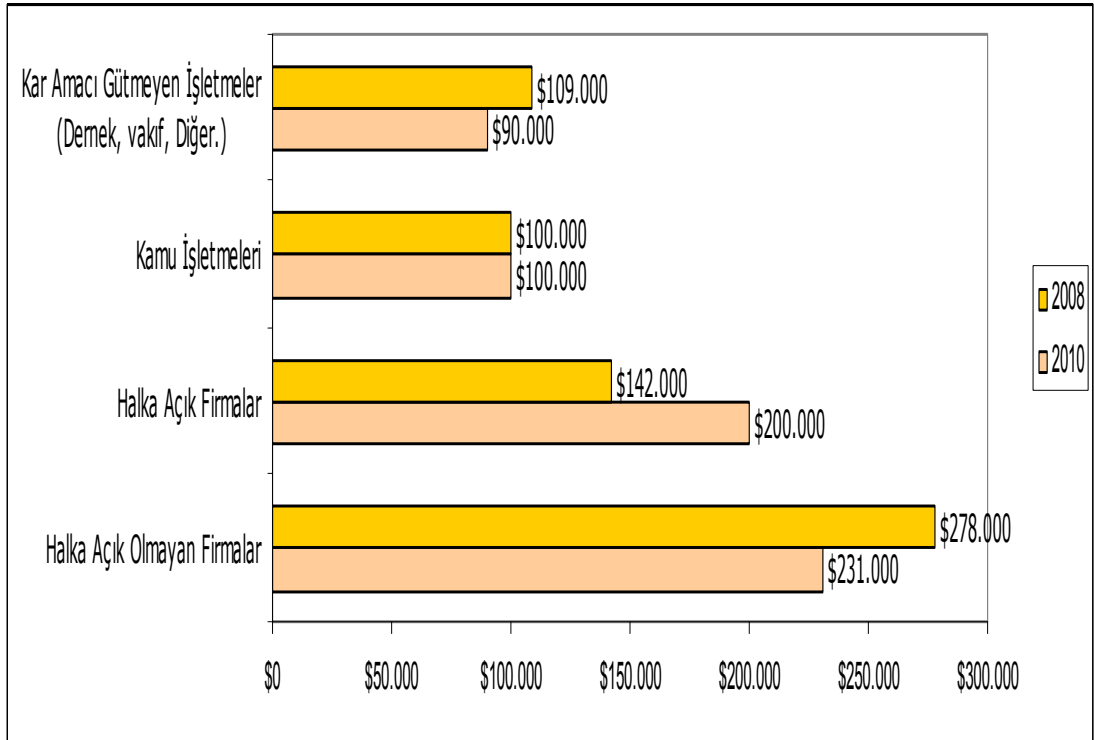

Şekil-1.4.2.4. Organizasyonun büyüklüğüne göre vaka başına ortalama maddi kayıp

3.İşletme Türüne Göre Hilelerin Oransal Dağılımı ve Tutarları

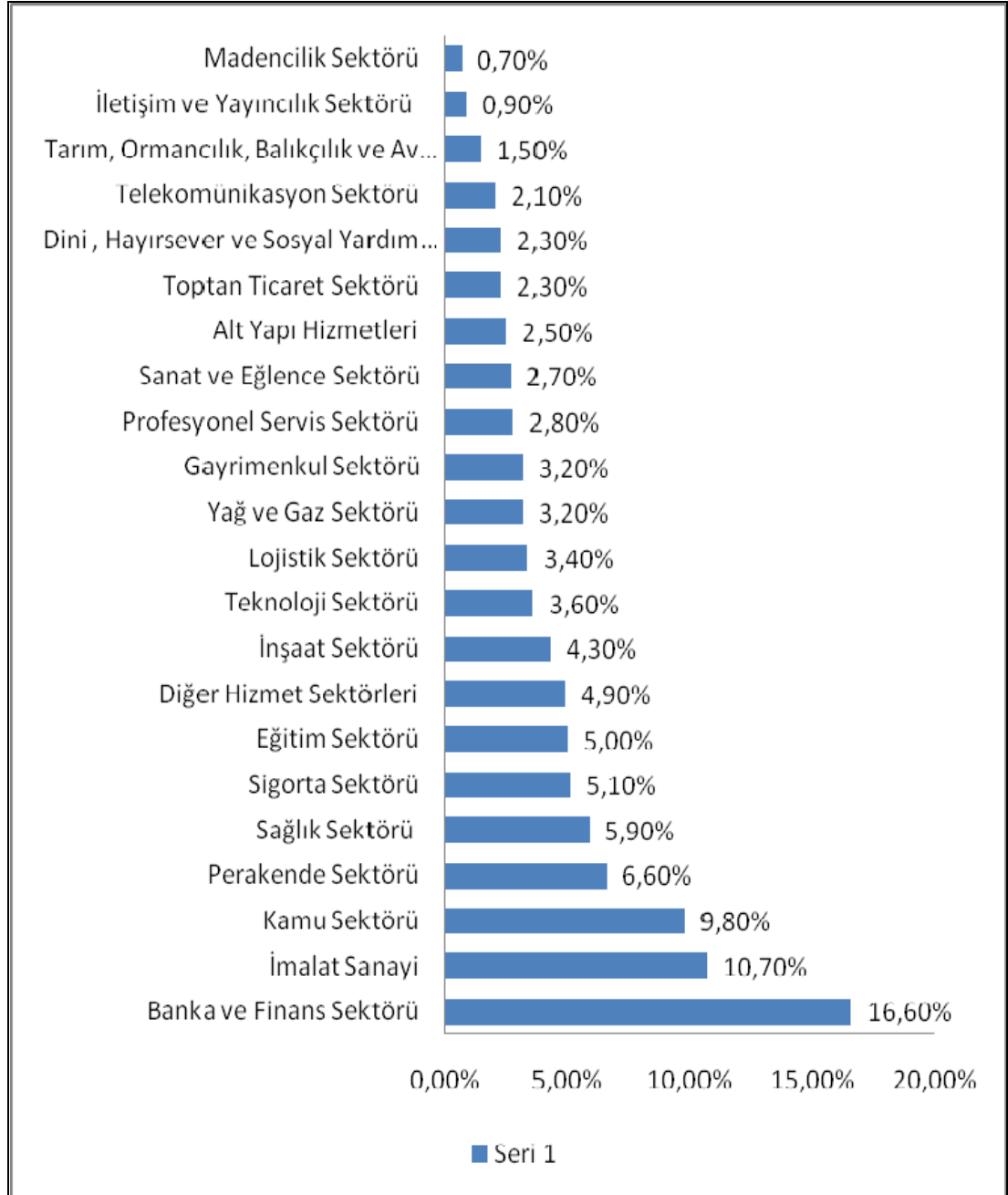

Şekil-1.4.2.5.. İşletme türüne göre hile olma sıklığı ve hilenin yol açtığı maddi kayıp

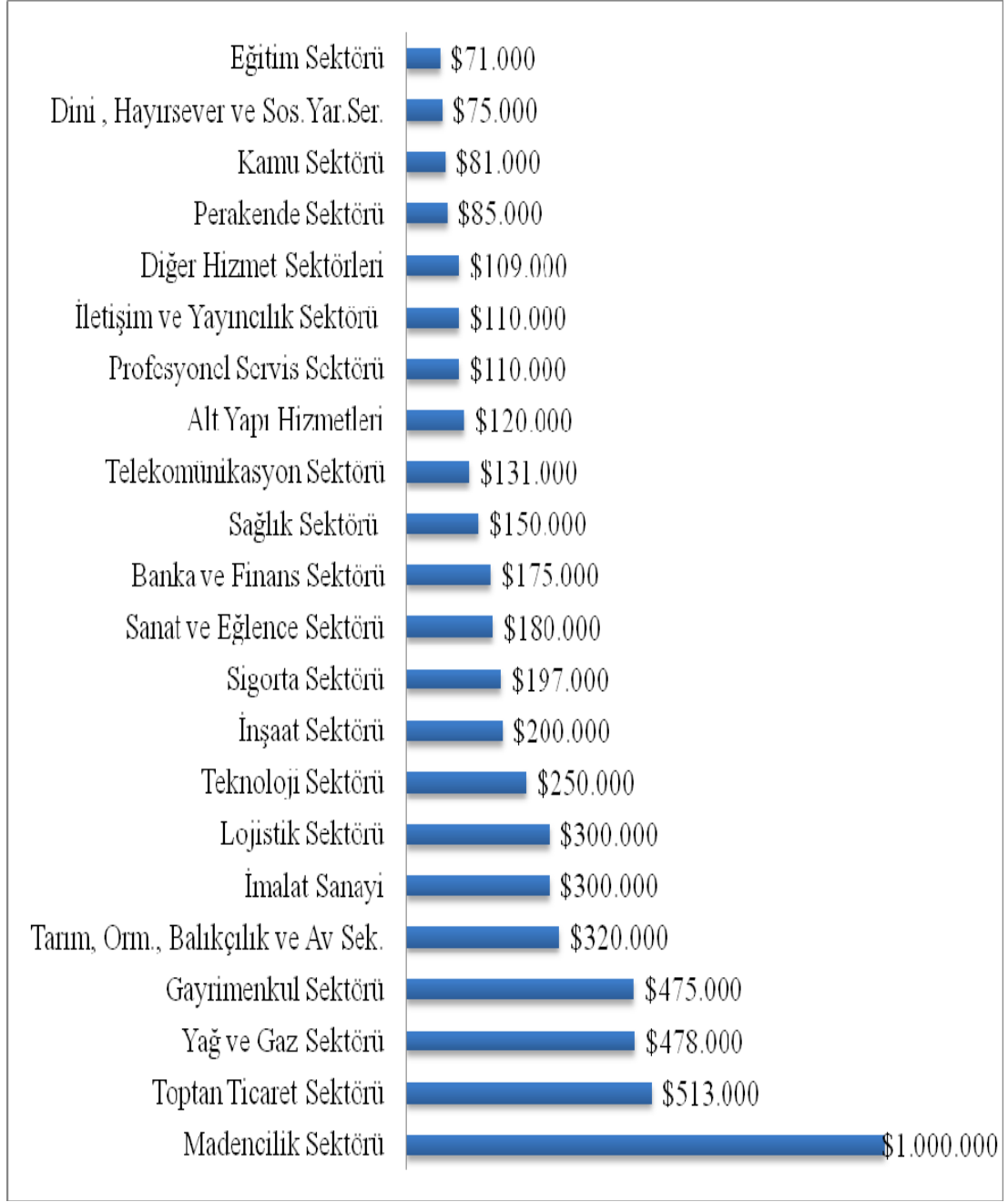
Şekil-1.4.2.6.İşletme türüne göre vaka başına ortalama maddi hasar

4.Sek trel Bazda Hile Oranları ve Tutarları

şekil-1.4.2.7.Sektöre göre hilenin olma sıklığı

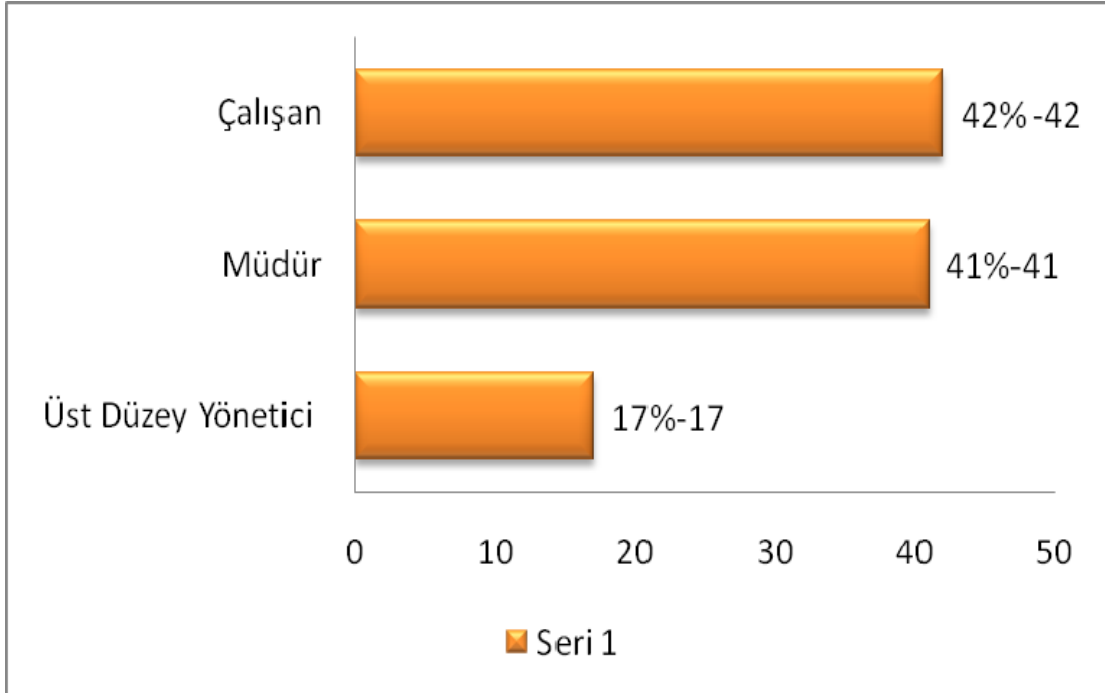
Hilenin en sık olduğu sektör bankacılık ve finans sektörü iken bunu İmalat sanayi ve kamu sektörü izlemektedir. Ardından Perakende sektörü gelmektedir.

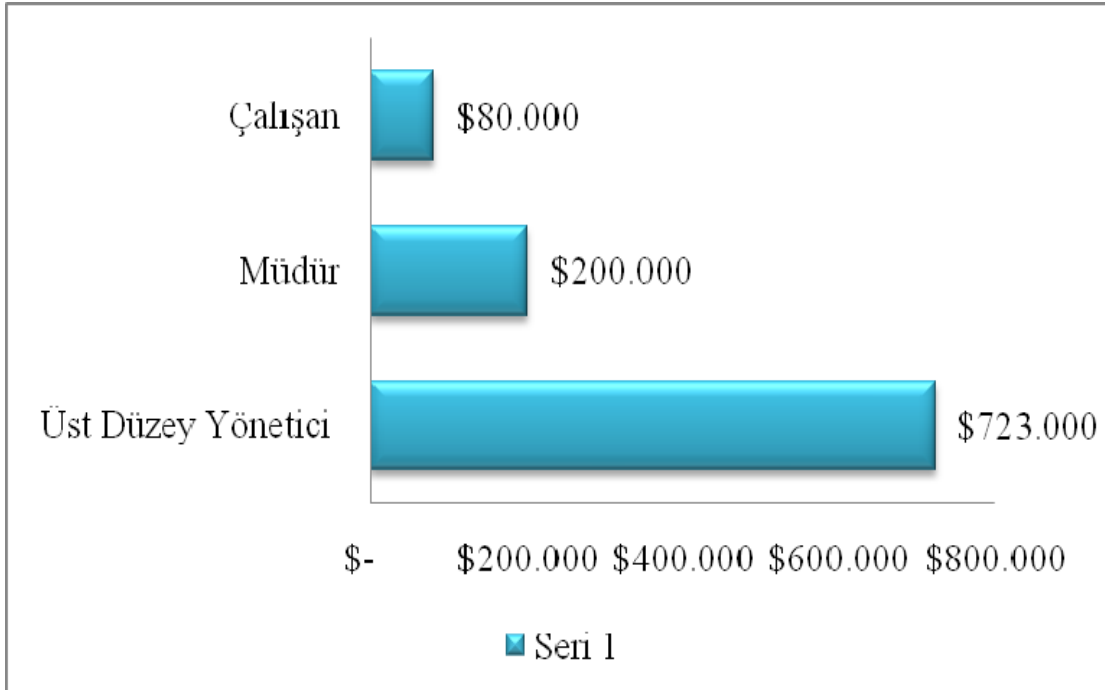
Şekil-1.4.2.8. Sektöre göre vaka başına maddi kayıp tutarları

Madencilik sektörü hilenin olma sıklığı açısından % 0,70 ile en az olan sektör olmasına rağmen, vaka başına 1.000.000 \$ ile en yüksek maddi zarara uğrayan sektördür.

5.Çalışanın Kurumdaki Pozisyonuna, Yaşına ve Hizmet Süresine Göre Hile Oranları ve Tutarları

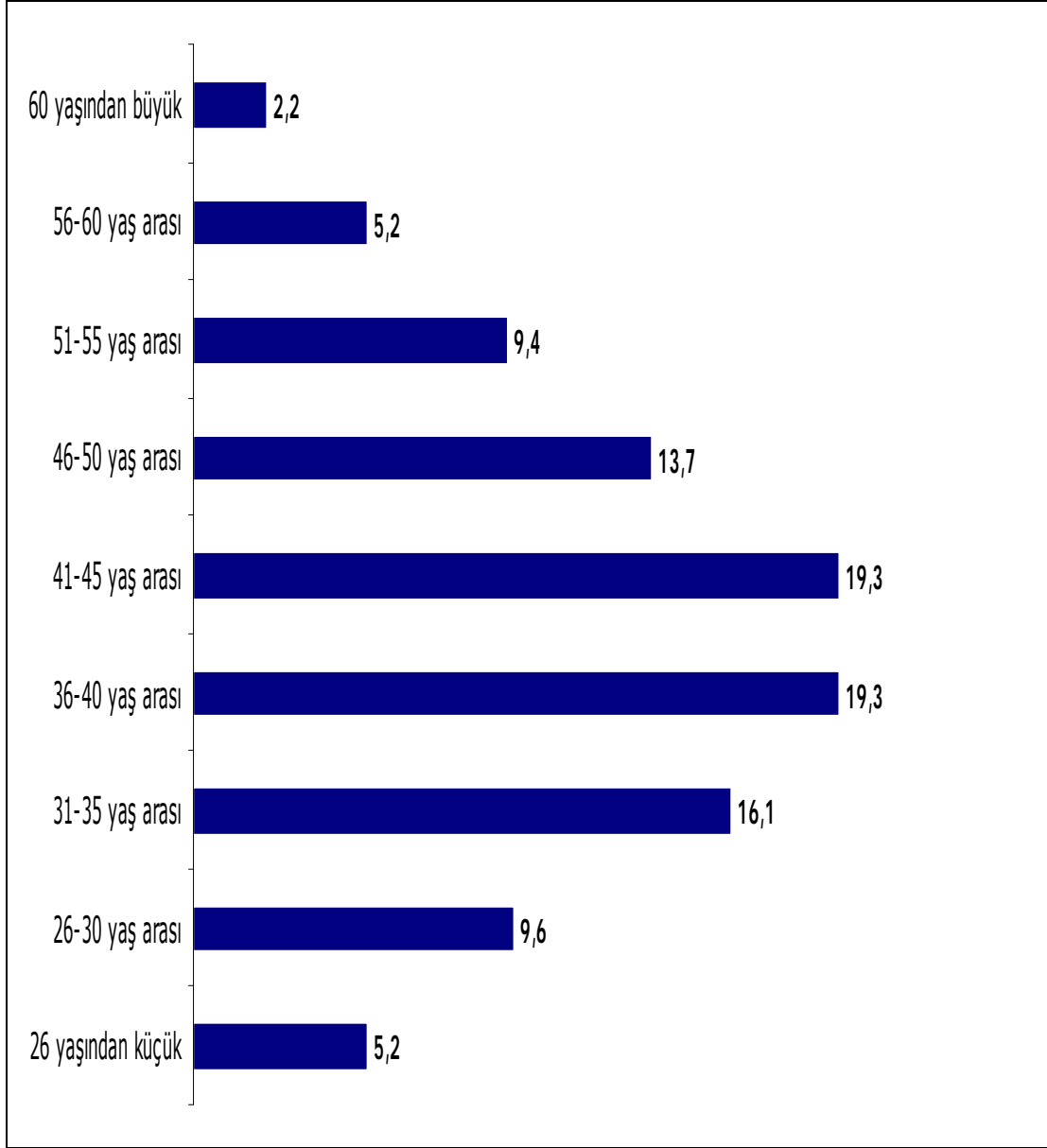

Şekil-1.4.2.9.Çalışanın Kurumdaki Pozisyonuna göre hile oranları (100 hile olayının grafiksel olarak dağılımı)

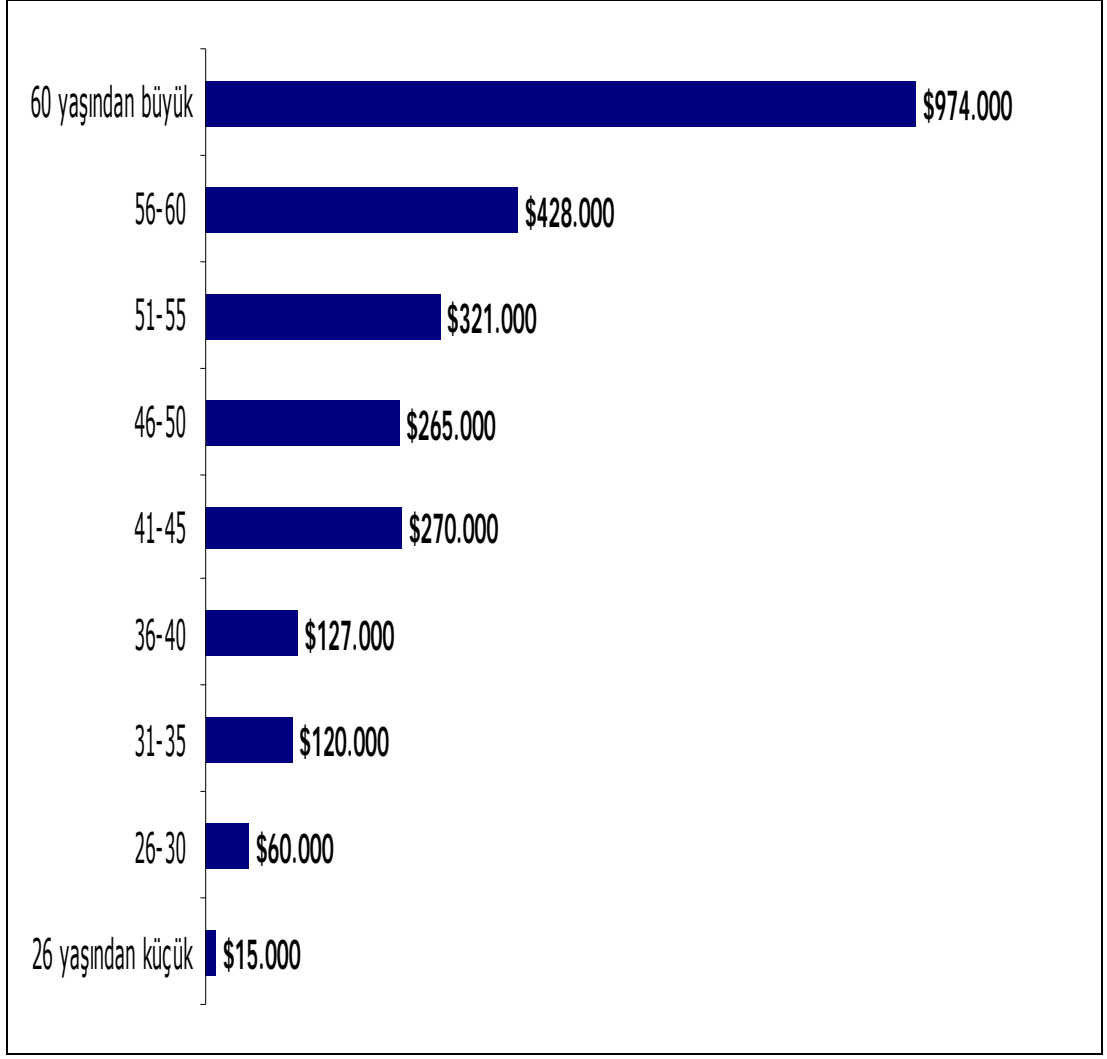

Şekil-1.4.2.10.Çalışanların pozisyonları itibariyle hile vakası başına yol açtıkları ortalama maddi zarar tutarları

Yetki ve güven artıkça hile vakası başına uğranılan maddi zarar boyutu artmaktadır. Bununla beraber Müdür ve çalışanın hile başına yol açtığı maddi zarar, hileye başvurma sıklığı ile beraber değerlendirilmelidir.

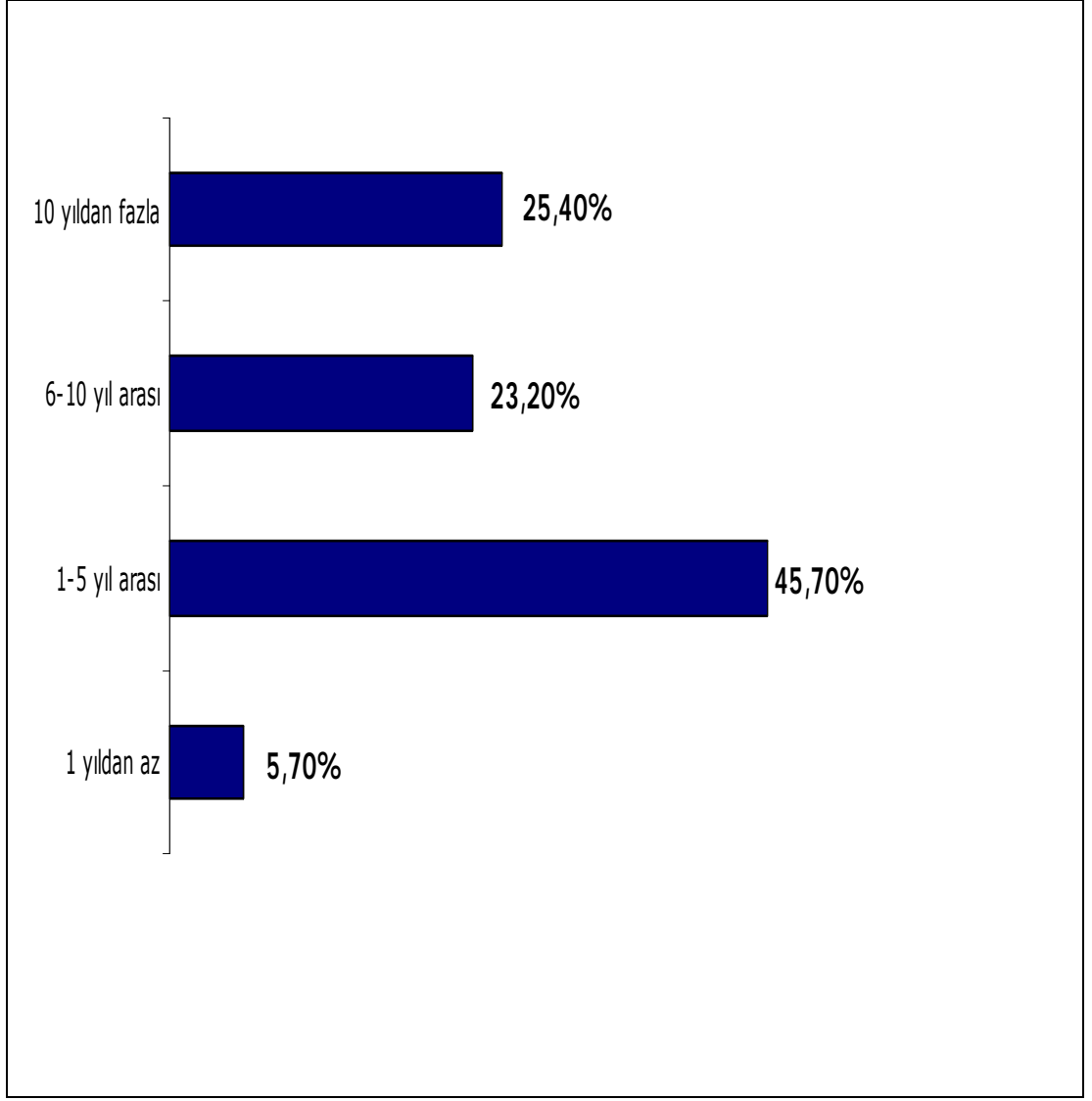

Şekil-1.4.2.11.Çalışanın yaş durumuna göre hile oranları

Şekil-1.4.2.12.Çalışanın yaş grubuna göre yol açtığı vaka başı ortalama maddi zarar tutarları

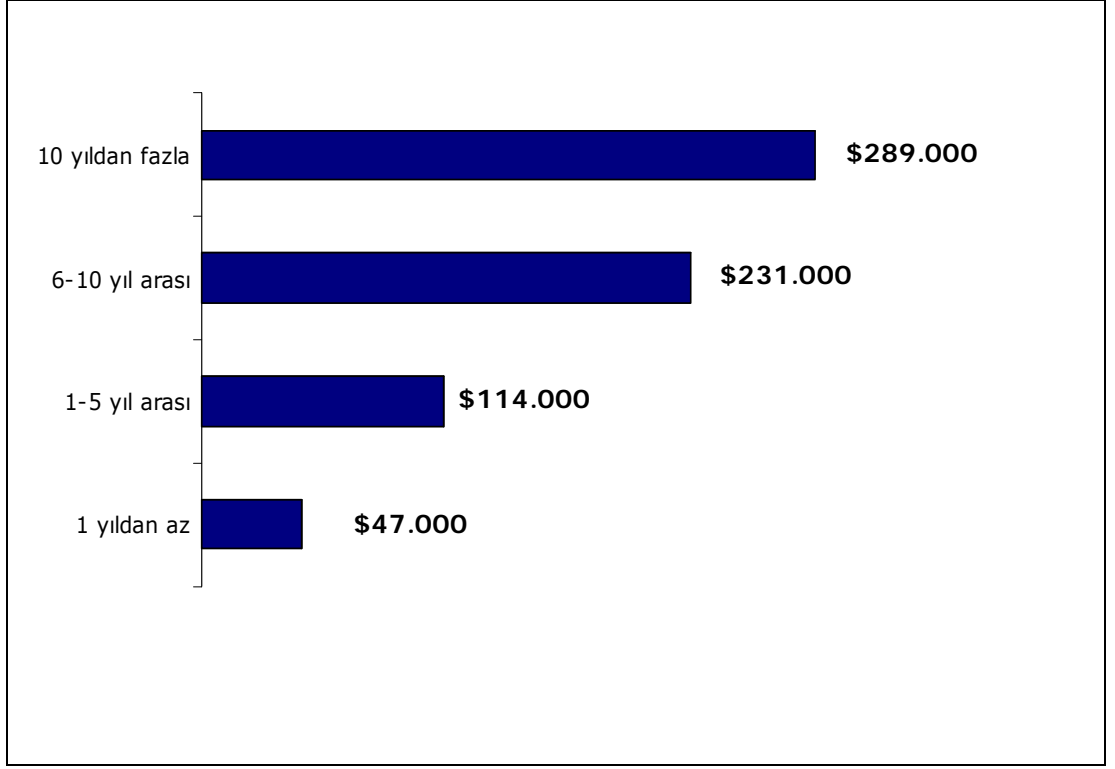
Yaş grubuna göre çalışanların hilelerinin yol açtığı vaka başına ortalama maddi zarar, yaş ile doğru orantılı olarak artmaktadır

Şekil-1.4.2.13. Kurumdaki çalışma sürelerine göre hile oranları

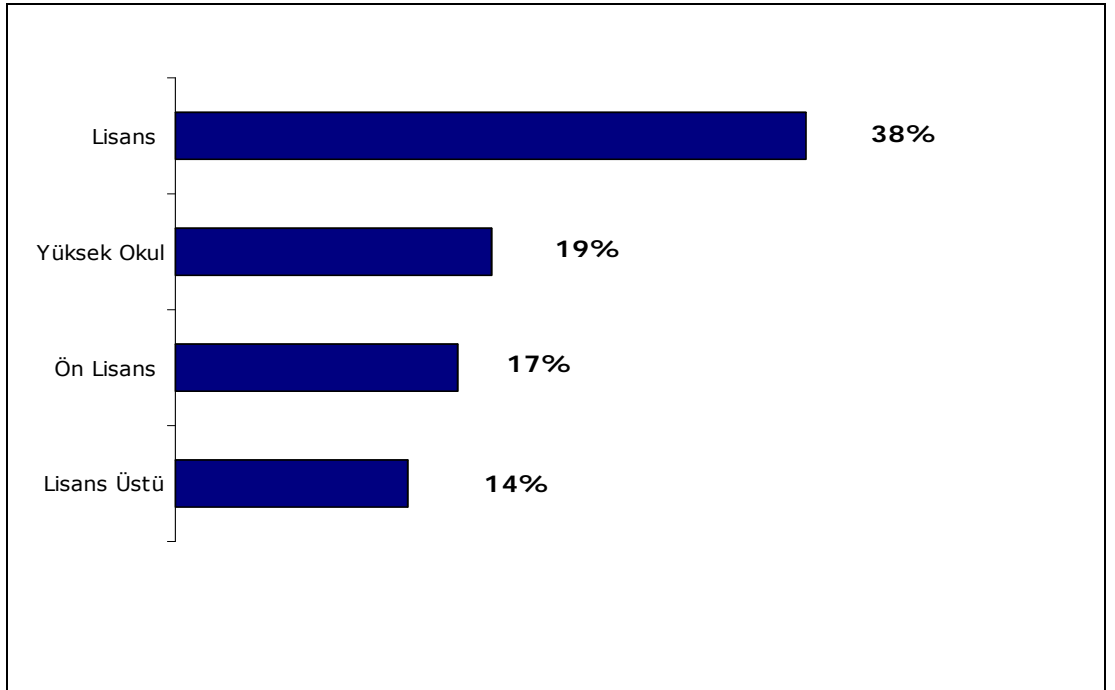
Hilelerin %45 den fazlası 1-5 yıl süreyle çalışmış kişilerce yapılmaktadır. Firmada belli bir süre çalışmış olan kişi; çalışma arkadaşlarının, Müdürlerinin ve patronlarının güvenini kazanmış, kontrol ortamının zaafalarını çözmüştür.

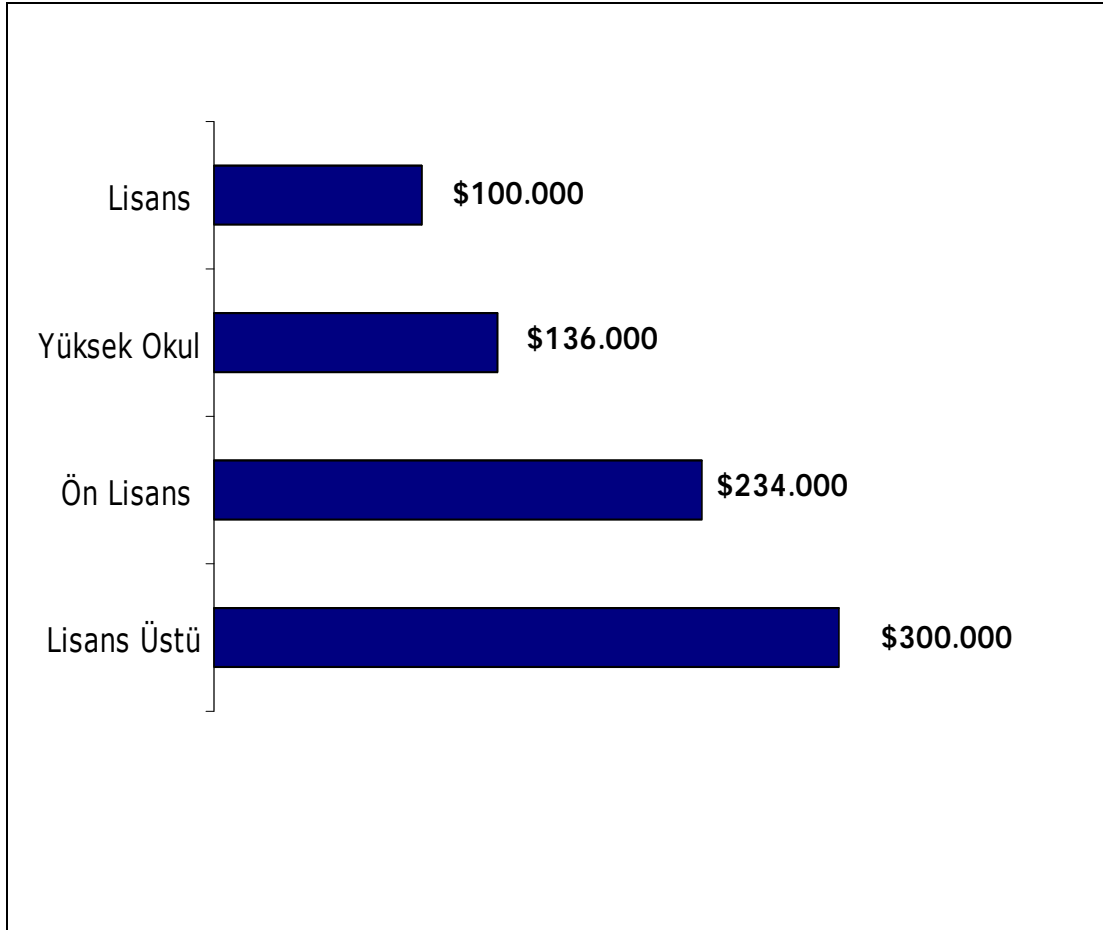
Şekil-1.4.2.14. Çalışma süresi ile hile başına ortalama maddi zarar arasındaki oransal dağılım

6.Çalışanın Eğitim Düzeyine Göre Hile Oranları ve Tutarları

Şekil-1.4.2.15.Eğitim düzeyine göre hile oranları

Eğitim düzeyi artıkça Şirketlerde alınan sorumluluk artmakta, bununla beraber teknik bilgi düzeyi yüksek kişiler daha karmaşık hile kurguları yapabilmektedir. Her 100 hilenin 38'si Lisan düzeyindeki çalıŐanlarca yapılmasına rağmen, Hile başına ortalama zarar eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak artmaktadır.

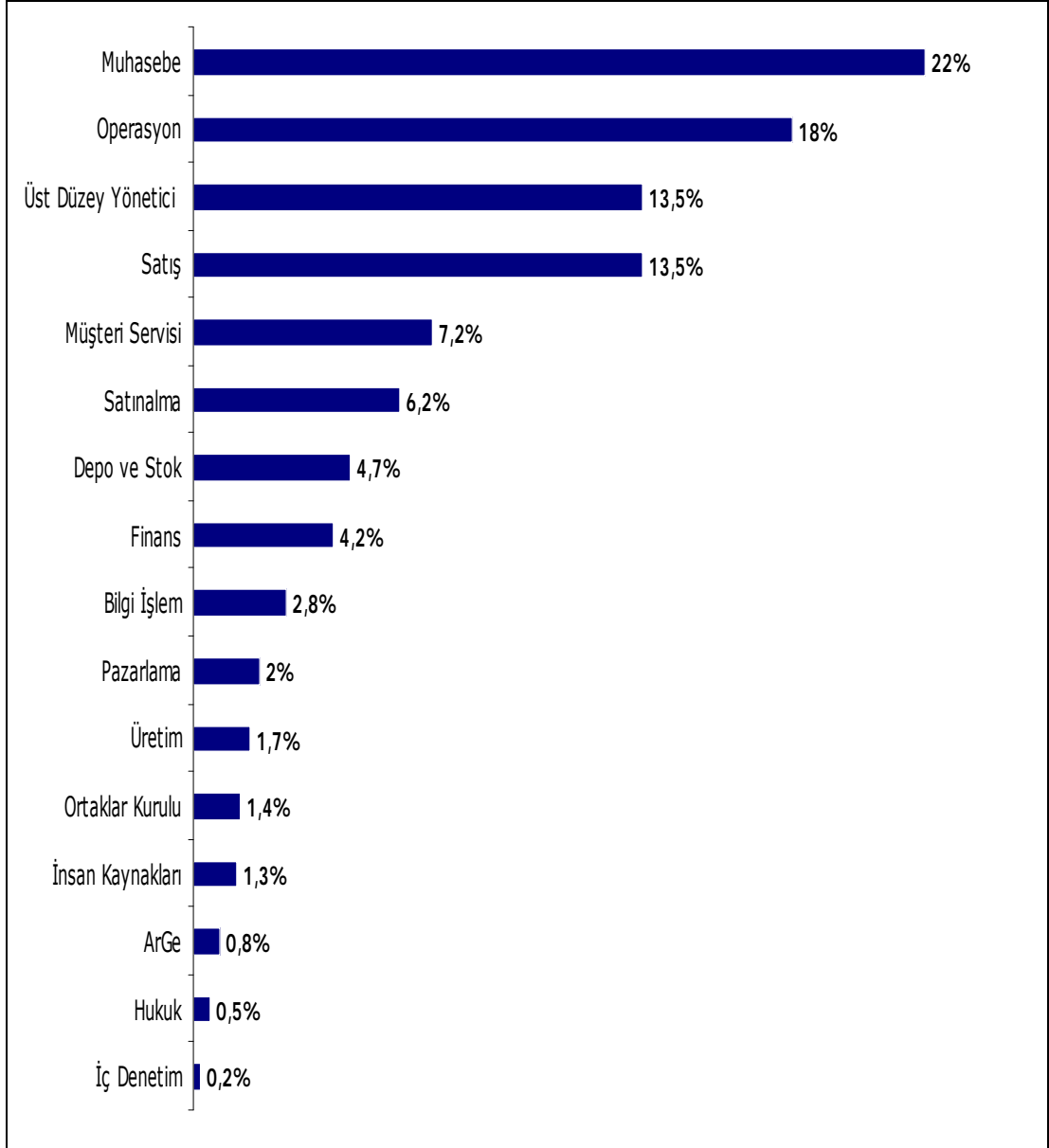

Şekil-1.4.2.16. Eğitim düzeyine göre hile başına ortalama maddi zarar oranları

Tablo-1.4.2.2: Departmanlar Düzeyinde Hile Oranları ve Tutarları

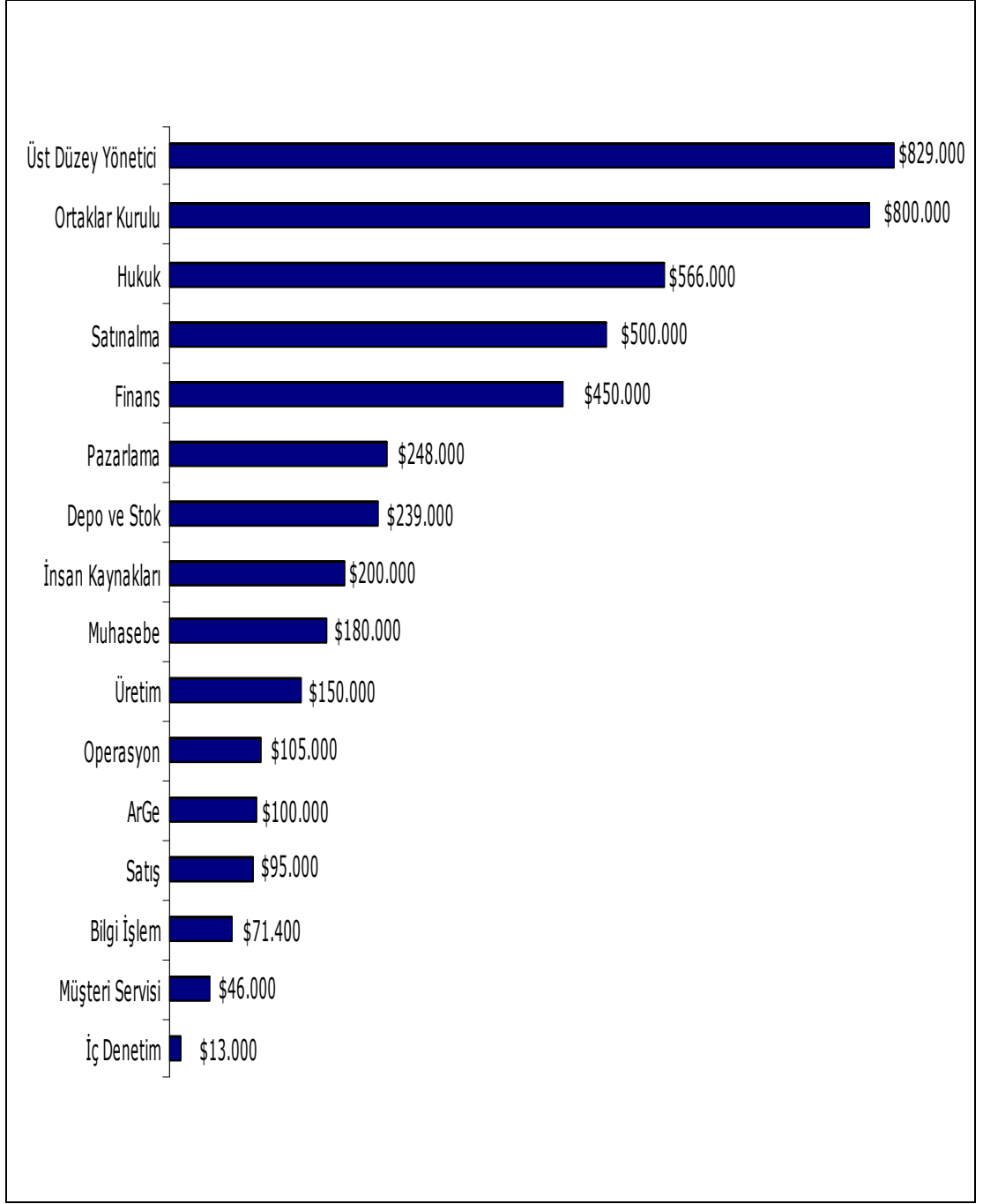
DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ	ORTALAMA KAYIP
Muhasebe	367	22.0%	\$180,000
Operasyon	299	18.0%	\$105,000
Üst Düzey Yönetici	225	13.5%	\$95,000
Satış	224	13.5%	\$829,000
Müşteri Servisi	120	7.2%	\$46,000
Satın Alma	103	6.2%	\$500,000
Depo ve Stok	78	4.7%	\$239,000
Finans	70	4.2%	\$450,000
Bilgi İşlem	47	2.8%	\$71,400
Pazarlama	34	2.0%	\$248,000
Üretim	28	1.7%	\$150,000
Ortaklar Kurulu	24	1.4%	\$800,000
İnsan Kaynakları	22	1.3%	\$200,000
Ar-Ge	13	0.8%	\$100,000
Hukuk	8	0.5%	\$566,000
İç Denetim	3	0.2%	\$13,000

7. Departmanlar Düzeyinde Suiistimler ve Hile oranlarının Oransal ve Tutarsal Dağılımı

Şekil-1.4.2.17. Departmanlar düzeyinde suiistimler ve hile oranları

Departmanlar bazında suiistimler incelendiğinde her 100 hile vakasının 22'si Muhasebe departmanında olurken, 829.000 \$ hile başına ortalama kayıp ile Üst Düzey Yönetim başı çekmektedir.

Şekil-1.4.2.18. Departman düzeyinde hile başına maddi kayıp tutarları

Tablo- 1.4.2.3: Amerika Birleşik Devletlerindeki 913 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	222	24.3%
Operasyon	189	20.7%
Üst Düzey Yönetici	127	13.9%
Satış	120	13.1%
Müşteri Servisi	77	8.4%
Satın Alma	39	4.3%
Depo ve Stok	36	3.9%
Finans	28	3.1%
Bilgi İşlem	26	2.8%
Pazarlama	11	1.2%
Üretim	11	1.2%
Ortaklar Kurulu	7	0.8%
İnsan Kaynakları	6	0.7%
Ar-Ge	6	0.7%
Hukuk	6	0.7%
İç Denetim	2	0.2%

Tablo-1.4.2.4:Asya Kıtasında 272 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	41	15.1%
Operasyon	42	15.4%
Üst Düzey Yönetici	38	14.0%
Satış	57	21.0%
Müşteri Servisi	9	3.3%
Satın Alma	29	10.7%
Depo ve Stok	11	4.0%
Finans	11	4.0%
Bilgi İşlem	4	1.5%
Pazarlama	8	2.9%
Üretim	6	2.2%
İnsan Kaynakları	8	2.9%
Ar-Ge	6	2.2%
Hukuk	1	0.4%
İç Denetim	1	0.4%

Tablo-1.4.2.5: Avrupa Kıtasındaki 146 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	26	17.8%
Operasyon	21	14.4%
Üst Düzey Yönetici	23	15.8%
Satış	13	8.9%
Müşteri Servisi	8	5.5%
Satın Alma	13	8.9%
Depo ve Stok	8	5.5%
Finans	11	7.5%
Bilgi İşlem	6	4.1%
Pazarlama	5	3.4%
Üretim	1	0,7%
İnsan Kaynakları	6	4.1%
Ar-Ge	1	0,7%
Hukuk	4	2.7%

Tablo-1.4.2.6: Afrika Kıtasındaki 105 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	31	29,5%
Operasyon	13	12,4%
Üst Düzey Yönetici	9	8.6%
Satış	5	4.8%
Müşteri Servisi	9	8.6%
Satın Alma	7	6.7%
Depo ve Stok	6	5.7%
Finans	11	10,5%
Bilgi İşlem	3	2.9%
Pazarlama	1	1.0%
Üretim	3	2.9%
İnsan Kaynakları	1	1.0%
Ar-Ge	5	4.8%
Ortaklar Kurulu	1	1.0%

Tablo-1.4.2.7: Kanada’da ki 89 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	22	24.7%
Operasyon	18	20.2%
Üst Düzey Yönetici	12	13.5%
Satış	9	10.1%
Müşteri Servisi	9	10.1%
Satın Alma	2	2.2%
Depo ve Stok	7	7.9%
Finans	2	2.2%
Bilgi İşlem	4	4.5%
Pazarlama	1	1.1%
İnsan Kaynakları	1	1.1%
Ar-Ge	2	2.2%

Tablo-1.4.2.8: Orta / Güney Amerika ve Karayipler’ de ki 66 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	10	15.2%
Operasyon	6	9.1%
Üst Düzey Yönetici	9	13.6%
Satış	8	12.1%
Müşteri Servisi	6	9.1%
Satın Alma	7	10.6%
Depo ve Stok	3	4.5%
Finans	5	7.6%
Bilgi İşlem	1	1.5%
Pazarlama	5	7.6%
İnsan Kaynakları	1	1.5%
Üretim	4	6.1%
Ar-Ge	1	1.5%

Tablo-1.4.2.9:Okyanus Kıtasındaki 38 Vakanın Dağılım sayısı ve yüzdesi

DEPARTMAN	VAKA SAYISI	DAVA YÜZDESİ
Muhasebe	12	31.6%
Operasyon	5	13.2%
Üst Düzey Yönetici	3	7.9%
Satış	5	13.2%
Müşteri Servisi	1	2.6%
Satın Alma	2	5.3%
Depo ve Stok	4	10.5%
Finans	1	2.6%
Bilgi İşlem	2	5.3%
Pazarlama	1	2.6%
Hukuk	2	5.3%

KAYNAKÇA

ACFE, “**Report to the Nations on Occupational Fraud 2010 Global Fraud Study**” (29.09.2011)

Aktürk, Bilal, “**Fraud Önleme ve Mücadele**”, CFE, SMMM, Haziran, (2011), <https://www.issatr.org/wp-content/themes/issa/images/ISSA-Bilal-Akturk.pdf> (21.07.2011)

Arzova, Baki, “**İşletmelerde Çalışanlar Tarafından Yapılan Hilelerin Kırmızı Bayraklar Yoluyla İzlenmesi**”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 20, Kasım 2003

Bozkurt, Nejat, “**İşletmelerin Kara Deliği Hile-Çalışan Hileleri**” Alfa Yayınları, Nisan 2009

Bozkurt, Nejat, “**Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik**”, Yaklaşım Dergisi, Yıl 8, Sayı 94, Ekim, (2000a)

Bozkurt, Nejat, “**İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler**”, Yaklaşım Dergisi, Yıl:8, Sayı 92, Ağustos, (2000b)

Bozkurt. Nejat, “**Mali Tablolarda İşletme Yönetimi Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri**”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Yıl 9, Sayı 12, Nisan, (2000c)

Bozkurt, Nejat, “**Adli Muhasebenin İçeriği, Gelişimi ve Türkiye Uygulamaları**” (12.07.2011)

Bologna, G. Jack and Lindquist, Robert, “**J.Fraud Auditing and Forensic Accounting**” Gülaçtı, Mete, “**Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi**” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004)

Cendrowski, Harry, Petro, Louis ve Martin, James “**The Handbook of Fraud Deterrence**,” John Wiley & Sons, Incorporated., 2007, New Jersey. (17.07.2011)

COLE, Nathaniel, “ **Money Laundering: Forensic Accounting as an Expert Witness**”, The Institute of Chartered Accountants of Nigeria 38th Annual Accountants’ Conference, 2008, Abuja-Nigeria.(07.07.2011)

Crumbley, Larry, “**The Growing Field Of Forensic Accounting**”, In Perspective, February 2000, (01.07.2011)

Crumbley, Larry, “**Forensic Accountants Appearing in the Literature**”, New Accountant, Glen Head, Apr. Vol. 10, Is. 7, (1995)

Çankaya, Fikret, ve Gereken, Bilal, “**Hile Denetçiliği Mesleği ve Sertifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlak Kuralları**”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 28, 2009

Doğmuş, Didem, Makbule, “**Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de İç Denetim Sistemi**”, Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi, Ankara, (2008)

Durkin, Ronald, “**Defining the Practice of Forensic Accounting**”, <http://www.cpa2biz.com/Resource Center/Business>, (17.07.2011)

Enyi, Patrick, “**Detecting Causes Of Variances In Operational Outputs Of Manufacturing Organizations: A Forensic Accounting Investigation Approach**”, Social Science Research Network, (2008),

Gülaçtı, Mete, “**Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Önerisi**” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2004)

Gültekin, Selçuk, “**Adli Muhasebe’nin Türkiye’de Mevcut Durumu**” Muhasebe Dergisi, (06.07.2011)

İcra İflas Kanunu: “**311.md.**” 09.06.1932 tarihli ve 2004 numaralı Kanun

IIA (Institute of Internal Auditor’s), (24.06.2011)

Kasum, Abubakar Sadiq, “**The Relevance of Forensic Accounting to Financial Crimes in Private and Public Sectors of Third World Economies: A Study From**

Nigeria", The 1st International Conference on Governance Fraud Ethics and Social Responsibility (08.09.2011)

KAVAL, Hasan, "**Muhasebe Denetimi**", Gazi Kitapevi, Ankara, 2005

Kaya, Abdullah, H., "**İç Denetim**" Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, MaliyeBakanlığı

<http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/icerikdetaydh224.pdf> 01.08.2011)

Kaya, Uğur, "**Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliliği**", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 1 (2005)

Kocaer, İlyas, "**Adli Muhasebecilik ve Diğer Mesleklerle Karşılaştırılması**" SMMM, <http://www.adli-muhasebe.com>, (03.07.2011)

Kocameşe, Mustafa, "**Benford Kanunu ve Vergi Denetiminde Kullanılabilirliği-nin İncelenmesi**" Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, (2006)

Korkmaz, Umut, "**Kamuda İç Denetim**" Bütçe Dünyası, Cilt 2 Sayı 25, (2007),

Lawrence, Thomas, B., "**Institutional Strategy**", *Journal of Management*, Vol:2, No 2, (1999), www.forensicaccounting.com/one.htm, (04.07.2011).

Pazarçeviren, Selim, Yüksel, "**Adli Muhasebecilik Mesleği**" ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, (2005)

Schott, Paul, Allan, "**Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism**", World Bank Publications, Washington a.g.e. (2006)

Söyler, Halil, "**İşletmelerde Yapılan Hilelerin Önlenmesine Yönelik Uygulamalar**", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finansman Bilim Dalı, <http://www.alomaliye.com.tr>, (24.07.2011)

Şen, Selim, "**Hatalı Ve Kasıtlı İşlemlerin Saptanmasında Çapraz Denetim Tekniği**" SMMM <http://www.yondenet.com.tr>. (24.07.2011)

Taner, Berna. Akaya G.,Cenk, “**İşletme Değerini Belirleme Yöntemleri ve Farklı Sektörlerdeki İşletmeler Üzerine Bir Uygulama**” Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF. İşletme Bölümü (24.07.2011)

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı,
<http://icdenetim.kulturturizm.gov.tr/belge/1-72739/ic-denetim.html> , (01.08.2011)

Tek, Zuhale ve Çetinkaya, Mert, Egemen: “İç Denetim”, Bütçe Dünyası, Sayı.20, (2004)

Toraman, Cengiz; Abdioğlu, Hasan; İşgüden, Burcu: “**Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar, Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları**” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X I, S I),(2009)

Toraman, Baki: “**İSMMM Akademi Ders Notları**” SMMM-Adli Muhasebe Uzmanı, (2009)

Türk Ceza Kanunu: “**161.md.**” 26.09.2004 tarihli ve 5237 numaralı Kanun

Uzun, Kamil, Ali: “**Deloitte Türkiye - Yönetim Kurulu Danışmanı**”, Dünya Gazetesi, (28 Mayıs 2008).

Uralcan, Gül, Şebnem: “**Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi**”, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.İstanbul, (2004)

Uzay, Şaban: “**Muhasebeci Bakış Açısı İle İflas Erteleme Süreci**” Erciyes Üniv. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, (21.11.2011)

Will, Eric Krell, “**Forensic Accounting Go Mainstream**”, Business Finance, Vol.39, October (2002)

Yılcı, Münevver: “**İç Denetim Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi İşletmesi Üzerine Bir Araştırma**”, T.C.Osmangazi Üniversitesi yayınlar No:86, Eskişehir, (2003)

Yılmaz, Raşit: “**İcra İflas Kanunu İle Türk Ceza Kanunu Açısından Hileli İflas ve Taksirli İflas Suçları**” <http://www.yilmazhukukburosusu.com/detay.php?hID=2>, (21.11.2011)

5018 Sayılı “**Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**” Resmi Gazete, Madde;2, (24.12.2003), Sayı; 25326

5018 Sayılı “**Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**” Madde:63

5018 Sayılı “**Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**” Madde: 55

“Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” Resmi Gazete” (02.11.2011), Sayı:28103

www.forensic-accounting-information.com/forensic-accounting-careers.htm, (2005), (01.07.2011)

<http://www.danistay.gov.tr/kerisim/KararNoKararC.jsp>(09.09.2011)

http://www.deu.edu.tr/userweb/k.yaralioglu/dosyalar/ver_mad.doc, (26.07.2011)

<http://www.hiledenetcisi.com/html/adli-muhasebeci-nasil-calisir.html> (29.09.2011)

<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/> (02.09.2011)

<http://www.sayistay.gov.tr/karar/DKKarar.asp>. (10.09.2011)

<http://www.yargitay.gov.tr> (10.09.2011)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Fahrettin PALA

Doğum Yeri ve Yılı: Erzurum, 1980

Medeni Durumu : Evli

e-posta : pala_tr1980@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2003–2005 : Lisans, Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Eskişehir.

2001-2003 : Yüksek Okul, Kafkas Üniversitesi Artvin MYO, Muhasebe, Artvin

1994–1997 : Lise, Atatürk Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Lise, Erzurum.

1991–1994 : Ortaokul, Narman Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Erzurum.

1986–1991 : İlkokul, Özdere Köyü Yukarı Mahalle İlköğretim Okulu, Erzurum.

CALISMA DURUMU

2000-2001 : Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ara elamanı

2003-2004 : Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Staj başlatma düzeyi ara elamanı

2004-2005 : SSK Bakırköy Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Memur)

2005-2006: SSK İstanbul Sağlık İşleri İl Müdürlüğü (Memur)

2006 : İstanbul Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü (V.H.K.İ)